د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

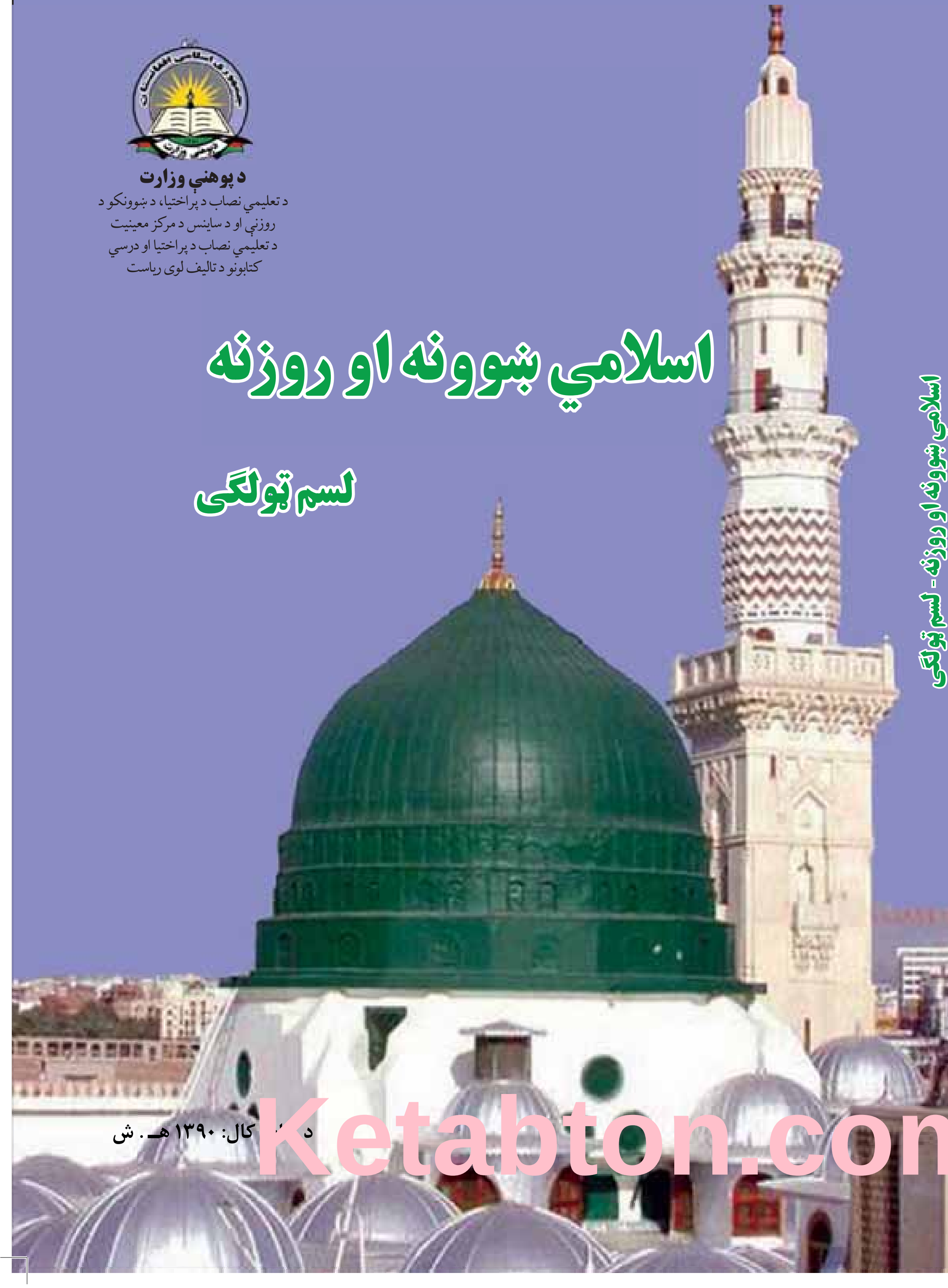

د [illegible] کال: ۱۳۹۰ هـ . ش

اسلامي ښوونه او روزنه - لسم ټولګی

ستنه او

Ketabton.com

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـــ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوالان

- نور الله صافی
- رقيب الله ابراهيمي
- سيد فاضل شاه

علمي ايډيټ

- دکتور شبر علي ظريفي

د ژبې ايډيټ

- محمد قدوس زکوخېل

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوي قيام الدين کشاف
- محمد آصف کوچی

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شبر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

د عقایدو برخه

لومړی لوست – د عقایدو علم ۱
دویم لوست – د الله تعالی پر وجود ایمان ٤
درېم لوست – د الله تعالی وحدانیت (یو والی) ۷
څلورم لوست – د الوهیت توحید ۹
پنځم لوست – د الله تعالی اسماء او صفات ۱۳
شپږم لوست – د الله تعالی د اسماوو شمېر او د صفتونو ډولونه ۱۷
اووم لوست – د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱) ۲۱
اتم لوست – د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲) ۲٤
نهم لوست – کلام د الله تعالی صفت دی ۲۷
لسم لوست – پر ملائکو ایمان ۳۰

د حدیثو برخه ۳٤

یولسم لوست – د احادیثو اهمیت ۳٥
دولسم لوست – په چارو کې تدبیر ۳۹
دیارلسم لوست – د سولې اهمیت ٤۳
څوارلسم لوست – په کارونو کې آسانتیا ٤٦
پنځلسم لوست – د ظلم مخنیوی ٤۹
شپاړسم لوست – د غضب درملنه ٥۲
اوولسم لوست – غوره خلک ٥٥
اتلسم لوست – د ایمان خصلتونه ٥۷
نو لسم لوست – تعصب ٦۱
شلم لوست – د مؤمن شان (حالت) ٦٥
یوویشتم لوست – پر تکالیفو صبر ۷۱
دوه ویشتم لوست – د مسلمان حقوق ۷٥
درویشتم لوست – دوه مخي ۸۰
څلیر ویشتم لوست – د خوب آداب ۸٤

د فقهې برخه ۸۸

پنځه ویشتم لوست – اسلام د ژوندانه نظام ۸۹
شپږ ویشتم لوست – د اسلام اقتصادي نظام ۹۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه ويشتم لوست – د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوې ۹۳
اته ويشتم لوست – د اسلامي اقتصاد بنيګڼې ۹۵
نه ويشتم لوست– د ميراث په هکله قرآني لارښوونې (۱) ۱۰۰
ديرشم لوست – د ميراث په هکله قرآني لارښووني (۲) ۱۰۲
يو ديرشم لوست – د ميراث په هکله قرآني لارښووني (۳) ۱۰٤
دوه ديرشم لوست – د ميراث د علم اساسات ۹۷
درې ديرشم لوست – ذوي الفروض او د هغوی برخې ۱۰٦
څلور ديرشم لوست – د ښځينه ذوي الفروضو احوال ۱۰۹
پنځه ديرشم لوست – عصبات ۱۱۳
شپږ ديرشم لوست – د سهمونو (برخو) مخرجونه ۱۱٥
اووه ديرشم لوست – عول ۱۱۷
اته ديرشم لوست – د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق او تباين پېژندل ۱۱۹
نه ديرشم لوست – تصحيح ۱۲۱
څلويښتم لوست – د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسيم طريقه ۱۲۳
يوڅلويښتم لوست – تخارج ۱۲٥
دوه څلويښتم لوست – رد ۱۲۷
درې څلويښتم لوست – جهاد ۱۲۹
څلور څلويښتم لوست – د جهاد لاسته راوړنې ۱۳۲
پنځه څلويښتم لوست – څوک په جهاد مکلف دي؟ ۱۳٥
شپږ څلويښتم لوست – د جهاد ډولونه ۱۳۸
اوه څلويښتم لوست – سوله او احکام يې ۱٤۲
اته څلويښتم لوست – د ذمي عقد (تړون) ۱٤٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

د عقایدو علم

شرعي احکام په عمومي ډول په دوو برخو وېشل شوي دي:

۱- عملي احکام: هغه دي چې د اعمالو په کیفیت پورې اړه لري کوم چې د بدن د غړو په واسطه سرته رسېږي او فرعي احکام هم ورته ویل کېږي. لکه: د لمانځه فرضیت، د زنا حرام والی او داسې نور.

۲- اعتقادي احکام: هغه دي چې عقیدې پورې اړه لري، د زړه اعمال دي، د بدن په ظاهري غړو نه تر سره کېږي او اصلي احکام هم ورته وايي. لکه: د الله تعالی په وجود، وحدانیت، د آخرت په ورځ او داسې نورو باور کول.

د لومړي ډول احکامو علم ته د شریعت احکام او فقهې علم ویل کېږي، او دویم ډول علم ته د توحید، صفاتو او عقائدو علم ویل کېږي چې موږ دلته له دغه دویم ډول علم څخه بحث کوو.

د عقایدو تعریف

عقاید د عقیدې جمع ده، عقیده په لغت کې کلک تړلو ته وايي او د اسلامی علومو په اصطلاح کې په دوو معناوو راغلې ده:

لومړی: د الله تعالی د قدیم ذات په وحدانیت او پر ټولو هغو لارښوونو چې محمدﷺ د الله تعالی له لوري انسانانو ته رسولي، کلک ایمان او باور لرل.

دویمه: هغه قضایا او جملې چې د مؤمن په څېزونو څخه بحث کوي.

د تعریف شرح

عقیده کلکو تړلو ته وايي او عقاید په دې نامه سره ځکه یادېږي چې انسان هم په هغه څه چې عقیده لري خپل زړه تړي او کلک یقین وربانديې کوي.

خو دا یقین باید دومره غښتلی او پوخ وي چې هېڅ ډول شک او شبهه پکې ځای ونه لري، ځکه عقیده په عربي ژبه کې پوخوالي او ټینګښت ته وايي، سست باور عقیده نه ګڼل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: لاندې سوالونو ته ځواب ووایاست او هم د عقیدې د لفظ لومړۍ او دویمه معنا پکې وټاکئ:

۱ـ په الله تعالی عقیده لرل څه حکم لري؟

۲ـ تاسې ته عقیده په یوه اونۍ کې څو ساعته تدریس کیږي؟

د عقایدو د علم موضوع

د عقایدو د علم موضوع د الله تعالی ذات، صفات او د پیغمبر رسالت دی، چې په هغه کې په ملایکو، آسماني کتابونو، انبیاوو، د آخرت په ورځ، حساب، جنت، جهنم او د خیر او شر په تقدیر ټولو ایمان لرل شامل دي.

د عقایدو د علم غرض

د عقایدو د علم غرض او ګټه په دنیا او آخرت کې د انسان بریالیتوب او نېک بختي ده، هغه ځوک چې د الله تعالی په کتاب او د هغه د پیغمبر په سنتو په سمه توګه باور ولري او پیروي یې کوي، هیڅکله به نه په دنیا او نه په آخرت کې ناکام شي.

د دې علم په زده کړه د انسان عقیده سمیږي او حقیقتونه د ځان، کایناتو او خپل خالق په هکله په ربښتینې بڼه پیژني.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د تعریف، موضوع او غرض په اړه بحث وکړي.

د عقایدو د علم نومونه

د عقایدو علم په نورو نومونو هم نومول شوی لکه: د توحید علم، اصول الدین، الفقه الاکبر، الإیمان.

فعالیت: زده کوونکي دې د اسلامي عقیدې د پېژندلو په اړه په خپلو کې سره مباحثه وکړي.

د عقایدو د علم فضیلت او ارزښت

د عقایدو علم له نورو ټولو علومو څخه غوره او د شرف خاوند دی ځکه د هر علم شرف او فضیلت د هغه علم پر موضوع پورې اړه لري د عقایدو د علم موضوع له شرف څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکه موضوع ده چې هغه د الله تعالی ذات، اسماء، صفات، د هغه د وحدانیت، او پر بندګانو باندې د الله تعالی حقونه دی همدارنګه پر انبیاؤ او ټولو هغو شیانو باندې علم چې پر آخرت پورې تعلق لري.

د عقایدو د علم حکم

د عقایدو د علم زده کول فرض عیني او فرض کفایي دي:

فرض عیني: په اجمالي ډول پر هر مسلمان نارینه او ښځه باندې فرض عین دی چې په ټولو هغو شیانو باندې عام او مجمل ایمان راوړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له لوري د هغوی خبر ورکړی دی، لکه: په توحید، رسالت، جنت، دوزخ او د قیامت په ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت ریښتینی ګڼل او داسې نور.

فرض کفایي: په تفصیلي ډول د عقایدو د علم د دلائلو زده کول فرض کفایي دي د مثا ل په ډول: په هغو آیتونو او حدیثونو باندې ځان پوهول چې توحید، رسالت، جنت، دوزخ او د قیامت په ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت یې ثابت کړی وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د فضیلت او حکم په هکله په نوبت سره معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱. عقیده د لغت او اصطلاح له مخې تعریف کړئ.
۲. د عقایدو د علم موضوع څه شی ده؟
۳. د عقایدو د علم غرض څه شی دی؟
٤. دعقایدو علم څه اهمیت لري؟ بیان یې کړئ.
٥. د عقایدو د علم حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د علم په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شپږو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی پر وجود ایمان

ځمکه، آسمانونه او هغه څه چې په دوی دواړو کې موجود دي آیا پخپله پیدا شوي او که داسې ذات وجود لري چې دغه موجودات یې پیدا کړي دي؟

د کایناتو دغه نظم چې هېڅ ګډوډې پکې نه لیدل کیږي او په منظم شکل پر مخ ځي آیا په خپل سر روان دي او که تنظیموونکی لري؟

د الله تعالی د وجود دلائل

د الله تعالی پر وجود نقلي اوعقلي دلایل شتون لري، چې ځینې یې په لاندې توګه بیانیږي:

لومړی نقلي دلیل

د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره په قرآن کریم کې ډېر زیات دلیلونه ذکر شوي، لکه الله تعالی د البقرې په سورت کې داسې فرمایي: ﴿وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۞ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٣–١٦٤] **ژباړه:** او ستاسې معبود یو دی، له هغه پرته بل هېڅ معبود نشته، هغه ډېر مهربان او خورا ښښونکی دی. د آسمانونو او ځمکې په پیدایښت، د شپې او ورځې په اوړېدو را اوړېدو او په هغو بېړیو کې چې خلکو ته د ګټې وړ شیانو وړلو راوړلو لپاره په سمندر کې روانیږي او په هغو اوبو کې چې الله تعالی له آسمانه نازلې کړي دي، بیا په هغو سره مړه ځمکه را ژوندۍ کوي او په ځمکه کې یې هر راز ساکښې موجودات خواره کړي دي او د بادونو په لګېدو او د آسمان او ځمکې تر منځ په ابل کړی شوي وریځ کې د هغو خلکو لپاره د قدرت نښې نښانې دي چې له پوهې نه کار اخلي.

له پورتنیو مبارکو آیتونو څخه د استدلال طریقه

دا آیتونه صراحتاً دلالت کوي چې ستاسې معبود یو دی، په رحمن او رحیم سره یې ستایلی دی او د یووالي لپاره یې د مخلوقاتو څخه ډول ډول دلیلونه بیان کړي دي، دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوله هستي چې د کوم نظم او قانون څخه پیروي کوي د دې هرو مرو ناظم او چلوونکی شته، که نه نو هر څه به ګډوډ وای.
نو پورتني آیتونه لکه څرنګه چې نقلي دلیل حسابیږي همدا ډول عقلي دلیل هم ګڼل کیږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور نقلي دلیلونه ذکر کړي.

د الله تعالی پر وجود باندې عقلي دلیل

ډېر زیات عقلي دلایل شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي، د بېلګې په توګه هغه واقعه چې د امام ابوحنیفه (رح) او دهري تر منځ پېښه شوې وه، د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره تر ټولو غوره دلیل دی: له دهریانو څخه څو کسه امام ابو حنیفة (رح) ته راغلل او له ده څخه یې د الله تعالی د وجود په اړه پوښتنه وکړه، (د دوی نیت د امام ابو حنیفه (رح) په شک کې اچول وو) امام ابوحنیفه (رح) ورته وویل: زه په یو ډېر حیرانوونکي کار مشغول یم. دوی وپوښتل هغه څه کار دی؟ ابو حنیفه (رح) ورته وویل: چا راته وویل: دلته یوه کښتی ده چې هېڅوک پکې نشته، پخپله په بحر کې چلیږي، د بحر په غاړه دریږي، پخپله سامان باروي، بیا پخپله سیده نورو ښارونو ته ځان رسوي، هلته خپل سامانونه پخپله کښته کوي، هر شی لکه: خرما، جامې او داسې نور توکي بېل بېل له خپلو همجنسو توکو سره ځای پر ځای کوي، هېڅ شی یو له بل سره نه ترې ګډېږي، سره لدې چې پدې کې هېڅوک نشته، نه څوک شته چې هغه وچلوي او نه څوک شته چې هغې ته لارښوونه وکړي.

دوی وویل: نو آیا ته دا خبره منې؟ دا خبره خو له لېوني پرته بل څوک نه قبلوي، څکه کښتی له لرګي جوړه شوې ده، نو څرنګه به لرګی پخپله حرکت وکړي؟ څرنګه به پخپله وچلیږي؟ څرنګه به پخپله سامان بار کړي؟ پدې وخت کې امام ابو حنیفه (رح) دوی ته وویل: تاسې شخړه کوئ، پداسې حال کې چې تاسې په خپلو سترګو باندې دغه کاینات وینئ، دغه ستوري چې حرکت کوي چا پیدا کړي؟ لمر او سپوږمۍ ته پدغه منظم ډول څوک حرکت ورکوي؟ دغه مخلوق چا په ځمکه کې خور کړی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وربښ چا پیدا کړې ده؟ په پای کې دهري په پړ کېدو سره له نور بحث نه تېر شو او توبه یې وایستله.

همدارنګه نور ډېر عقلي دلیلونه شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي او هر څه چې الله تعالی پیدا کړي د هغه په وجود باندې دلیل دي کله چې انسان په دغو مخلوقاتو کې فکر او سوچ وکړي نو وایي: ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران: ۱۹۱]

ژباړه: ای زموږ پالونکیه (ربه)! دا مخلوقات تا عبث (بې حکمته او بې ګټې) ندي پیدا کړي، پاکي ده تا لره (له ټولو عیبونو څخه) نو وساته موږ د دوزخ له اور څخه.

د الله تعالی ذات قدیم دی

د الله تعالی ذات قدیم دی، همېشه وو او همېشه به وي، د ده د وجود ابتداء نشته، پـدې اړه الله تعالی فرمایي: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾ [الحدید: ۳] **ژبـاړه:** همغـه لـومړی هـم دی او وروستی هم. یعني الله تعالی اول دی ابتداء نه لري او آخر دی انتهاء (پای) نه لري.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور عقلي دلیلونه بیان کړي.

د الله تعالی پر وجود د ایمان حکم

د الله تعالی پر وجود ایمان (باور او یقین) لرل فرض دي که څوک د الله تعالی لـه وجـود څخه منکر شي کافر دی.

پوښتنې

۱. د کایناتو له شتون څخه د خالق په وجود څنګه دلیل نیسئ؟
۲. د الله تعالی پر وجود باندې یو نقلي دلیل ذکر کړئ.
۳. د الله تعالی پر وجود باندې یو عقلي دلیل ذکر کړئ.
٤. په الله تعالی باندې ایمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د وجود په اړه یوه مفصله مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

د الله تعالی وحدانیت (یو والی)

د ټولو مخلوقاتو پیدا کوونکی یوازې الله تعالی دی. په ذات، اسماوو او صفاتو کې شریک او ساری نه لري، د هېڅا مرستې ته اړ ندی، بلکې ټول مخلوقات ده ته اړ او محتاج دي.

د توحید تعریف

توحید یو ګڼلو ته وایي او په اصطلاح کې د الله تعالی یو ګڼل توحید بلل کیږي.[1]

د تعریف شرح

د الله تعالی توحید دا معنا لري چې الله تعالی په ذات او صفاتو کې ځانګړی دی او له هغه سره ساری او شریک نشته.

د توحید ډولونه

د الله تعالی توحید په درې ډوله دی:

د ربوبیت توحید.

د الوهیت توحید.

د اسماوو او صفاتو توحید.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د توحید په هکله یو له بل سره مباحثه وکړي.

د ربوبیت توحید

د ربوبیت توحید په دې عقیده لرل دي چې د مخلوقاتو پیداکوونکی، رزق ورکوونکی، تدبیر نیوونکی، عزت او ذلت ورکوونکی، خیر او شر رسوونکی او په ټولو مخلوقاتو کې له اسبابو پرته متصرف او واکدار یوازې یو الله تعالی دی.

نو یوازې الله تعالی خالق او مالک دی. له اسبابو پورته مرسته یوازې له الله تعالی څخه غوښتل کیږي، په ټول عالم کې یوازې الله تعالی له اسبابو پرته تصرف کوي، مخلوقات په خلقت او پایښت کې ټول الله تعالی ته محتاج دي، الله تعالی د عالم د نظام په چلولو کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لري.

[1] – شرح العقیدة الطحاویة – – (١ / ٨)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ربوبیت د توحید د اثبات دلیلونه

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الزمر: ٦٢] **ژباړه:** الله تعالی د هر شي هستوونکی دی، هماغه د هر شي کار ساز او چلوونکی دی.

همدا راز فرمایي: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ [الإسراء: ١١١] **ژباړه:** او ووایه ټوله ثنا او ستاینه هغه خدای لره ده چې هغه نه څوک په زوی ولي سره نیولی، نه په پادشاهۍ کې څوک شریک ورسره شته، نه یې د بې وسۍ له امله ملا تړی شته او پوره لویي یې بیان کړه.

د ربوبیت د توحید غوښتنه داده چې باید هر ډول عبادت، زاري اوفریاد، د مرستې آواز، ټول دنیوي او آخروي حاجتونه له الله تعالی څخه وغوښتل شي، ورسره د نورو متصرفینو او مرستندویانو له نیولو څخه په کلکه ډډه وشي، ځکه چې یوازې الله تعالی د هر ډول عبادت اوبندګۍ لایق دی.

همدارنګه الله تعالی فرمایي: ﴿ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الأنعام: ١٧] **ژباړه:** که الله تاته کوم تکلیف در ورسوي نو له هغه نه پرته بل څوک نشته چې تا له تکلیف څخه وژغوري، که هغه ذات تا ته کومه ښېګڼه او ګټه در واړوي، نوهغه په هر څه قادر ذات دی.

په بل ځای کې فرمایي: ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ [البقرة: ١٨٦] **ژباړه:** او ای پیغمبره! زما بندګان که له تا نه زما په اړه پوښتنه وکړي، نوهغوی ته ووایه چې زه ورته ډېر نږدې یم، بلونکی چې کله ما وبلي زه د هغه بلنه اورم نو هغوی ته ښایي چې زما بلنې ته لبیک ووایي، او پر ما ایمان راوړي، ته دا خبره هغوی ته واوروه، کېدای شي چې هغوی سمه لار ومومي.

فعالیت: زده کوونکي دې د ربوبیت د توحید د اثبات په اړه عقلي دلیلونه بیان کړي.

پوښتنې

١. توحید تعریف کړئ!
٢. توحید په څو ډوله دی؟
٣. د ربوبیت له توحید څخه مراد څه دی؟
٤. د ربوبیت پر توحید باندې نقلي دلیل ذکر کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د الوهيت توحيد

- آيا پرته له الله تعالی څخه بل څوك د عبادت وړ شته؟
- بنده بايد له چا څخه مرسته وغواړي؟
- چا ته د عجز سر ښکته کړي؟

د الوهيت تعريف

اله معبود ته وايي. الوهيت مصدر او د الله تعالی صفت دی، د الوهيت د توحيد معنا دا ده چې يوازې الله تعالی معبود دی او په معبوديت کې شريك نه لري.

د تعريف شرح

د عبادت وړ يوازې الله تعالی دی. يوازې الله تعالی ته بايد د عجز سر ښکته شي، امر يې ومنل شي او له منهياتو څخه يې ځان وژغورل شي چې دا په حقيقت کې د الوهيت توحيد دی او د عبادت توحيد هم ورته وايي.

د الوهيت توحيد

د الوهيت توحيد په دې باندې عقيده لرلو ته وايي چې يوازې الله تعالی د عبادت وړ دی.

عبادت په شرعي اصطلاح کې په دوو معناوو راغلی دی:

١. په خاصه معنا: عبادت په خاصه معنا سره لـه لمانځه، روژې، زکـات او حـج څخه عبارت دی او همدارنگه نورې هغه چارې چې موخه ورڅخه يوازې د الله تعالی امـر پر ځای کول وي او عادتي چارو پورې اړه ونه لـري هـم د عبـادت پـه مفهـوم کـې داخلې دي.

٢. په عامه معنا: عبادت په عامه معنا سره دې ته ويل کيږي چې د ژوند په ټولو ډگرونو کې يوازې د الله تعالی امر ومنل شي، که هغه عبادت په خاصه معنـا سـره وي، کـه معاملات وي، که دکورني ژوند احکـام وي او کـه پـر امنيـت، سياسـت او اقتـصاد پورې تړلي احکام وي.

يو انسان هلته موحد گڼل کيږي چې د ژونـد پـه ټولـو ډگرونـو کـې د الله تعـالی اطاعـت وکړي او ټول هغه عادتونه او نظريات چې د اسلام له سپېڅلي دين سـره مخـالف وي رد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهيت د توحيد د اثبات دليلونه

په قرآن کريم او سنتو کې د الوهيت په توحيد باندې بې شماره دليلونه شته چې يو څو يې په لاندې توګه بيانيږي:

قرآن کريم: الله تعالى په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ٢٥٥] **ژباړه:** له الله، (هغه) ژوندي ابدي ذات پرته چې ټول کائنات يې تنظيم کړيدي، بل هيڅ خداى نشته.

په يو بل مبارک آيت کې الله تعالى فرمايي: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ [الكهف:١١٠] ژباړه: اى پيغمبره! ووايه چې زه يوازې ستاسو په څېر انسان يم، او ما ته وحي شوې چې ستاسې معبود يو الله دى.

الله تعالى د الاخلاص په سورت کې فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۞ اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ [الإخلاص: ١، ٢] **ژباړه:** اى پيغمبره! ووايه چې الله تعالى يو دى، الله تعالى بې نيازه دى چا ته اړ ندى.

همدارنګه الله تعالى په يو بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ [البقرة: ٢٥٦] **ژباړه:** د دين په چارو کې څه زور او مجبورول نشته، سمه خبره له غلطو مفکورو څخه جلا کړاى شوېده، اوس چې څوک له کوم طاغوت نه منکر شي او پر الله ايمان راوړي هغه يوه داسې کلکه اسره ونيوله چې هېڅکله ماتېدونکې نه ده.

د طاغوت تعريف: طاغوت هغه چا ته ويل کېږي چې د الله تعالى په مقابل کې يې پيروي کېږي، که هغه انسان وي او که بتان.

په يوه حديث شريف کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: عَنْ عَدِيِّ بن حَاتِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: "يَا عَدِيُّ اطْرَحْ هَذَا الْوَثَنَ مِنْ عُنُقِكَ"، فَطَرَحْتُهُ، فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ بَرَاءَةٍ، فَقَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾[التوبه:٣١] حَتَّى فَرَغَ مِنْهَا، فَقُلْتُ: إِنَّا لَسْنَا نَعْبُدُهُمْ، فَقَالَ: "أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتُحَرِّمُونَهُ وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَتَسْتَحِلُّونَهُ؟"قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: "فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ"[1] **ژباړه:** عدي بن حاتم رضي الله تعالى عنه وايي چې زه رسول الله

---

١ المعجم الكبير للطبراني – (١٢ / ٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صلى الله عليه وسلم ته راغلم او زما په غاړه کې له سرو زرو څخه جوړ شوی صليب ځوړند و، رسول الله صلى الله عليه وسلم راته وفرمايل: ای عدي! له غاړې څخه دې دغه بوت ايسته کړه ما هغه بوت ايسته کړ، وروسته بيا زه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغلم چې ده مبارک د براءت مبارک سورت تلاوت کاوه، نو دا آيت يې تلاوت کړ: ((دوی خپل عالمان او روحانيون له الله پرته خپل (خدايان) نيولي دي)) کله چې له تلاوت څخه فارغ شو، نو ما ورڅخه پوښتنه وکړه او ومې ويل: موږ خو د دوی عبادت نه کولو؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: آيا دوی به د الله تعالى حرام کړي شيان نه حرامول، تاسو به هغه شيان حرام ګڼل؟ دوی به د الله تعالى حرام کړي شيان نه حلالول چې بيا به تاسو هغه حلال ګڼل؟ ما ورته وويل همداسې خو وو، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: همدا د دوی عبادت کول دي.

حديث شريف: د الله تعالى د الوهيت په توحيد باندې ډېر زيات شمېر مبارک احاديث دلالت کوي چې د هغو له جملې څخه موږ دلته د جابر بن عبد الله ﷺ روايت شوی حديث ذکر کوو: رسول الله ﷺ په حج کې تلبيه په لوړ آواز ييل کړه: « لَبَّيْكَ، اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ لَكَ، وَالْمُلْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ ». **ژباړه:** په طاعت ولاړ يم تاته، ای الله په هغه څه کې چې تا پر موږ نازل کړي، ستا اطاعت کوو، ای هغه ذاته چې شريک او ساری نه لرې ستا اطاعت کوو، يقيناً چې ټولې ستاينې او نعمتونه يوازې تا لره دي او پاچاهي هم يوازې ستا ده، نشته شريک او سيال تا لره.

په همدې حديث شريف کې جابر بن عبد الله ﷺ وايي: کله چې رسول الله ﷺ د صفا غونډۍ ته وخوت، مخ يې کعبې ته کړ، داسې يې وفرمايل: «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كَلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ »[1] **ژباړه:** له الله تعالى پرته بل برحق معبود نشته، الله يو دی شريک نه لري، د عالم پاچاهي يوازې ده لره ده، غوره صفتونه ټول ده لره دي او دی په هر څه توانمن دی. له الله تعالى پرته بل برحق معبود نشته، هغه يو دی، خپله وعده يې پوره کړه (د مکې په فتحه کې، د کفارو په ماتولو او داسې نورو کې) يې د خپل بنده مرسته وکړه او په يوازې ذات يې کفري لښکرو ته ماتې ورکړه.

---

١ – صحيح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقلي دليل: هرهغه څوک چې د الله تعالی په ربوبيت باور لري او وايي چې يوازې الله تعالی د دې مخلوق پيدا کوونکی او تدبير کوونکی دی، بـل هېڅـوک نـه شـي کـولای چې څه شی پيدا کړي، يا چا ته ګټه او يا زيان ورسوي، نو لازمه ده چې پدې هم اقـرار وکړي چې يوازې همدغه ذات د بندګۍ مستحق هم دی، بايد يوازې د ده بندګي وشـي او يوازې د ده شکر اداء شي، د شيانو په تحليل او تحريم کې يوازې د ده اوامرو ته غاړه کېښودل شي.

فعاليت: زده کوونکي دې د الوهيت د توحيد په هکله څو نور دليلونه ذکر کړي.

د الوهيت د توحيد حکم

د الله تعالی د الوهيت په توحيد باندې ايمان او باور لرل فرض او منکر يې کافر دی.

پوښتنې

۱. الوهيت تعريف کړئ!
۲. د الوهيت توحيد څه ته وايي؟
۳. د الله تعالی د الوهيت د توحيد لپاره دليلونه ذکر کړئ!
٤. طاغوت تعريف کړئ.
٥. د الله تعالی د الوهيت د توحيد حکم څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د الوهيت د توحيد په اړه يوه مفصله مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د الله تعالی اسماء او صفات

الله تعالی د ښکلو نومونو خاوند دی، د الله تعالی په نومونو باندې په اجمالي توګه باور درلودل، د اسلامي عقيدې برخه ده او که څوك په تفصيلي توګه وربانـدې وپـوهيږي، الفاظ يې ياد کړي او په معنا يې ځان پوه کړي نو د ستر اجر وړ ګرځي.

د اسماوو او صفاتو تعريف

اسماء د اسم جمع ده، اسم نوم ته وايي، د الله تعالی اسماء هر هغه لفظ تـه ويـل کېږي چې په قرآن او سنتو کې يې يادونه شوې وي او د الله تعالی په ذات دلالت وکړي. لکـه: رحمان، رحيم، غفور، ودود او داسې نور.

صفات د صفت جمع ده، د الله تعالی صفات هغه د کمال معاني دي چې الله تعـالی خپـل ځان په قرآن کې وربانديې ستايلی، او د الله رسول په هغو، په خپلو ويناوو سره موصوف کړی وي لکه: د علم، قدرت او ارادې صفتونه.

د اسماوو ډولونه

د الله تعالی اسماء په دوه ډوله دي:

۱ـ ذاتي اسم، چې يوازې د الله تعالی په ذات دلالت کوي، هغه د (الله) کلمه ده.

۲ـ صفتي اسمونه چې د الله تعـالی پـه ذات او صـفت دواړو دلالـت کـوي، لکـه: قـادر، عليم، حکيم، سميع او بصير.

د صفتي اسماوو او صفاتو تر منځ توپير

د الله تعالی صفتي اسمونه د هغه له صفاتو سره په معنا او شمېر کې توپير لري:

لومړی: په معنا کې توپير: لکه پورته چې بيـان شـو صـفتي اسـمونه د الله تعـالی پـه ذات دلالت کوي سره له يو صفته، ځکه دا هر يو اسم د الله تعالی په ذات او په هغه پورې په قايم يو صفت دلالت کوي چې قادر په قدرت، عليم په علم، حکيم په حکمت، سميع په سمع او بصير په بصر د الله تعالی له ذات سره يو ځای دلالت کوي.

نو صفتي اسم په ذات او صفت دواړو دلالت کوي او صفت په يو ځيزدلالت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم په شمير کې توپير: د الله تعالی صفات د هغه له اسماوو څخه زيات دي، ځکه هر صفتي اسم يو صفت په ځان کې لري، ځينې صفات د الله تعالی په افعالو پورې اړه لري، د افعالو نهايت او پای نشته، د بېلګې په توګه اخذ (نيول)، تسخير (تابعدار ګرځول)، امساک (بندول) او بطش (راګيرول، او حمله کول) او داسې نور د الله تعالی صفتونه دي، ځکه دا افعال په قرآن کريم کې الله تعالی ته ثابت دي،[1] خو الله تعالی ته مور د دې صفاتو پر بنسټ د آخِذ، مُسَخِّر، مُمسِک او باطِش نومونه نه شو ايښودلی، ځکه د الله تعالی اسماء توقيفي دي، له ځانه څوک اسم نه شي ورته ايښودلای.

د الله تعالی د اسماوو د اثبات دلايل

الله تعالی د ښو اسماوو خاوند دی، د اثبات لپاره يې په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې ډېر زيات دلايل شته چې په لنډ ډول دلته ځينې له هغو څخه ذکر کېږي:

قرآن کريم

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ [الأعراف: ١٨٠] **ژباړه:** او د الله تعالی ډېر ښه نومونه دي نو په هماغو يې و بولئ، هغه خلک پرېږدئ چې د ده په نومونو کې کږووالی کوي، دوی چې څه کوي د هغو بدله به مومي.

الله تعالی په بل مبارک آيت کې فرمايي: ﴿ قُلِ ادْعُوا اللّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الحُسْنَى﴾ [الإسراء: ١١٠] **ژباړه:** ورتهووايه: الله را وبولئ يا رحمان، هر يو چې را بلئ نو د (الله) هغه ډېر ښه ښه نومونه دي.

دغه مبارک آيت دا په ډاګه کوي چې د الله تعالی نومونه ثابت دي او ټول په يو الله تعالی دلالت کوي.

حديث شريف

په يو مبارک حديث شريف کې داسې راغلي دي: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ سَأَلَ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ

---

١ الله تعالی فرمايي: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ (البقرة: ٦٣)، ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ (الحج: ٦٥)، ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ (الدخان: ١٦).

(c) ketabton.com: The Digital Library

أَعْطَى وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ» [۱] **ژباړه:** رسول الله ﷺ له يو سړي څخه واورېدل چې ويل يې: يا الله زه له تا څخه سوال كوم، څكه ته الله يې، يو يې، بې نيازه يې، هغه ذات چې هېڅوك يې ندي زېږولي، نه دې له چا څخه زېږېدلى او نه يې څوك سيال شته. د دې خبرو له اورېدو وروسته نبي كريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: يقيناً چې دغه سړي له الله تعالى څخه د ده په هغه لوى نامه سره سوال وكړ، چې كه په دغه نوم سره سوال ورڅخه وشي وركوي يې او كه غوښتنه ترې وشي قبلوي يې.

فعاليت
زده كوونكي دې د قرآن كريم ځينې هغه آيتونه ذكر كړي چې د الله تعالى اسماء (نومونه) پكې ذكر شوي دي.

د الله تعالى د اسماوو حكم

د الله تعالى په ټولو هغو نومونو چې په قرآن كريم او يا د نبي كريم صلى الله عليه وسلم په مباركو صحيحو احاديثو كې راغلي دي، ايمان راوړل فرض دي.

د الله تعالى د اسماوو او صفاتو په هكله د اهل سنت او جماعت تګلاره

په دې هكله دوه مطلبونه د بيان وړ دي:

۱ـ اهل سنت والجماعت ټول هغه اسماء او صفات چې الله تعالى ځان ته ثابت كړي يا پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورباندې ستايلى، الله تعالى ته ثابت ګڼي، هيڅ ډول تعطيل، تحريف، تمثيل او تكييف نه پكې كوي، په دې توګه چې معطل او بې معنا يې نه ګڼي، معناوې يې بل لور ته نه اړوي، مثالونه نه ورته بيانوي او له څرنګوالي څخه يې خبرې نه كوي.

الله تعالى فرمايي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ۱۱] **ژباړه:** د هغه په څېر هيڅ شى نشته او هغه اورېدونكى او ليدونكى دى. د دې آيت په لومړۍ برخه كې تمثيل او تكييف او په دويمه برخه كې يې تعطيل او تحريف نفي شوى دى.

فعاليت: زده كوونكي دې د الله تعالى د اسماوو او صفاتو په هكله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بيان كړي او له پورتني آيت څخه دې د استدلال طريقه ذكر كړي.

---
۱ – رواه احمد في مسنده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د الله تعالی اسماء توقیفي دي، په دې توګه چې ټول له قرآن او حدیثو څخه اخیستل شوي، څوک نشي کولای، چې الله تعالی ته له ځانه نوم کېږدي، البته د الله تعالی د اسماوو ژباړه نورو ژبو ته علما د خلکو د پوهې لپاره روا بولي، لکه رب ته چې په پښتو کې څښتن او په فارسي کې خدا ویل کېږي.
نو په عقل سره الله تعالی ته نوم نشي ایښودل کېدای ځکه الله تعالی فرمايلي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَاناً وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لا تَعْلَمُونَ ﴾ [الأعراف: ۳۳] **ژباړه:** ورته ووایه: زما رب خو ښکاره او پټ بې حیا کارونه حرام کړي، ګناه، په ناحقه تېری، دا چې له الله سره هغه څه شریک و ګڼئ چې د هغه په هکله یې څه سند نه دی را نازل کړی او دا چې په الله پورې داسې څه ووایئ چې تاسې پرې نه پوهیږئ.
د الله ﷻ پر اسماوو او صفاتو ځان پوهول له بندګانو سره د الله ﷻ په پېژندلو کې مرسته کوي، او همدارنګه له الله ﷻ سره د مینې او تقوا د زیات والي لامل کېږي.

پوښتنې

۱. د اسماوو او صفاتو تعریف بیان کړئ.
۲. د الله تعالی اسماء په څو ډوله دي؟
۳. آیا د الله تعالی د اسماوو او صفاتو تر منځ توپیر شته؟
٤. د الله تعالی د اسماوو د اثبات دلایل بیان کړئ.
٥. د الله تعالی د اسماوو حکم بیان کړئ.
٦. د الله تعالی د اسماوو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د قرآن کریم ځینې هغه آیتونه ولیکي چې په هغې کې د الله تعالی نومونه ذکر شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی د اسماوو شمیر او د صفتونو ډولونه

په تېر لوست کې مو د الله تعالی د اسماوو او صفاتو د تعریف او د اثبات د دلایلو په اړه یو څه زده کړل. پدې لوست کې د الله تعالی د اسماوو د شمېر او صفاتو د ډولونو په اړه معلومات ترلاسه کوو.

د الله تعالی د اسماوو شمېر

د الله تعالی د اسماوو یادونه په قرآن کریم او نبوي حدیثوکې شوې ده:

- **قرآن کریم:** الله تعالی فرمایي: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۞ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۞ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ۞ ﴾ [الحشر: ۲۲ - ۲٤] **ژباړه:** الله هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هېڅ معبود برحق نشته، په پټه او په ښکاره هر څه باندې پوهېدونکی، همغه رحمن او رحیم دی. الله هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه باچا دی، ډېر مقدس، له ټولو عیبونو څخه سالم، امان ورکوونکی، ساتونکی، په ټولو برلاسی. په زوره د خپل حکم نا فذوونکی او د لویی څښتن، لویي کوونکی، پاك دی الله له هغه شرك نه چې خلك يې کوي، الله هغه ذات دی چې د هستوونې پلان جوړوونکی د هغه نافذوونکی او د هغه سره سم صورت جوړوونکی دی، د هغه ډېر غوره نومونه دي هر څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، د هغه په پاکی سره ستاينه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

فعالیت: په پورتنیو آیتونو کې د الله تعالی ذکر شوي نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حديث شريف: په حديث شريف کې راغلي: **عن ابي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:** (**إن لله تسعة وتسعين اسماً –مائة إلا واحداً– من أحصاها دخل الجنة**[1]) ژباړه: يقينا د الله تعالى (۹۹) نهه نوي نومونه دي، ـ يو کم سل ـ چا چې وشمارل (حفظ يې کړل) جنت ته به ننوزي.

ځينو پوهانو د قرآن کريم په مختلفو برخو کې د الله تعالى ذکر شوي اسماء سره راټول کړي او همدا نه نوي ورڅخه جوړ شوي دي.

خو سمه وينا داده چې د الله تعالى اسماء په نه نوي کې منحصر نه دي، بلکې د الله تعالى اسماء له دې پرته نور هم ډېر دي.

په حديث شريف کې عبد الله بن مسعود ﷺ له رسول الله ﷺ څخه روايت کړی: «مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجِلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا»[2]

ژباړه: هيڅکله يو بنده چې خواشينتوب يا غم ورته رسيدلی وي دا کلمات نه وايي مگر خفگان او غم يې الله تعالى لرې کوي او پر ځای يې خوښي ورکوي: ای الله زه ستا بنده او ستا د بنده او مينځې زوی يم، زما تندی ستا په لاس کې دی، زما په هکله ستا حکم نافذ اوقضا دې عادلانه ده، زه له تا څخه ستا په هر هغه نامه سوال کوم چې ځان دې پرې نومولی، يا دې په خپل کتاب کې نازل کړی، يا دې خپل کوم مخلوق ته وربښودلی، يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې، چې ته دا قرآن زما د زړه سپرلی، د سينې رڼا، د خواشينتوب لرې کوونکی او د خفگان له منځه وړونکی وگرځوې.

نو له دې وينا څخه چې رسول الله فرمايي: (او يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې)، څرگنديږي چې الله تعالى نور نومونه هم لري چې له ده پرته بل څوك ورباندې نه پوهيږي.

---

۱ متفق عليه، بخاري: ۲۵۸۵ شمېره حديث، مسلم: ۲۶۷۷ شمېره حديث.

۲ د احمد مسند ۷ ټوك ۳۴۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالى په اسماوو او صفاتو د ايمان ګټې

۱ـ د الله تعالى پېژندنه، هغه څوک چې د الله تعالى اسماء او صفات وپېژني، د الله تعالى په هکله يې معرفت زياتيږي، په الله تعالى باندې يې ايمان پخېږي، او د توحيد عقيده يې پياوړې کېږي.

۲ـ په اسماء حسنى سره د الله تعالى ستاينه، په ذکر کې له غوره ډولونو څخه ده: الله تعالى فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ [الاحـزاب: ۴۱] اى مؤمنانو! الله ياد کړئ په کثرت سره.

۳ـ له الله تعالى څخه د ده د اسماوو په وسيله غوښتنه او دعا کول، الله تعالى فرمايي: ﴿وَلِلَّـهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾ او الله تعالى لره غوره نومونه دي نو په هغو سره يې راوبلئ.

۴ـ د دنيا او آخرت نېکمرغي.

د الله تعالى د صفتونو ډولونه

د الله تعالى صفتونه په دوه ډوله دي: ۱- ذاتي صفتونه ۲- فعلي صفتونه

۱- ذاتي صفتونه هغو صفتونو ته ويل کېږي چې الله تعالى يې په ضد نه موصوفيږي، دغه صفتونه د الله تعالى له ذات سره لازمي دي او هېڅکله له الله تعالى څخه نه جلا کېږي. د الله تعالى ذاتي صفتونه له قدرت، اراده، سمع، بصر، علم، حيات او کلام څخه عبارت دي.

۲- فعلي صفتونه: هغو صفتونو ته ويل کېږي چې الله تعالى يې په ضد موصوفيږي، لکه: رحمت چې ضد يې غضب دی.

د الله تعالى فعلي صفتونه ډېر زيات دي خو مونږ دلته د بېلګې په ډول يو څو ذکر کوو: تخليق (پيداکول)، ترزيق (رزق ورکول)، احياء (ژوندي کول)، اعزاز (عزت ورکول) او داسې نور.

فعاليت: زده کوونکي دې د ذاتي او فعلي صفتونو ترمنځ توپير بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د الله تعالی د اسماوو شمېر څومره دی؟
۲. د الله تعالی د اسماوو په هکله د قرآن کریم څو مبارك آيتونه ذكر كړئ.
۳. د الله تعالی د اسماوو په هکله د نبي كريم ﷺ يو مبارك حديث ذكر كړئ.
٤. د الله تعالی په اسماوو او صفاتو باندې د ايمان ګټې بيان كړئ.
٥. د الله تعالی صفات په څو ډوله دي؟
٦. د الله تعالی ذاتي صفات څو دي؟
٧. د الله تعالی فعلي صفات تعريف كړئ.
٨. د الله تعالی د فعلي صفاتو يو څو مثالونه بيان كړئ.

كورنۍ دنده

زده كوونكي دې د الله تعالی د اسمونو او صفتونو په اړه يوه مقاله وليكي چې له لسو كرښو كمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱)

قدرت او اراده

– قدرت او اراده د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
– آیا الله تعالی د قدرت او ارادې په ضد سره موصوف کېدای شي؟

د قدرت تعریف

قدرت له هغه صفت څخه عبارت دی چې له امله یې یو څوک توانیږي چې د خپلې ارادې سره موافق کوم کار تر سره کړي او یا یې پرېږدي.[۱]

قدرت د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په هر څه باندې په خپل ازلي او قدیمي قدرت سره چې د ده ازلي صفت دی، قادر دی. د ده لپاره نوی قدرت نه پیدا کېږي او په ضد سره یې چې عجز دی نه موصوفیږي.

د قدرت د اثبات دلائل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: ۱۰۹]

ژباړه: یقیناً الله تعالی په هر څه قادر دی.

په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمایي: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ [فاطر: ۴۴] **ژباړه:** هېڅ شی د الله تعالی بېوسې کوونکی ندی، نه په آسمانونو او نه په ځمکه کې، هغه په هر څه باندې پوهیږي او په هر څه باندې قدرت لري.

د الله تعالی د قدرت پر صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د قدرت پر صفت باندې ایمان راوړل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د قدرت د صفت په اړه یو له بل سره مباحثه وکړي.

۲ – د ارادې تعریف

د یو کار په پایلو کې له ښه غور او فکر کولو وروسته د هغه کار د کولو او یا پرېښودلو قوي عزم او قصد ته اراده ویل کېږي.[۲]

---

۱ – التعریفات – (۱ / ۲۲۱)
۲ – الفروق اللغویة – (۱ / ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده او مشیت د الله تعالی ذاتي صفت دی، هېڅ شی د الله تعالی له ارادې پرته نه شي پیدا کېدای، بلکې هر شی که کوچنی وي او که لوی، که خیر وي او که شر، که گټه وي او که نقصان، ایمان وي او که کفر او داسې نور ټول د الله تعالی په ارادې سره پیدا کېږي، که ټول مخلوقات یو ډېر واړه شي ته د حرکت ورکولو لپاره را ټول شي، پرته د الله تعالی له ارادې څخه حرکت نشي ورکولای او الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې مجبورتیا ده نه موصوفېږي.

د ارادې د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [البروج: ١٦] **ژباړه:** الله تعالی ښه سرته رسوونکی د هغه څه دی چې اراده یې وکړي.

په بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥] **ژباړه:** الله تعالی تاسې ته د آسانی اراده لري او په تاسې باندې د سختی اراده نه لري.

په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [یس: ٨٢] **ژباړه:** هغه خو چې کله د یو شي اراده کوي، نو د هغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه او هغه کېږي.

عقلي دلیل

که چېرې الله تعالی د خپلې ارادې خاوند نه وای، نو بیا خو به د بل چا تر امر لاندې وای، او د بل چا تر امر لاندې والی د الله تعالی په حق کې نقص دی او نقص د الله تعالی په حق کې باطل دی، همدارنگه که چېرې الله تعالی د بل چا تر امر لاندې شي، نو بیا په قدرت سره نه موصوفېږي، ځکه قدرت تر هغه شي پورې تعلق نیسي کوم پورې چې اراده تعلق نیسي، نو ثابته شوه چې الله تعالی مرید دی او اراده د الله تعالی ازلي صفت دی.

د الله تعالی د ارادې په صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د ارادې په صفت باندې ایمان راوړل فرض دي.

د ارادې ډولونه

د اهل سنت و الجماعت علماوو اراده په دوه ډوله وېشلې ده:

لومړی: قدري او کوني اراده.

دویمه: امري او شرعي اراده.

١. **کوني اراده:** دا اراده د مشیئت سره مرادفه ده، ټولو موجوداتو ته شاملېږي، نو هر هغه څه چې منځ ته راځي، ټول د الله تعالی په اراده سره پیدا کېږي. دا اراده د الله تعالی پـدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قول سره ثابته شوي ده چې فرمايي: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾ [الأنعام: ١٢٥] **ژباړه:** چا ته چې الله تعالی د لارښوونې اراده وکړي، د هغه سينه د اسلام لپاره پرانيزي او چا ته چې په گمراهۍ کې د غورځولو اراده وکړي، د هغه سينه تنگوي او داسې فشار پرې راولي چې (څنگه د اسلام تصور په ذهن کې را گرځوي نو) داسې ورته معلومېږي ته به وايې د آسمان لوري ته په سختۍ سره خېژي.

همدارنگه الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ [البقرة: ٢٥٣] **ژباړه:** خو الله تعالی چې څه غواړي هغه کوي.

٢. **ديني او شرعي اراده:** له دې ارادې سره محبت او رضا لازمه ده، څکه الله تعالی فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥] **ژباړه:** الله تعالی پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل نه غواړي.

همدارنگه الله تعالی فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله تعالی نه غواړي چې ژوند درباندې تنگ کړي، هغه خو غواړي چې تاسې پاک او سوتره کړي او خپل نعمت پر تاسې پوره کړي، ښايي چې تاسې شکر ويستونکي شئ.

فعاليت: زده کوونکي دې د ارادې د ډولونو په هکله يو له بل سره مباحثه وکړي.

پوښتنې

١- قدرت څه ته ويل کېږي؟

٢- د الله تعالی د قدرت د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٣- د الله تعالی د قدرت په صفت د ايمان حکم څه دی؟

٤- اراده څه ته ويل کېږي؟

٥- د الله تعالی د ارادې د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٦- د الله تعالی د ارادې په صفت د ايمان حکم بيان کړئ.

٧- د الله تعالی اراده په څو ډوله ده؟ بيان يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دوو صفتونو (قدرت او ارادې) په اړه يوه مقاله وليکي چې له شپږو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲)

سمع، بصر، علم او حیات

- آیا تاسو پوهیږئ چې سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی صفتونه دي؟
- سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
- آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو په ضد سره موصوفیږي؟

سمع

د سمع تعریف

سمع په عربي ژبه کې د هغه قوت څخه عبارت دی چې آوازونه پرې اوریدل کیږي، خو دلته له سمعې څخه د الله تعالی هغه ذاتي صفت مراد دی چې الله تعالی خپل ځان ته په قرآن کریم کې ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهیږو.

سمع د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی ټول آوازونه، په خپلې ازلي سمعې سره چې دده ازلي صفت دی اوري خو موږ یې په کیفیت نه پوهیږو، ډیر خفي شی هم د الله تعالی له سمعې (اوریدلو) څخه نه شي پټیدلای، الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې کوڼوالی دی نه موصوفیږي.

بصر

د بصر تعریف

بصر د لیدلو له هغه قوت څخه عبارت دی چې په سترګو کې وجود لري او په هغې سره شکلونه، رنګونه، روښنایي، تیارې او داسې نور لیدل کیږي.

خو دلته له بصر څخه د الله تعالی هغه ذاتي صفت مراد دی چې الله تعالی په قرآن کریم کې د خپل ځان لپاره ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهیږو.

بصر د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي او قدیمي بصر سره چې د ده ازلي صفت دی ټول شکلونه او رنګونهویني خو موږ یې په کیفیت نه پوهیږو، د الله تعالی له بصر (لیدلو) څخه ډیر کوچنی شی هم نشي پټیدلای او د دې صفت په ضد سره چې ړوندوالی دی نه موصوفیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمع او بصر د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵] ژباړه: يقيناً الله تعالی اورېدونکی او لېدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په يو بل آيت کې فرمايي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ۱۱] ژباړه: «د کايناتو هېڅ شی هغه ته ورته نشته او هغه اورېدونکی او لېدونکی دی.»

علم:

د علم تعريف

علم هغې پوهې ته ويل کېږي چې له واقعيت سره مطابقت ولري.

علم د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په ټولو موجوداتو باندې عالم دی او د ده له علم څخه ډېر واړه شيان هم نشي پټېدلای، بلکې الله تعالی په ښکاره او پټو ټولو شيانو باندې په خپل علم چې د ده ازلي او قديمي صفت دی عالم دی، او د دې صفت په ضد سره چې جهل دی نه موصوفېږي.

د علم د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾[لقمان: ۲۳] **ژباړه:** په باوري ډول الله د سينو په پټو رازونو پوهېږي. په يو بل آيت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام: ۵۹] **ژباړه:** له هماغه سره د غيبو کليګانې دي چې له هغه نه پرته بل څوک يې نه پوهېږي، په وچه او لمده کې چې هر څه دي له ټولو څخه هغه خبر دی، له ونې څخه کومه رالوېدونکې پاڼه داسې نشته چې هغه پرې عالم نه وي. د ځمکې په تړږمې پردو کې کومه دانه داسې نشته چې هغه ورڅخه باخبر نه وي، وچ او لامده ټول په يو روښانه کتاب کې ليکل شويدي.

حيات

د حيات تعريف

حيات د مرګ ضد دی او حيات د الله تعالی ازلي او ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي حيات سره حی (ژوندی) دی او د دې صفت په ضد سره چې مرګ دی نه موصوفېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي:﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ۲۵۵]

ژباړه: الله، له الله پرته بل هېڅوک د عبادت وړ نشته، هغه الله چې ژوندی او د کارونو تنظیموونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمايي: ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ [غافر: ٦٥] **ژباړه:** همغه تل تر تله ژوندی دی، لـه هغه پرته هېڅ معبود نشته، تاسې همغه وبولئ د هغه لپاره د خپل دین په خالص ګرځولو سره.

د پورتنیو صفتونو حکم

د الله تعالی د سمع، بصر، علم او حیات په صفتونو باندې ایمان لرل واجب دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د ذاتي صفتونو په هکله په ډله ایيزه توګه مباحثه وکړي.

پوښتنې

۱. سمع، بصر، علم او حیات تعریف کړئ.
۲. د سمع، بصر، علم او حیات د اثبات دلایل ذکر کړئ.
۳. د سمع، بصر، علم او حیات د صفتونو حکم بیان کړئ.
٤. سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
٥. آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو په ضد سره موصوف کېدای شي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دغو څلورو صفتونو په اړه چې په لوست کې ولوستل شول یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

کلام د الله تعالی صفت دی

- آیا تاسو پوهیږئ چې کلام د الله تعالی صفت دی؟
- کلام د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دی؟
- آیا الله تعالی د کلام په ضد سره موصوفیږي؟

د دې پوښتنو ځوابونه به په لاندې لوست کې ولولو.

د کلام تعریف

کلام په عربي ژبه کې هغه څه ته ویل کیږي چې له حروفو او صوت څخه مرکب شوی وي، خو دلته له کلام څخه د الله تعالی ذاتي صفت مراد دی چې هغه قدیم دی، په څرنګوالي باندې یې مونږ نه پوهیږو او نفسي کلام هم ورته ویل کیږي.

د تعریف شرح

کلام د الله تعالی په ذات پورې قائم دی، په ضد سره یې چې ګونګوالی دی نه موصوفیږي.

د کلام د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٤] **ژباړه:** او له موسی (ع) سره الله تعالی په ځانګړي ډول خبرې وکړې.

همدارنګه په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١]

ژباړه: او هېڅ انسان ته دا نشته چې الله ورسره و غږیږي، پرته له دې چې وحې به وي، یا له پردې ها خوا، یا کوم رسول و لیږي او هغه د ده په حکم سره څه چې غواړي وحې کړي، یقیناً هغه لوړ مرتبه حکمت والا دی.

د کلام په صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د کلام پر صفت باندې ایمان راوړل او باور کول فرض دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی دی، قرآن کریم د ټولو آسماني کتابونو وروستنی کتاب دی له دې کتاب څخه وروسته به د قیامت تر ورځې پورې بل کتاب نه نازلیږي.

د قرآن کریم تعریف

قرآن د لغت له مخې د مصدر کلمه ده، د یو ځای کولو او تلاوت په معنی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي:﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وقُرْآنَهُ۞ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ [القیامة: ‎-١٧- ١٨]

ژباړه: بې شکه د هغه جمع کول او پر تا لوستل یې زموږ پر ذمه دي، نو کله چې هغه موږ ولوست، بیا یې ته ورپسې لوله.

په اصطلاح کې: قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې په عربي ژبه نازل شوی، په صحیفو کې لیکل شوی، موږ ته په تواتر، پرته له کومې شبهې را نقل شوی دی، تلاوت یې عبادت ګڼل کېږي، یو سل او څوارلس سورتونه لري.

په قران کریم باندې د ایمان حکم

پدې باندې یقین او باور کول فرض دي چې قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، د ده پر ذات پورې قایم دی، که څوک د قرآن (د الله تعالی د کلام) له قدیم والي څخه منکر شي کافر کېږي.

د قران کریم نومونه

قرآن کریم په ډېرو نومونو یاد شوی دی چې ځینې یې په لاندې ډول بیانیږي:

قرآن: الله تعالی فرمایي:﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُــرْآنُ﴾[البقــرة: ١٨٥] د رمضان میاشت هغه چې قرآن پکې نازل کړی شوی.

الکتاب: الله تعالی فرمايي: ﴿ ذَلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ [البقرة: ١] **ژباړه:** دا هغه کتاب دی چې (هېڅ) شک پکې نشته، د متقیانو لپاره لارښوونه ده.

الحکیم: الله تعالی فرمایي: ﴿ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الحَكِــيمِ ﴾ [یــونس: ١] **ژباړه:** دا له حکمتونو څخه د یو ډک کتاب آیتونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور: الله تعالی فرمايي: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِينًا﴾ [النساء: ۱۷٤] **ژباړه:** او تاسو ته مو څرګنده رڼا نازله کړې (چې قرآن دی).

الفرقان: الله تعالی فرمايي: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱ آيت] **ژباړه:** هغه ذات برکتناک دی چې فرقان يې د دې لپاره نازل کړ، تر څو د ټولو خلکو لپاره د وېرې خبر ورکوونکی وي.

الروح: الله تعالی فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا﴾ [الشورى: ٥٢] **ژباړه:** او په همدې توګه موږ تاته هم په خپل امر سره روح راولېږلو.

فعاليت: زده کوونکي دې د قرآن کريم نور نومونه هم ذکر کړي.

پوښتنې

۱. کلام تعريف کړئ.
۲. د کلام د اثبات دلائل ذکر کړئ.
۳. د کلام پر صفت باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٤. قرآن کريم تعريف کړئ.
٥. د قرآن کريم د قِدم په هکله د اهل سنتو نظر بيان کړئ
٦. پر قرآن کريم باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
۷. د قرآن کريم نومونه له دليلونو سره ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن کريم په اړه يوه مفصله مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ملائکو ایمان

په تیرو درسونو کې موږ د الله تعالی پر وجود، وحدانیت، اسماوو او صفاتو باندې د ایمان په اړه پوره معلومات تر لاسه کړل، پدې لوست کې په ملائکو، باندې د ایمان په اړه بحث کوو.

د ملائکو تعریف

ملائکه د ملك جمع ده، په لغت کې استازي ته ویل کیږي.

د عقایدو د علم په اصطلاح کې ملائکې د الله ﷻ هغه نوراني او لطیف مخلوق دی چې د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه نه کوي.

د تعریف شرح

ملائکې د الله تعالی له غوره مخلوقاتو څخه دي، له نور څخه پیدا شوې دي، په سترګو نه لیدل کیږي، له ټولو ګناهونو څخه معصومې دي، په هیڅ صورت د الله تعالی له اوامرو څخه سر غړونه نه کوي، بلکې هر کار چې الله تعالی ورته وفرمايي، هغه تر سره کوي، د نارینه یا ښځینه نسبت نه ورته کیږي، په هر ډول ښکلو شکلونو سره ځانونه متشکل کولای شي، د اوسېدلو ځای یې آسمانونه دي، له نفسي غوښتنو او شهواتو څخه پاکې دي، خوراک، څښاک او خوب نه کوي.

د ملائکو د وجود د اثبات دلایل

د ملائکو وجود او خلقت د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم پر مبارکو احادیثو ثابت دی:

١. قرآن کریم: الله تعالی د قرآن کریم په مختلفو آیتونو کې د ملائکو یادونه کړې ده، لکه څرنګه چې د النجم سورت کې فرمايي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى﴾ [النجم: ٢٧] **ژباړه:** یقیناً کوم کسان چې آخرت نه مني هغوی په پرښتو باندې د ښځینه معبودانو نومونه ږدي.

په یو بل مبارك آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فاطر: ١] **ژباړه:** ثنا ستاینه د الله لپاره ده چې د آسمانونو او ځمکې جوړوونکی او د پیغام رسوونکو، پرښتو ټاکونکی دی. (داسې پرښتې) چې د هغو دوه دوه، درې درې او څلور څلور وزرونه دي، د هغه چې څنګه خوښه وي دخپل مخلوق په جوړښت کې زیاتوالی راولي، بېشکه هغه پر هر څه قادر دی. همدارنګه الله تعالی د النحل سورت په

دويم آيت کې فرمايي: ﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ [النحل: ٢]
ژباړه: الله ﷻ دغه ملايکې او روح چې په خپل کوم بنده يې وغواړي د خپل حکم سره يې نازلوي.

٢. حديث شريف

له نبي کريم صلى الله عليه وسلم څخه د ملائکو په اړه زيات احاديث روايت شوي دي چې دلته په لنډ ډول يو حديث بيانوو: «عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ»[1] **ژباړه:** له حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: جبرائيل عليه السلام به ما ته تل د ګاونډي په هکله توصيه کوله تر دې چې ما ته دا ګومان پيدا شو چې يو ګاونډی به له خپل ګاونډي څخه ميراث وړي.

په ملائکو باندې د ايمان حکم

په ملائکو باندې ايمان راوړل، باور او يقين کول فرض دي، منکر يې د اسلام له کړۍ څخه وتلی ګڼل کيږي.

ملائکې له ټولو ګناهونو څخه معصومې دي

د قرآن کريم زيات شمېر آيتونه د ملائکو پر عصمت دلالت کوي لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحريم: ٦] **ژباړه:** په هغه څه کې چې الله تعالى امر ورته کوي نافرماني يې نه کوي او هغه څه سرته رسوي چې امر ورته کيږي.

همدارنګه په يو بل آيت کې فرمايي: ﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ [الأنبياء: ٢٠]
ژباړه: شپه او ورځ تسبيح وايي لټې نه کوي.

همدارنګه نور ډېر آيتونه شته چې د ملائکو په عصمت باندې دلالت کوي چې دلته په همدې ذکر شويو آيتونو بسنه کوو.[2]

د ملائکو صفتونه

په قرآن کريم او نبوي سنتو کې د ملائکو ډېر زيات صفتونه ذکر شوي دي چې په لنډ ډول يې ذکر کوو:

١. ملائکې له نور څخه پيدا شوي دي.

---

١ – صحيح البخاري ت – (١٥ / ١٩٨)

٢ – المواقف للامام عضد الدين عبد الرحمن بن أحمد الإيجي، (٣ / ٤٥٣).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ملائکې په سترګو نه ليدل کېږي، خو که چېرې دوی چاته د څرګندېدو اراده وکړي نو ليدل یې شوني دي.
۳. ملائکې خپل ځانونه په ښو او ښکلو شکلونو سره متشکل کولای شي.
٤. الله تعالی ملائکې انبياؤ ته د وحې او داسې نورو ارزښتناکو کارونو په سرته رسولو ګمارلې دي.
٥. پرته له ستونزې څخه د ځمکې او آسمان تر منځ تګ او راتګ کولای شي.
٦. ځينې ملائکې د دوو، ځينې د درېو، ځينې د څلورو او ځينې له دې څخه د زياتو وزرونو خاوندانې دي.
۷. له انسانانو څخه مخکې الله تعالی ملائکې پيدا کړې دي.
۸. ملائکې سره لدې چې معصومې دي او تل د الله تعالی عبادت کوي، خو بيا هم له الله تعالی څخه ډېرې وېرېږي.
۹. ملائکې الله تعالی ته ډېرې نږدې او مقربې دي.
۱۰. ملائکې د خارق العادة توان خاوندانې دي.

د ملايکو دندې

ملائکو ته الله تعالی ډېر لوی لوی کارونه او دندې ورسپارلې دي، دوی ته الله تعالی دا توان ورکړی چې ورسپارل شوې دندې په ښه توګه سرته ورسوي، د ملائکو د دندو ډولونه په لاندې ډول بيانېږي:

۱. الله تعالی پېغمبرانو ته د وحې په رسولو باندې جبرائيل عليه السلام مکلف کړی دی جبرائيل عليه السلام د ټولو ملايکو څخه غوره او د الله تعالی په وړاندې معزز دی چې د (الروح الامين) په نامه سره یې ياد کړی دی.
۲. ميکائيل عليه السلام ته د اورښتونو او نباتاتو د پالنې دنده ور سپارل شوې ده. ميکائيل عليه السلام هم د الله تعالی په وړاندې لوړه مرتبه او لوی مقام لري، ځکه الله تعالی د جبرائيل په څنګ کې ذکر کړی دی.
۳. اسرافيل عليه السلام ته د قيامت لپاره د شپېلۍ وهلو دنده ورسپارل شوې ده.
٤. ملک الموت (عزرائيل) او د ده ملګرو ته د ارواحو د قبض دنده ورسپارل شوې ده.
٥. کرام کاتبين ته د خلکو د عملونو د ليکلو دنده ورسپارل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. نکیر او منکر ته په قبر کې له مړو څخه د پوښتنو کولو دنده ورسپارل شوې ده.

په ملائکو باندې د ایمان ګټې

١. د الله تعالی په عظمت پوهېدل.

٢. له مخلوق څخه د الله تعالی غنا، (که موږ له الله تعالی څخه سرغړونه وکړو، نو د الله تعالی نور مخلوق شته چې د هغه عبادت وکړي او الله تعالی له دې ټولو څخه بې پروا او غني دی.

٣. له مؤمنانو سره د الله تعالی له محبت څخه خبرتیا، چې دا د دې لامل کېږي چې بنده ګان د الله تعالی ډېر اطاعت او پیروي وکړي.

٤. د الله تعالی له قدرت او د ده د لښکر له قوت څخه خبرتیا، د ده په نصرت او مرستـه ایمان راوړل چې دا په جهاد او دعوت کې د ثبات لامل کېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د ملائکو د عصمت او صفتونو په اړه یو له بـل سـره مباحثـه وکړي.

پوښتنې

١. ملائکې تعریف کړئ.

٢. ملائکې له څه شي څخه پیدا شوې دي.

٣. د ملائکو د اثبات په اړه یو څو دلیلونه ذکر کړئ.

٤. په ملائکو باندې د ایمان حکم بیان کړئ.

٥. د ملائکو صفات په لنډ ډول ذکر کړئ.

٦. د ملائکو دندې په لنډ ډول ذکر کړئ.

٧. پر ملائکو باندې د ایمان څو ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملائکو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست

د احادیثو اهمیت

په تیرو ټولګیو کې مو ولوستل چې حدیث د پیغمبر ﷺ د اقوالو، افعالو، او تقریراتو څخه عبارت دی. پدې لوست کې غواړو چې د احادیثو اهمیت وپېژنو.

۱ـ حدیث د الله ﷻ وحې ده

وحي په دوه ډوله ده

یوه جلي وحي چې له قرآن کریم څخه عبارت ده، اوبله خفی وحي چې دپیغمبرﷺ له احادیثو څخه عبارت ده، ځکه چې پیغمبرﷺ به خپل اقوال او افعال دجبریل علیه السلام په لارښوونه ترسره کول. الله ﷻ فرمایي: ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ۳، ٤].

ژباړه: او هغه {پیغمبرﷺ} له نفسي خواهش څخه تاسې ته خبرې نه کوي، بلکې دا وحې ده چې پر هغه نازلیږي. نو حدیث چې د پیغمبرﷺ خبرې دي او هم د الله ﷻ له طرفه پر خپل پیغمبر نازله شوې وحې ده، لکه چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «أَلاَ إِنِّى أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».[1]

ژباړه: ځان پوه کړئ! بیشکه ماته کتاب (قران کریم) راکړل شوی، د هغه په څیر نورڅه هم راکړل شوي دي (یعنی احادیث) په همدې بناء دپیغمبر ﷺ احادیث دالله ﷻ خفي وحي ده.

۲ـ دپیغمبرﷺ پیروي.

لکه څرنګه چې دقرآن کریم دلارښوونو پیروي پرمسلمانانو فرض ده، همداسې دپیغمبر ﷺ د سنتو، او احادیثو پیروي هم پرمسلمانانو لازمه ده، ځکه د الله ﷻ پیروي د رسول اللهﷺ په پیروۍ کې نغښتې ده، لکه څرنګه چې د الله ﷻ محبت دپیغمبرﷺ په محبت پورې تړلی دی. نو څوک چې دپیغمبر ﷺ تابعداري اوپیروي نه کوي او د الله ﷻ نږدیوالی په بله لاره کې لټوي، هیڅکله خپل مرام ته نه شي رسیدای. الله ﷻ فرمایي: ﴿قُلْ إِن كُنتُم تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ. . . ﴾ [آل عمران: ۳۱]

ژباړه: ورته ووایه ای پیغمبره! که چیرې په رښتیا دالله ﷻ سره مینه کوئ، نو زما پیروي وکړئ، الله به هم درسره مینه وکړي.

۱– ۱ سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز پیغمبرﷺ فرمایي: «مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فقد عصى اللّهَ» [1]

ژباړه: چاچې زما پیروي وکړه په حقیقت کې یې دالله ﷻ پیروي وکړه، اوچاچې زما نافرماني وکړه هغه د الله ﷻ نافرماني وکړه.

دپیغمبرﷺ داقوالو، افعالو، اوکړنوڅخه سرغړونه لویه بد بختي، اوګمراهي ده.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: ۱۱۵]

ژباړه: اوڅوک چې د رسولﷺ څخه سر غړونه کوي، وروسته له هغې چې سمه لار ورته څرګنده شي، د مؤمنانو له لارې پرته بله لارخوښه کړي نو هماغه لوري ته به یې وروګرځوو چې ده ورته مخه کړې ده، دوزخ ته به یې ورننباسو او هغه دورتلو بد ځای دی.

همدا راز پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّـهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ» [2]

ژباړه: ما ستاسې لپاره دوه اساسه پرېښي دي هیڅکله به ګمراه نه شي څو پورې چې تاسې پر هغې منګولې لګولې وي چې یو د الله ﷻ کتاب او بل د الله ﷻ د رسول سنت دی.

د پیغمبرﷺ پیروي دا ده چې د هغه ویناوې ومنل شي، لارښوونې یې عملي کړل شي، د ژوند په ټولو برخوکې د هغه دسیرت پیروي وکړل شي او د هغه پر وینـاوو د هیڅـا وینـا غوره ونه ګڼل شي.

۳ـ حدیث دقرآن کریم شرحه ده

پیغمبرﷺ په خپلو اقوالو افعالو او تقریراتو سره قرآن کریم تفسیر اوشرحه کړی دی.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ. . . ﴾ [النحل: ٤٤]

ژباړه: اونازل کړی مو دی تاته ذکر {قرآن کریم} د دې لپاره چې ته بیان کړې خلکوته هغه لارښوونې چې دوی ته رالیږل شوي دي.

---

۱ – البخارى.

۲ – موطأ امام مالك

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله كه چېرې دقرآن كريم په ځينو آيتونوكې اجمال پروت وو د پيغمبرﷺ په احاديثو كې د هغې توضيح او تفسير بيان شوى دى لكه چې الله ﷻ فرمايلي دي:
﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ [البقرة: ٨٣]

ژباړه: لمونځ قايم كړئ. پيغمبرﷺ په خپلو احاديثو سره د لمانځه د دروله طريقه، د ركعتونو شمير، او د لمانځه وختونه په ځانګړي ډول بيان كړي دي.

۴ـ احاديث دشريعت دويم اصل اومصدر دى

په شريعت كې ځينې حكمونه له قرآن كريم څخه ثابت دي، خو ځينې نور يې د پيغمبرﷺ په احاديثو ثابت شوي دي، لكه په ميراث كې دجدې (نيا) شپږمه برخه، دكافر او مسلمان ترمنځ له يوبل څخه د ميراث د نه وړلو حكم، دكورنيو خرو د غوښو خوړلوحرمت، د سرسايې وجوب، د ځينو وحشي ژوو حرمت او داسې نور.

كوم احكام چې په احاديثو ثابت دي دهغو حيثيت دقرآن كريم دحكمونو په څيردى الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر: ٧]

ژباړه: او څه چې پيغمبر تاسې ته دركړي هغه واخلئ، اوله كوم شي څخه چې يې منعه كړي ياستې مه يې كوئ. د پيغمبرﷺ احاديث د بې شميره ټولنيزو، اقتصادي، سياسي، اخلاقي، اوحقوقي مسايلو دويم مصدر دى.

۵ـ داحاديثو يادول

حديث يادول خورا لوى فضيلت لري، پيغمبرﷺ هغه چاته چې احاديث په يادو يادوي، وربانذې عمل كوي، د عزت او لوى مقام دعا كړې ده او فرمايلي يې دي: «نَضَّرَ اللَّـهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَحَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ...» (١)

ژباړه: الله ﷻ دې تر او تازه لري هغه شخص چې زموږ حديث واوري، بيا يې ياد كړي او هم يې نورو ته ورسوي.

فعاليت:

زده كوونكي دې په ډله ييزه توګه ځينې هغه احاديث له يادو ووايي چې په تيرو ټولګيو كې يې ياد كړي وو.

---

١ – سنن أبى داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

١. د خفي وحې په اړه دقرآن کريم دليل ذکرکړئ.

٢. احاديث د قرآن کريم شرحه ده دا څه معنالري؟ واضحه يې کړئ.

٣. دشريعت اصول او مصادر کوم کوم دي؟ نومونه يې واخلي.

٤. داحاديثو يادول څه فضيلت لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په نظر کې نيولو سره د حديثو د اهميت په اړه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په چارو کې تدبير

عن أنس رضى الله عنه أن رجلا قال للنبي صلى الله عليه وسلم: أوصني يا رسول الله ! فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: (خُذِ الأَمْرَ بالتَّدْبيرِ فإنْ رَأيْتَ في عاقِبَتِهِ خَيْراً فأمْضِ وإنْ خِفْتَ غَياً فأمسِكْ). [شعب الإيمان للبيهقي]

د راوي پېژندنه

انس بن مالک بن نضر ابوحمزه انصاري خزرجي ﷺ پوره لس کاله د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېرکړي وو، او په وړوکوالي کې د بدر په غزا کې شريک شوی. په لمانځه کولو کی رسول الله ﷺ ته ډېر ورته و. يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر حديث يې روايت کړي دي. له ده څخه د روايت شويو احاديثو شمېر څه دپاسه دوه زره اودوه سوو احاديثو ته رسيږي. دپيغمبر ﷺ له وفات نه وروسته دجهادونو او فتوحاتو په دور کې په بصره کې استوګن شو، او په بصره کې وروستی صحابي و چې د هجرت په سلم کا ل څه د پاسه سلو کلونو په عمر وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

١_أوصني:	د امر لفظ دی: ماته نصيحت وکړه.
٢_خُذ:	دامر لفظ دی: واخله، ونيسه، وکړه.
٣_الأَمْرَ:	چاره، کار.
٤_التَّدْبير:	پايلوته په پام لرنې سره چارې سرته رسول.
٥_فأمْضِ:	د امر لفظ دی: پس ترسره يې کړه، سرته يې ورسوه.
٦_غَياً:	د خير ضد، ضلالت او بې لارې.
٧_فأمسِكْ:	د امر لفظ دی: ځان تری وساته، مه يې کوه.

د حديث ژباړه

له انس ﷺ څخه روايت دی چې يو سړي پيغمبر ﷺ ته وويل: ای د الله رسوله! ماته نصيحت وکړه، نو رسول الله ﷺ ورته وويل: کارونه په پوره غور او تدبير سره کوه، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي د کار په پايلو کې خير او ښېګڼه ليده نو وړاندې څه او تر سره کوه يې، او که خرابي په نظر درتله نو ځان ترې وساته.

د حديث حکمت

داسلام سپېڅلی دين تل د انسان د هوسا ژوند په هڅه کې دی. او ځای په ځای انسان ته پدې هکله لازمې او اړينې لارښونې کوي.

تدبير يا په کارونو کې سوچ، د چارو پر پايلو نظر لرل، احتمالي ګټې او زيانونه سره مقايسه کول، هدفونه ياد ساتل او پدې توګه د چارو د لړۍ ژوره څارنه او وخت په وخت د هغو ارزونه هغه څه دي چې انسان ته د ژوند په چارو کې بری او موفقيت په برخه کوي، ګټې يې خوندي او تر ممکنه حده د زيانونو مخه نيسي.

فعاليت:

د رسول الله ﷺ له سيرت څخه د هغه د کارونو څو بيلګې په ګروپي شکل په ګوته کړئ او د پلان او تدبير نښې په کې وښاياست.

د حديث شريف ګټې

۱_ په نصيحت دصحابه وو ټينګار

صحابه کرام خپلو ځانونو او خپلو چارو ته متوجه وو، او تل د کمال په لټه کې وو. له پيغمبر ﷺ څخه به يې د ځانګړو توصيو او نصيحتونو غوښتنه کوله، او رسول الله ﷺ به هغوی ته هر اړخيز نصيحتونه کول چې وروسته به صحابه کرامو او تابعينو کې دغه کار يو نيک سنت وګرځيد او چې کله به سره جلا کيدل او يا به پر سفر روانيدل نو يو بل ته به يې ويل: ماته نصيحت وکړه! او هغوی به د مينې او لورېنې نه په ډک زړه ورته د خير او نيکمرغۍ نصيحتونه کول.

۲_د تدبير غوښتنې

په چارو کې د تدبير غوښتنه دا ده چې مخکې لدې چې انسان په کوم کار لاس پورې کړي لومړی دې د هغه کار په اړه پوره غور وکړي، له خپلو نږدې دوستانو او تجربه لرونکو کسانو سره مشوره وکړي، خپل نيت دې جوړ کړي، شرعي اصول او معيارونه دې په نظر کې ونيسي، موخې دې په ګوته کړي، دهغه کار په وسايلو او امکاناتو دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غور وکړي او له هغه وروسته دې په پاک الله توکل وکړي او په قوي هوډ سره دې په کار پیل وکړي.، چې دغې عملیې ته (کرښنده)، (خطه) او (پلان) ویل کیږي.

۳ـ چارې په غور او تدبیر سره سرته رسول او له تلوار څخه ځان ژغورل.

د بیړې، او وارخطایۍ په خلاف کارونه په تدبیر، آرام فکر، سړې سینې، پیل او پایلوته په پام لرنې سره سرته رسول ستره هوښیاري ده چې رسول الله ﷺ پرې امرکړی دی. لکه چې ابوذر ﷺ ته په خطاب کې فرمایي: (اي ابوذره! د تدبیر په څېر هوښیاري نشته!). د همدې لپاره اسلام د تدبیر او غور نسبت د الله لوري ته کړی او هغه یې د نبوت اوپیغمبرۍ یوه برخه گرځولې، او بیړه یې د شیطان له لوري گڼلې: رسول الله ﷺ فرمایي: (تاني، درنگ او فکر کول د الله له لوري دي او بیړه د شیطان له لوري ده). او په بل حدیث کې فرمایي: ښه رویه، په چارو کې غور او اعتدال د نبوت څلیرویشتمه برخه ده.[1]

٤ـ د کاري جریان څارنه او ارزونه، او له موخو سره د هغه تطبیقول.

دحدیث شریف د وروستۍ جملې غوښتنه داده چې د کار په اوږدو کې انسان وخت په وخت د کار جریان وڅاري چې څومره په خپل مطلوب مسیر باندې روان دی، که کار له پلان سره سم روان وو او له خپلو موخو سره تړلی او نژدې و نو کار باید دوام وکړي څو بشپړ او تکمیل شي، او که داسې نه و، بلکې د وخت، مال او وسائلو ضیاع وه او ټاکل شوي اهداف ورڅخه نه ترلاسه کیدل نو باید کار ودرول شي.

٥ـتدبیر او توکل.

توکل یو شرعي امر دی او مسلمان ته ښایي چې تل په الله توکل وکړي. د توکل رښتینی او شرعي مفهوم دادی چې یو مسلمان د کار ټول شرایط، اسباب، وسایل برابر کړي، په کار پیل وکړی او بیا پایلې او نتایج یې الله پاک ته وسپاري، زړه نازړه نشي او په پوره عزم سره په کار پیل وکړي او سر ته یې ورسوي.

---

١ – مسند أحمد بن حنبل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱_ لاندي کلمې معنا کړئ:

آ_ التدبیر،

ب_ أمض،

ج_ غیا،

د_ أمسك،

۲_ د لوست حدیث شریف په لنډه توگه ترجمه کړئ.

۳_ په چارو کې د تدبیر غوښتنې څه دي؟

کورنۍ دنده

د تدبیر په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له اتو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

د سولې اهمیت

عَنْ أَبِی الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ»؟. قَالُوا: بَلَى. قَالَ: « إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ. وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِقَةُ ». [سنن ابی داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې عويمر دعامر زوی د خزرج له قبيلې څخه ؤ او په ابودرداء يې شهرت درلود. ډير لوی فقيه صحابي ؤ. پيغمبرﷺ ورته دحکيم الامــة لقب ورکړی ؤ. کله چې مسلمانانو مديني منورې ته هجرت وکړ، نو پيغمبرﷺ دده او سلمان فارسيؓ ترمنځ د مواخات (ورورګلوی) تړون وتاړه. په ټولو غزاګانو کې درسول اللهﷺ سره ملګری و. حضرت عثمانؓ ددمشق قاضي مقرر کړی و. نوموړی دهجرت په(۳۲)کال دحضرت عثمانؓ دخلافت په دور کې په دمشق کې وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

۱. أَلاَ أُخْبِرُكُمْ: آيا تاسو خبر نه کړم؟
۲. بِأَفْضَلَ: په غوره عمل.
۳. إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ: دخلکو ترمنځ سوله راوستل.
۴. الْحَالِقَةُ: ددين له منځه وړونکې.

د حديث ژباړه

له حضرت ابودرداءؓ څخه روايت دی چې رسول اکرم ﷺ وفرمايل: ايا تاسې دداسې عمل څخه خبر نه کړم چې له روژې، لمانځه او صدقې څخه يې درجه لوړه ده ؟ صحابه کرامو وويل: بلی(هوکی) يارسول الله !بيا پيغمبرﷺ وفرمايل: هغه عمل دخلکو ترمنځ سوله اوروغه راوستل دي، خپل منځي فساد اواختلاف دين له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام له خصوصیاتو څخه یوهم دکورنیو، پرګنو، قومونو، او نژادونو ترمنځ اتفاق، ورورګلوي، او یو له بل سره په کړنوکې دهم غږی رامنځ ته کول او ټینګول دي، هرهغه عمل چې دغه وحدت ته زیان رسوي اویایې کمزوری کوي، داسلام مقدس دین دهغه دله منځه وړلو ټولې لارې په ډیر دقت سره په ګوته کړي دي، ترڅو مسلمانان د ورونو او خویندو په خیر د مینې او اتفاق تر سیورې لاندې د خوشحالۍ شپې او ورځې تېرې کړي، یو له هغو اسبابو څخه چې ټولنیز وحدت ته ګواښ دی د دوو یا زیاتوکسانو تر منځ اختلاف دی پیغمبرﷺ په پورتني حدیث کې د اختلاف له منځه وړل د ډیروعباداتوپه پرتله غوره او بهترعمل ګڼلی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د سولې د ګټو په هکله په خپلو منځو کې مباحثه وکړي.

د حدیث شریف ګټې

۱_دسولې ارزښت داسلام له نظره

داسلام له نظره دسولې ارزښت له نفلي روژې، نفلي لمونځ اونفلي صدقې څخه غوره دی، ځکه چې په روژه او لمانځه کې یوازې فردي مصلحت پروت دی خو په سوله کې فردي او ټولنیز دواړه مصلحتونه پراته دي او هم په ټولنه کې د فساد د مخنیوي لار ده.

۲_ سوله یووالی رامنځ ته کوي

په دې حدیث شریف کې مسلمانان سولې ته هڅول شوي دي، د دې لپاره چې سوله هم وحدت او ملي یووالی تمثیلوي او هم د الله ﷻ په رسۍ (قرآن کریم) بانندې دمنګولو لګولو مقصد ترسره کیږي. خپل منځي اختلافات په دین کې ډېره لویه نیمګړتیا ده، نو څوک چې د خلکو له منځ څخه د فساد او دښمنۍ د ورکولو هڅه کوي، دومره لوړه مرتبه لري چې د نفلي لمونځ کوونکو، روژې او خیرات ورکوونکو له مرتبې څخه لوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_خپل منځي اختلافات ديني ضررونه

د اختلاف دوام د خپلو خپلوانو سره د صله رحمۍ پرې کېدلو، د متقابل احترام لـه منځـه تللو، د نيکو عملونو د نه قبليدلو، د ظلم د دوام، په زړونوکې دکرکې او نفرت زياتيـدلو، او د مقابل لوري په هکله د دسيسو په کار اچولو لامل ګرځـي چـې دا ټـول د اسـلام لـه نظره ناروا کارونه دي او له دين او ديندارۍ سره په ټکر کې دي.

فعاليت

يو شمېر زده کوونکي دې د دوو کسانو ترمنځ د سولې راوستل تمثيل کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

آ_أَفْضَل.

ب_إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ.

ج_الْحَالِقَةُ.

۲ـ په پورتني حديث کې ولې پر سوله دومره زيات ټينګار شوی دی؟

۳_ خپل منځي اختلافات څه زيانونه لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په پام کې نيولو سره د سولې د اهميت په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کارونو کې آسانتیا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ بِهَا لِلَّهِ عزوجل). [متفق عليه]

د راوي پيژندنه

حضرت عايشه رضي الله عنها د حضرت ابوبکر صديقﷺ لور، د پيغمبرﷺ ميرمن او د مسلمانانو مور ده د هجرت په دويم کال پيغمبرﷺ ور سره واده وکړ، خورا فقيهه او عالمه ښځه وه، په ځانګړي ډول د پيغمبرﷺ د ژوندانه په هکله يې پوره معلومات درلودل، له پيغمبرﷺ څخه يې (۲۲۱۰) دوه زره دوه سوه لس حديثونه روايت کړي دي او د هجرت په ۵۸ کال کې وفات شوه.

د ځينو کلمو معنا

۱. مَا خُيِّرَ: واک او اختيار نه دی ورکړل شوی.
۲. بَيْنَ أَمْرَيْنِ: په دوه کارونو کې.
۳. قَطُّ: هيڅکله.
۴. إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا: مګر داچې د هغو اسان به يې غوره کاوه.
۵. أَبْعَدَ: ابعد د بعد له مادې څخه اخيستل شوی، دلرې والي معنا لري.
۶. وَمَا انْتَقَمَ: انتقام او بدله يې نه ده اخيستې.
۷. تُنْتَهَكَ: دانتهاک له مادې څخه اخيستل شوی چې: دپښولاندې کولو معنا تري نه مراد ده.
۸. حُرْمَةُ اللَّهِ: دالله ﷻ اوامر، نواهي، او احکام.

د حديث ژباړه

حضرت عايشه رضی الله تعالی عنها فرمايي چې هيڅکله رسول الله ﷺ ته په دوو کارونو کې ديوه د خوښولو اختيار نه دی ورکړل شوی، مګر ده ﷺ به آسانه عمل تري غوره کاوه، که چيرې ګناه به پکې نه وه، خو که هغه به ګناه وه نو تر ټولو خلکو نه زيات به يې ځان ترې لرې ساته، او پيغمبرﷺ هيڅکله د خپل ځان لپاره له چا څخه غچ نه دی اخيستی، مګر دا چې د الله ﷻ حقوق به تر پښو لاندې کېدل بيا به يې يوازې د الله ﷻ د رضا په خاطر انتقام اخيسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د اسلام په مبین دین کې د آسانۍ څو بېلګې ووايي.

د حدیث حکمت

رسول الله ﷺ خورا ډېر غوره صفات درلودل، لکه عفوه، صبر، استقامت، پراخه سینه، په کړو وړو کې آسانۍ کول، د جفا کوونکو سره په غوره توګه برخورد کول او داسې نور چې ځینې یې په دې حدیث کې ذکر شوي دي.

د حدیث ګټې

۱_ د اسلام مقدس دین د اسانۍ دین دی

اسلامي تعلیمات او ټول تکلیفي احکام د آسانۍ او له مشقت څخه د لرېوالي پر اساس بنا دي چې په هر وخت او هر حالت کې پرې عمل کېدای شي. الله ﷻ خپل بندګان په داسې څه نه دي مکلف کړي چې له کولو یې ناتوانه وي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ۷۸]

ژباړه: او الله ﷻ په دین کې پر تاسې څه سختي نه ده راوستې.

په بل ایت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿يُرِيدُ اللهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الإِنسانُ ضَعِيفاً﴾ [النساء: ۲۸]

ژباړه: الله ﷻ غواړي چې له تاسې څخه درانه بارونه سپک کړي، ځکه چې انسان له بېوسۍ او کمزورۍ پیدا کړی شوی دی. پیغمبر ﷺ پر دې اساس خپل امت ته په عملي بڼه ورښودلي دي چې دیني او دنیوي کارونه په داسې توګه سرته ورسول شي چې سختي پکې نه وي.

۲_ په ژوند کې د پیغمبر ﷺ پیروي

لکه چې پیغمبر ﷺ دشریعت د آسانتیا اصل او قانون په خپلو عملي کړنو کې پلی کړی و، نو هرمسلمان ته ښایي چې د پیغمبر ﷺ پیروي وکړي، او په دیني او دنیوي کارونو کې آسانه او هغه چې تل یې د سرته رسولو وس ولري غوره کړي.

۳_ د حلم، عفوې، او صبر مقام

صبر او تېرېدنه د یو ریښتني مسلمان له غوره اخلاقي صفتونو څخه دوه صفتونه دي. هغه څوک چې د قدرت په وخت کې عفوه غوره او له انتقام اخیستلو څخه لاس واخلي او د نورو له ظلم او تیري څخه تېر شي په حقیقت کې یې د نبي کریم ﷺ د لارې او سنتو پیروي کړې ده.

الله تعالی عفوه کوونکي داسې ستايلي دي: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الغَيْظَ والْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ واللهُ يُحِبُّ المُحْسنِينَ﴾ [آل عمران: ١٣٤]

ژباړه: اوپرهيزگاران هغه کسان دي چې غوسه زغمونکي او د خلکو له (بدۍ) تېرېدونکي وي، او الله (داسې) احسان کوونکي خوښوي.

٤ـ د الله ﷻ احکامو ته په درنه سترګه کتل او د بې حرمتۍ څخه يې ځان ژغورل

قهر او غوسه ګڼ اسباب لري چې ځينې يې ناسم او ځينې يې په دين کې ستايل شوي دي چې په غيرت هم ورڅخه تعبيرکيږي، غيرت هغه وخت د ستاينې وړ دی چې د الله ﷻ د اوامرو، حدودو، او حکمونو تر پښو لاندې کېدلو په وړاندې عکس العمل وي، نو پر داسې مهال سستي کول د ايمان دکمزورۍ څخه پرته بل مفهوم نه لري، که څوک د الله ﷻ او د رسولﷺ حکمونو او ديني اساساتو او مقدساتو ته د سپکاوي او بې احترامۍ د جرم مرتکب شي، بايد هغه ته جزا ورکړل شي، ځکه د داسې چا په حق کې بې پروايي لويه ګناه ده.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته پر هغو مواردو چې غوسه پکې ستايل شوې ده مباحثه وکړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

الف: خُيِّرَ:

ب: بَيْنَ أَمْرَيْنِ:

ج: أَيْسَرَهُمَا:

د: قَطُّ:

۲. د ښو اخلاقو څو مثالونه ذکرکړئ.

۳. د حرمة الله څخه څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د بخښنې په اړه يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظلم مخنیوی

عَنْ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ –رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– عَنِ النَّبِيِّ –صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ– قَالَ: اُنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا، فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ قَالَ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ. {رواه البخاری}

د ځینو عبارتونو معنا

۱ـ اُنْصُرْ أَخَاكَ:	دخپل (مسلمان) ورورمرسته وکړه.
۲ـ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ:	له ظلم څخه به يې راوګرځوه.
۳ـ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ:	بې له شکه دغه مرسته ده، له هغه سره.

د حدیث ژباړه

د انس ﷺ څخه روايت دی چې نبي اکرم ﷺ فرمايلي: د خپل ورور سره مرسته وکړه، که هغه ظالم وي او که مظلوم. يوه سړي ورته وويل: ای د الله رسوله! که چيرې مظلوم وي مرسته به يي وکړم، مګرکه ظالم وي بيا يې څرنګه مرسته وکړم؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: له ظلم څخه يې راوګرځوه، بې له شکه دا مرسته ده، له هغه سره.

د حديث سبب ورود

په مسلم شريف کې له جابر بن عبدالله ﷺ څخه روايت دی چې د پيغمبر اکرم ﷺ په زمانه کې دوه کسان سره په جنګ شول يو يې مهاجر او بل يې انصاري وو. مهاجر آواز وکړ چې ای مهاجرو! د مهاجر مرسته وکړئ، انصاري هم آواز وکړ چې اي انصارو! د انصاري مرستې ته راورسيږئ. پيغمبر ﷺ راووت او ويې وويل: داڅه د جاهليت د زمانې خبرې کوئ؟! اصحابو وويل: په الله ﷻ قسم چې داسې نه ده. دې دوو کسانو يو بل سره ووهل، پيغمبر ﷺ وفرمايل: دا پروا نلري، بايد هر يو له تاسو څخه د خپل ورور سره که هغه ظالم او يا مظلوم وي مرسته کړې وای.

د حديث حکمت

د ظلم او تيري ټول ډولونه حرام دي او له منځه وړل يې د هر مسلمان دنده ده، اسلام خلکو ته په عدل او انصاف امر کړی دی، له مسلمان څخه په کلکه غوښتنه کوي چې په نيکو اخلاقو باندې ځان سمبال کړي، دا ځکه چې د هر ډول پرمختګ او قانونيت د پلي کيدلو اساس عدل او انصاف دی، څرنګه چې ظلم او تيری د ټولو بدمرغيو لامل دی، نو ځکه پيغمبرﷺ په دې حديث شريف کې د هر ډول ظلم مخنيوی لازم بللی دی. د دې حديث له مخې له ظلم سره مبارزه يوه شرعي وجيبه ده، مسلمان مکلف دی چې له مظلوم سره مرسته وکړي، حق يې ورته واخلي او ظالم له ظلم کولو څخه منع کړي.

فعاليت

په ډله ييزه توګه د فردي او اجتماعي ظلمونو څومثالونه ووايئ.

د حديث شريف ګټې

۱_د ظلم او ظالم مخنيوی ضروري دی

په هره ټولنه کې زورور اوکمزوری ژوند کوي، ظلم چې عموما د زورورو له خوا د ضعيفو اوکمزورو په مقابل کې ترسره کيږي يو ناوړه خصلت دی.

ظلم ټول انسانيت هلاکوي نو بايد د مخنيوي لپاره يې ټول انسانان يو موټی شي، که چيرې خلک د ظلم په وړاندې يو له بل سره مرسته ونه کړي، د ظالم لاس له ظلم څخه لنډ نه کړي مظلوم د ظالم له پنجو ونه ژغورل شي نوظلم به دومره پراخه شي چې د ځمکې پرمخ به ژوندي انسانان تر خاورو لاندې او ولاړې آبادی به رانسکورې شي.

نو مسلمان مکلف دی چې د ظلم په وړاندې ودريږي او د ظالم مخنيوی وکړي.

۲_ له مظلوم سره مرسته لازمه ده

د هغو حقوقو له جملې څخه چې يو مسلمان يې پر بل لري د مظلوم سره مرسته کول دي، که چيرې داسې څوک وليدل شي چې پر هغه ظلم او تيری کيږي، نو پر نورو مسلمانانو لازم دي چې د هغه سره د هرې ممکنې وسيلې له لارې مرسته وکړي، او له ظلم څخه يې وژغوري، دا هغه حق دی چې داسلام مقدس دين ټول مؤمنان پرې مامور کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ له ظالم سره مرسته يعنې څه؟

کله چې د ظالم لفظ ذکر شي فکر کيږي چې ظالم هغه څوک دی چې يوازې پر نورو تيری او تجاوز کوي مګر داسې نه ده، ځکه ظالم هغه چاته هم ويل کيږي چې پرخپل ځان ظلم کوي، لکه شرک، کفر، ځان وژنه، صغيره اوکبيره ګناهونه، چې دا پر خپل ځان او نفس يو ډول ظلم دی. نو لازمه ده چې د هر ډول ظالم لاس له ظلم څخه ونيول شي، ترڅو د دنيوي او اخروي سزاګانو څخه نجات ومومي، له ګناه څخه د ظالم ژغورنه په حقيقت کې له ظالم سره مرسته کول دي.

فعاليت

د ظلم څخه لاس نيونه څرنګه کيږی؟ د ښوونکي په مرسته يې په ګروپي شکل سره لارې چارې په ګوته کړئ.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي معرفي کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

أ – **أُنْصُرْ أَخَاكَ**

ب – **تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ**

ج – **فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ**

۳_ظالم چاته ويل کيږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حديث په يادو زده کړئ او هم لوست په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غضب درملنه

عن عطية قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تُطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ». [سنن ابي داود]

د راوي پېژندنه

عطية د عروة زوی د بنو سعد له قبيلې څخه د رسول الله ﷺ يو جليل القدر صحابی وو، له رواياتو څخه وروسته يې له پيغمبر ﷺ سره ملاقات کړی، او له هغه مبارک څخه يې ځينې احاديث هم روايت کړي، په شام کې يې مېشته غوره کړه او اولادونه يې په بلقاء سيمه کې اوسېدل.

په ځينو رواياتو کې د **عطية** بن سعد او په ځينو نورو کې د **عطية** بن عمرو په نامه ياد شوی. د ده لمسی عروة د محمد بن **عطية** زوی د عمر بن عبدالعزيز لخوا د يمن والي ټاکل شوی وو.

د ځينو کلمو معنا

۱ـ الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ:	قهراوغوسه د شيطان له خوا وي.
۲ـ خُلِقَ مِنَ النَّارِ:	له اور څخه پيداشوی.
۳ـ تُطْفَأُ:	مړ کيږي
۴ـ فَلْيَتَوَضَّأْ:	اودس دې وکړي.

د حديث ژباړه

د عطيه عوفي ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: بې له شکه غوسه د شيطان له طرفه وي او شيطان له اور څخه پيدا شوی دی او اور په اوبو مړ کيږي هرکله چې له تاسو څخه څوک غوسه شي نو اودس دې وکړي.

د حديث حکمت

د غوره اخلاقو له جملې څخه يو هم د قهر او غوسې څخه ځان ساتل دي، ځکه قهر او غوسه د شيطان له وسوسو څخه پيدا کيږي او شيطان د انسان ازلي دښمن دی، پيغمبر ﷺ مونږ ته د شيطان له دسيسو څخه د خلاصوالي ټولې لارې راپه ګوته کړې دي، چې له هغو څخه يو له غوسې څخه ډډه کول دي، ځکه غوسه انسان ډېرو ناوړو کارونو ته اړ باسي چې په نتيجه کې دده د ناکامی لامل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د ضررونو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ګټې او احکام

۱ـ غضب کمزوري او زغم قوت دی

ډیر ژر غوسه کېدل د انسان د کمزورتیا نښه ده، لکه چې د غضب په مقابل کې زغـم د قوت نښه ده، دا ځکه چې د غوسې پر وخت انسان پـر خپلـو حواسـو کنتـرول لـه لاسـه ورکوي، که دا حالت دوام ومومي ډېرې ناخوالې رامنځ تـه کـوي، هغـه څـوک چـې د غضب په حساسه لحظه کې خپل ځان اداره کړي، یقینا ځان یې د بدیو څخه وژغوره او هم یې دغضب په مقابل کې خپل قوت څرګند کړ.

۲ـ د غوسې پروخت خپل ځان اداره کول بریالیتوب دی

کله چې انسان غوسه شي، نو حیواني طبیعت پرې غالب شي، د انسان په باطن کې د شـر قوه برلاسی مومي چې په نتیجه کې بشري نفس د خپلو غوښـتنو تـابع کـوي، د الله ﷻ د اوامرو مخالفت ته یې اړ باسي او له نیکیو څخه یې منع کـوي، پـه داسـې حالـت کـې انسان ته په کار ده چې له خپل نفس سره مبارزه وکړي، د خپل نفـس د کنترولولـو پـه نیت اودس وکړي چې همدا د نفس د کنترول تر ټولو غوره لار ده.

۳ـ د غوسې بدې پایلې

غوسه دبد اخلاقۍ سرچینه اویوه وژونکې وسله ده، که چیرې په ژوند کې د غوسې لار تعقیب کړای شي نو ګڼې فردي اوټولنیزې ستونزې ورڅخه راولاړیږي.

ا ـ د غوسې فردي زیانونه

غوسه ډیر مادي، معنوي، روحي او دیني ضررونه لري، دا هغه مها ل په ډاګه کیـږي چـې کله د غوسه ناک شخص حالت ته وکتل شي: رنګ یې بدلیږي، د بـدن وینـه یـې پـه جـوش راځي، د وجود غړي یې بې واکه کیږي، په خبرو کې یې ګډوډي رامنځ ته کیږي، ژبه یـې په سپکو وینااوو پیل کوي، کله کله ورڅخه د فسق او کفر الفاظ هم صادریږي دا ټول هغه څه دي چې دده دین او بدن دواړه زیانمنوي.

ب ـ د غوسې ټولنیز ضررونه

غوسه د خلکو په زړونو کې کرکه او نفرت پیدا کوي چې په نتیجه کې د وګړو ترمنځ اختلافات راپاروي، مسلمانان یوله بل څخه جلا کوي، دښمني زیاتوي، ژوند تریخ کوي او د ټولنو د بربادۍ سبب ګرځي.

۴ـ د غوسې لاملونه

په دې حدیث شریف کې د غوسې لامل شیطان ښودل شوی دی، دا په دې معنـا چـې د کوم انسان زړه د الله ﷻ له ذکر او یاد څخه خالي وي نو په هغـه زړه کـې شـیطان ځـای نیسي، شیطان دده پر زړه او ټول جسم باندې مسلط کیږي، آن تردې پورې چې د انـسان زړه او ټول بدن د شیطان د وسوسو تابع شي بیا کبر، په خلکو ټوکې او مسخرې کول، په مال، ځان، نسب او چوکۍ غرور کول او داسې نور خویونه د انسان پـه زړه کـې ځـای ونیسي، او تل د خلکو د هرې کړنې په مقابل کې ډیر ژر په قهر کیږي، نو پر هر مسلمان

لازم دي چې تل خپله رابطه له خپل رب سره کلکه او خپل زړه د الله ﷻ په يادولو ژوندی وساتي څو د شيطان د دسيسو او وسوسو ښکار نه شي.

۵ـ د غوسې مخنيوی او درملنه

غوسه د نورو ناروغيو په څير يو ډول ناروغي ده، د اسلام مقدس دين ددغې خطرناکې ناروغی د علاج او مخنيوي لارې راښودلې دي، چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

۱ـ پرهر چا لازمه ده چې ځان په ښو اخلاقو سمبال کړي، غوره صفتونه خپل عادت وګرځوي، لکه صبر، زغم، په ژوند کې ثبات، په وينااوو او کړنوکې فکرکول او داسې نور.

۲ـ د غوسې پر وخت د(اعوذبالله من الشيطن الرجيم) ويل.

۳ـ خپل حالت بدلول: که چيری د غوسې پر وخت انسان ولاړ وي بايد کيني اوکه ناست وي ډډه دې ووهي، ځکه چې په ولاړه کې انسان انتقام او اقدام ته تيار وي، او کله چې کيني او يا ډډه ووهي، د غوسې جوش يې کميږي.

۴ـ اودس کول: دا هغه درملنه ده چې په دې حديث کې يې ذکر شوی دی، دا ځکه چې غوسه د انسان په وجود کې حرارت او ګرمي پيدا کوي او وينه په جوش راولي خو اودس يا غسل په جسم کې سوړوالی راولي او د وينې حرارت راټيټوي.

همدا راز اودس د عبادت هغه برخه ده چې په کې د الله ﷻ ذکر او ياد ترسره کيږي، دا هرڅه شيطان سپکوی او تېښتې ته يې اړ باسي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د له منځه وړلو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ:
- خُلِقَ مِنَ النَّارِ:
- تُطْفَأُ:
- فَلْيَتَوَضَّأْ:

۲ـ د غضب اسباب په لنډه توګه بيان کړئ.

۳ـ د غضب درملنه اوعلاج څه دی؟ په لنډه توګه يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچوکې وليکئ او حديث په يادو زده کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره خلک

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ»
[مسند الشهاب القضاعي]

د راوي پيژندنه

نوم يې جابر او د پلار نوم يې عبد الله، د مديني منورې د خزرج له قبيلې څخه و، پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو، پيغمبرﷺ ورته په يوه شپه کې پنځه ويشت ځله د مغفرت دعاء کړې وه، د بدر او احد څخه پرته يې په ۱۹غزاګانو کې د رسول اللهﷺ سره برخه اخيستې ده، په خپل وخت کې د مدينې منورې لوی مجتهد او مفتي و، د هجرت په (۷۸) کال يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معنا

۱ـ خيرالناس: غوره له خلکو څخه.
۲ـ انفعهم: زيات خير رسوونکې له دوی څخه.
۳ـ للناس: دخلکو لپاره.

د حديث ژباړه

جابر ﷺ فرمايي چې رسو ل اللهﷺ فرمايلي دي: په انسانانو کې غوره هغه څوک دی چې نورو خلکو ته زيات خير او ګټه رسوي.

د حديث حکمت

د ځينو خلکو په آند ښه او غوره کس هغه دی چې د ښه نسب، ډېر ثروت او قدرت څښتن وي، خو پيغمبرﷺ له نورو خلکو سره نيکي کول، خلکو ته مادي او معنوي ګټې رسول د غوره والي معيار ګڼلی دی، دا ځکه چې د اسلام مقدس دين د خير او ښېګڼې دين دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ګروپي شکل له خلکو سره د نيکۍ کولو يو څو مثالونه ووايي.

د حديث شريف ګټې

۱ـ د الله تعالی مرسته

د الله ﷻ پر وړاندې خلک په يو ډول ندي، هغه څوک چې د خلکو سره په روا کارونو کې مرسته کوي د هغه سره د الله ﷻ مرسته مل وي او مينه يې ورسره زياته وي، نو بايد موږ د خلکو سره په نيکو کارونو کې مرسته وکړو څو د الله ﷻ مرسته او مينه مو په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ ښېګڼه څه ته وايي؟

پيغمبرﷺ انسانان دې ته هڅوي چې له نورو سره نيکي وکړي، هغوی تـه خيـر ورسـوي، خوښي وروبښي او د هغوی څخه غمونه او تکليفونه لرې کړي. مثلاً کـه چيـرې څـوک ورته وي ډوډۍ ورکړي، که څوک پوروړی وي د پور په ادا کولو کې ورسـره مرسـته وکړي، له ناروغ سره د علاج په برخه کې همکاري وکـړي او ناپوهـانو تـه د زده کـړې لاره هواره کړي. پيغمبرﷺ د داسې خصلتونو څښتنانو تـه د اللهﷻ دکومـک او محبـت زيری ورکړی دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډلييزه توګه ښه او بد خويونه په ګوته کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- خيرالناس:
- انفعهم:
- للناس:

۲ـ د حديث لنډه معنا ووایاست.

۳ـ غوره خلک څوک دي؟

کورنی دنده

۱ـ حديث شريف له معنا سره په يادو زده کړئ.

۲ـ (په ښوونځي کې د خير او ګټې کارونه) تر عنوان لاندې لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ايمان خصلتونه

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ ». [متفق عليه]

د راوي پيژندنه

عبدالرحمن بن صخرالدوسي چې پر ابو هريره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال د خيبر له غزا څخه مخکې د ديرشوکالو په عمر د اسلام په مبارک دين مشرف شو، په همدغه غزا کې يې برخه هم واخيسته، کله چې مدينې منورې ته ورسېد، په نبوي جومات کې يې د علم د زده کړې په غرض په اصحاب صفه کې شامل شو، له همدې امله يې له رسول اللهﷺ څخه (٥٣٧٤) حديثونه روايت کړي دي.

دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزګارۍ مشهور او د قوي ذکاوت خاوند و، چې د هجرت په اته پنځوسم (٥٨) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

١_الإِيمَانُ: باور او د زړه کلک تصديق.
٢_بِضْعٌ: په عربي ژبه کې له دريو څخه تر نهو پورې عدد ته وايي.
٣_شُعْبَةً: برخه.
٤_أَفْضَلُهَا: غوره يې.
٥_ادْنَاهَا: کوچنی، او ټيټه يې.
٦_ إِمَاطَةُ: لرې کول
٧_الأَذَى: زيان رسوونکي شيان.

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريره ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: ايمان د څه د پاسه اويا خويونو څخه عبارت دی چې غوره يې د (لااله الا الله) کلمه ويل دي، ټيټه درجه يې له لارې څخه د زيان رسوونکو شيانو لرې کول دي او حياء د ايمان يوه برخه ده.

فعالیت

زده کوونکي دې په لارو کې د ضررې شیانو مثالونه په ګروپي شکل وښیي.

د حدیث ګټې

۱_ دایمان خصلتونه

پیغمبر ﷺ ایمان د داسې ونې سره تشبیه کړی چې ډېر ښاخونه ولري ځینې یې اوچت، ځینې یې متوسط، او څه یې ټیټ وي، دا په دې معنا چې ایمان د ډېرو خصلتونو او خویونو څخه عبارت دی چې د ژوند له اوچتې سطحې څخه پیل او د ژوند تر ټیټې سطحې پورې ځانګړي احکام او سپیڅلې لارښوونې لري چې د بېلګې په ډول یې په دې حدیث کې د عقیدې په برخه کې کلمه طیبه، د ټولنیز ژوند په برخه کې د لارې پاکول، او د اخلاقو په برخه کې د حیاء ذکر راغلی دی.

۲_ د توحید کلمه

د توحید کلمه د (لا إله إلا الله محمد رسول الله)څخه عبارت ده چې د الله ﷻ په الوهیت او وحدانیت دلالت کوي، د ټولو ادیانو او پیغمبرانو د دعوت اساس او بنسټ په دې مبارکه کلمه ولاړ دی نو پر هر مسلمان لازم دي چې د دې کلمې په معنا ځان پوه کړي، پر غوښتنو یې عمل وکړي او تر سیورې لاندې یې ژوند تېرکړي. (لا إله إلا الله) یوازې د ژبې کلمه نه ده، او نه یوازې مفکوره ده، بلکې په الله ﷻ د ایمان عنوان دی، علم او عمل دی، د عقیدې، شریعت او د ټولنې د هوسا ژوند د متضمن نظام نوم دی.

۳_ د لااله الا الله فضیلت

(لااله الا الله) داسې ستره کلمه ده چې په ویلو یې انسان د اسلام په مبارک دین کې داخلیږي ، له تیرو ګناهونو څخه داسې پاکیږي لکه چې د مور څخه نوی زیږېدلی وي او له هلاکیدو څخه نجات مومي. پیغمبرﷺ فرمایي: « مَنْ كَانَ آخِرُ كَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ».[۱]

ژباړه: د چا چې اخرنی وینا (لااله الا الله) وي جنت ته به داخل شي.

پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «لو أنَّ السماوات السَبعَ والأرضين السبعَ، وضِعْنَ فِي كفةٍ ووضعت لا إله إلا الله فِي كفة مالت بهن لا إله إلا الله»[۲]

---

۱ – سنن أبي داود.

۲– الدعاء للطبراني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که چیرې اووه اسمانونه او اووه طبقې زمکه دتلې په یوه پله کې واچول شي او د (لااله الاالله) کلمه د تلې په بله پله کې واچول شي، نو هرومرو به کلمه طیبه پرې درنه وي.

٤_ د (لااله الا الله) غوښتنه:

د دې کلمې تقاضا په الله ﷻ، د هغه پر ملایکو، د هغه په رسولانو او د هغه ﷻ پر کتابونو ایمان درلودل دي. همدا راز د الله ﷻ او د هغه دلېږل شوي پیغمبر ﷺ اتباع او پیروي کول، یوازې د الله ﷻ څخه ویره او د هغه سره محبت، د مافوق الاسباب امید یوازې د الله ﷻ څخه کول، له الله ﷻ څخه د حاجتونو غوښتل، یوازې الله ﷻ ته عاجزي او سر ټيټول، د هغه د نعمتونو شکر اداء کول او د مصیبت پر وخت یوازې له هغه څخه مرسته غوښتل دي.

٥_ له لارو او سرکونو څخه د زیان رسوونکو شیانو لرې کول

په نظافت او پاکوالي د اسلام سپېڅلي دین ډېر ټينګار کړی او هغه يې د ایمان نیمایي برخه ګڼلې ده. د دې لوست په حدیث شریف کې د لارو پاک ساتلو ته د ایمان یوه څانګه ویل شوې ده، چې دا د چاپیریال د پاک ساتلو په ارزښت دلالت کوي.

د دې حدیث شریف په بنسټ د هر مسلمان دا دنده ده چې د لارو په پاک ساتلو کې خپله ټوله هڅه وکړي او له هر هغه څه څخه چې لارویانو ته د زیان رسولو او د لارې د ککړتیا لامل ګرځي ځانونه وساتي.

٦_ حیاء د ایمان یوه برخه ده

حیاء له داسې خصلت څخه عبارت ده چې انسان له ناوړه کارونو، سپکو عاداتو او پوچو ویناوو څخه ژغوري، حیاء ځکه د ایمان برخه ګڼل شوې چې د حق لورې ته بلنه کوي او د خیر خوا ته انسانان هڅوي.

حیاء سراسر خیر دی پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ»

ژباړه: حیاء ټوله خیر ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوکه چیرې حیاء د زده کړې مانع وګرځي، یا د خپل حق د غوښتلو په لار کې خنډ شي او یا هم د حق ویلو مانع وګرځي، نو بیا دا حیا نه بلکې د انسان په کمزورۍ دلالت کوي.

پوښتنې

۱ـ ابوهریره ﷺ څوک و؟

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الإِیمَانُ:
- بِضْعٌ:
- شُعْبَةً:
- إِمَاطَةُ:
- الأَذَی:

۳ـ د توحید غوښتنې څه دي؟

۴ـ له لاری څخه د زیان رسوونکو توکو لرې کول څه اهمیت لري، په اړه یې لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د حیاء په اړه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعصب

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– قَالَ: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ ». [سنن أبي داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې جبيراو د پلار نوم يې مطعم د قريشو له قبيلې څخه و، ډير حليم او په علم الانساب کې يې خورا زياته پوهه درلوده. يو له هغو کسانو څخه و چې هغه پانه يې څيرې کړه کومه چې د بنو هاشم او بنو مطلب د مقاطعې په غرض قريشو ليکلې وه، هغه شخص و چې قريشو د بدر د بنديانو په سر د خبرو لپاره د استازي په توگه د پيغمبرﷺ حضور ته ليږلی و، کله چې د پيغمبرﷺ خوا ته راغی او د (الطور) سورت تلاوت يې واوريده، نودده په زړه يې زياته اغېزه وکړه، هماغه و چې د حديبې له سولې وروسته يې اسلام ومانه. نوموړی د هجرت په (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

١–لَيسَ مِنَّا: زموږ له ډلې (دين) څخه نه دی.

٢_ مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې قوم پرستی، نژاد پرستی. . . ته بلنه کوي.

٣_مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی. . . لپاره جنگيږي.

٤_مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی په لاره کې مړشي.

د حديث ژباړه

له جبير بن مطعمؓ څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې تعصب ته بلنه کوي، زموږ له ډلې څخه نه دی، هغه څوک چې د عصبيت په خاطر جگړه کوي او زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې د عصبيت په فکر مړشي.

د حديث حکمت

عصبيت (تعصب کول له قبيلې، قوم، ژبې، نژاد، سيمې او داسې نورو سره) هم دجاهليت دزمانې راپاتې ميراث دی چې تل بشريت ګواښوي او آرامې ته‌ولنې ړنگوي، له همدې امله پيغمبرﷺ په کلکو الفاظو سره ناروا او حرامه پديده گڼلې ده. نو په هر مسلمان بانـدې لازمه ده چې د ايمان له غوښتنې سره سم د جاهليت له دې ناولې پديدې سره په هر شکل کې چې وي مبارزه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث شریف ګټې

۱_ تعصب د جاهلیت شعار

له خپلې کورنۍ، قبیلې، نژاد، ژبې او سیمې څخه په ناحقه دفاع، او ملاتړ کولو ته تعصب ویل کیږي.

له اسلام څخه مخکې به خلکو له خپلو خپلوانو، کورنیو او قبیلو څخه پـه حق او باطـل دواړو حالتونو کې دفاع کوله، دا کار لوی زړورتوب او شجاعت ګڼل کېده، کله چې د اسلام مبارک دین څرک ووهه، نو د نورو ظالمانه جاهلي رسـمونو پـه څیـر یـې د قـوم پرستۍ، او نژاد پرستۍ لمنه هم ور ټوله کړه، عصبیت یې کلک وغنده، خلکو ته یې امـر وکړ چې په اسلام کې یو له بل سره د مرستې اساس یوازې پر عدالت او تقوی ولاړ دی. الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾[المائدة:۲]

ژباړه: او یو له بل سره په نیکۍ او تقوی کې مرسته وکړئ، د ګناه او ظلم په کارونو کې یوله بل سره مرسته مه کوئ.

۲ـ په اسلام کې د برترۍ معیار

په جاهلي دور کې د عصبیت په خاطر به پښو سترګو جنګونه کـول، یـو د بـل پـرخلاف دسیسې جوړول، په قوم، نسب او حسب فخر کول لـوی ویـاړ بلـل کېـده، مګـر اسـلام تواضع، د ژوندانه په چارو کې یوله بل سره مرسته او نیک عملونه د برترۍ معیار وټاکه، خلکو ته یې په ډاګه کړه چې په مسلمانانو کې هغه څوک غوره دی چې له الله ﷻ څخـه ډېر ویریږي او د تقوا خاونـد وي. الله ﷻ فرمـایلي دي: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُم عِنْـدَ اللهِ أَتْقَـاكُم﴾ [الحجرات: ۱۳]

ژباړه: بېشکه د الله ﷻ په وړاندې په تاسو کې هغه څوک ډېر غـوره دی چـې لـه الله ﷻ څخه ډېر ویریږي.

له تقوا پرته په مال، نسب، حسب او د پلرونو او نیکونو په میرانو ویـاړ کـول هـیڅ ارزښـت نـه لري.

۳_عصبیت ته بلنه حرام عمل دی

اسلام عصبیت ته بلنه په بشپړه توګه حرامه کړې ده، که هغه بلنه قبیلوي رنګ ولري، کـه اقلیمي، سمتي او یا ژبنۍ بڼه ولري، ځکه چې عصبیت ته بلنه د نژادونو، قومونو او پرګنو ترمنځ نفرت پیدا کوي، اسلامي وروږګلوي له منځه وړي، او انساني ټولنه چې بنیاد یـې په یووالي ولاړ دی بربادوي، خلک د ځان غوښتنې په بد مرض اخته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عصبيت د ريښو په ويستلو سره له ټولنې څخه ظلم او د نورو په حقوقو تجاوز کميږي او د انسانانو ترمنځ د مرستې، مينې او محبت اړيکې لا پياوړې کيږي. الله ﷻ دجاهليت دزمانې د ناخوالو اوبې اتفاقۍ لرې کولو په هکله فرمايي:

﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ [آل عمران: ١٠٣].

ژباړه: اود الله ﷻ هغه نعمت ياد کړئ کله چې تاسې په خپلو کې دښمنان وئ، بيا يې ستاسو د زړونو ترمنځ مينه واچوله نودده د نعمت په برکت سره ورونه شوئ.

٤_ د عصبيت لپاره جګړه

پيغمبر ﷺ جاهليت له بيخه ويستلی، د هغه زهرجنه ماده يې له منځه وړې، لکه څرنګه چې عصبيت ته د بلنې ټول ډولونه يې حرام کړي، همدا راز د عصبيت په بناء جګړه کول يې هم حرام کړي دي.

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «ومن قُتِلَ تحت راية عمية، يغضب للعصبية، ويقاتل للعصبية فليس من أمتي»[1]

ژباړه: څوک چې د عصبيت د بيرغ لاندې مړ شي، څوک چې د عصبيت په خاطر په غوسه کيږي او څوک چې د عصبيت په لاره کې جنګيږي زما له امت څخه نه دی.

٥_ د جاهليت مرګ

څوک چې په پټو سترګو د عصبيت په خاطر په ژبه، لاس او نورو وسيلو سره مبارزه او جګړه کوي، په دې لاره کې مړ شو، نو د ده مرګ د جاهليت د زمانې د مړو په څير ناوړه مرګ دی.

٦ – د جاهليت له عصبيتونو سره مبارزه:

د دې لوست د حديث شريف او د قرآن کريم او د پيغمبر اکرم ﷺ د سنتو د نورو نصوصو په بنسټ، له هر ډول عصبيتونو سره (که هغه قومي، سيمه ايز، ژبني، نژادي او داسې نور وي) جهاد او مبارزه کول د هر مسلمان دنده او شرعي رسالت دی، ځکه عصبيت ډېره خطرناکه او هلاکوونکې ناروغي ده، چې په ټولنه کې د امنيت ټينګښت او اسلامي وروګلوي کمزوري کوي او د خلکو تر منځ د دښمنيو او کړکېچ پيدا کېدلو لامل ګرځي.

---

١ – رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

د ښوونکي په مرسته دې زده کوونکي د جاهلیت د زماني د شخړو او جنګونو په هکله معلومات سره شریک کړي.

پوښتني

١. د حدیث راوي څوک دی معرفي یې کړئ.
٢. لاندې کلمې معنا کړئ:
ا_ لَيْسَ مِنَّا:
ب_مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ:
ج _ مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
د _ مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
٣. قوم پرستي د اسلام له نظره څه حکم لري؟
٤. که څوک د عصبیت په خاطر جنګیږي او په دې لاره کې مړ شي، د ده مرګ د اسلامي شریعت له مخې څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ.
(په اسلام کې د برترۍ معیار) تر عنوان لاندې لس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمن شان (حالت)

عن صهيب بن سنانٍ – رضي الله عنه –، قَالَ: قَالَ رسولُ الله – صلى الله عليه وسلم – «عَجَباً لأمْرِ المُؤمن إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ ولَيسَ ذلِكَ لأَحَدٍ إلا للمُؤْمِن: إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكانَ خَيراً لَهُ، وإنْ أصَابَتْهُ ضرَاءُ صَبَرَ فَكانَ خَيْراً لَهُ ». [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

نوم يې صهيب الرومي د پلار نوم يې سنان بن مالك دی، لاكوچنی و چې روميانو د موصل په ځينو برخو حمله وكړه او دی يې له ځانه سره په اسارت بوت، دروميانو په منځ كې رالوی شو، له دې كبله په رومي مشهور و. له لومړنيو مؤمنانو څخه و. په ټولو غزاګانو كې يې له رسول الله ﷺ سره ونډه اخيستې وه. د هجرت په اته ديرشم (۳۸) كال په مدينه منوره كې وفات شو.

د ځينو كلمو معنا

١. عَجَباً: تعجب دی (يعنی زه تعجب كوم)
٢. لأمْرِ المُؤمن: دمؤمن حالت(ژوند) ته.
٣. إنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ: دده ټول ژوند دده لپاره خير دی.
٤. إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ: كه ورته خوشحالي ورسيږي.
٥. إنْ أَصَابَتْهُ ضرَّاءُ: كه ورته ضرر اوتكليف ورسيږي.
٦. فَكانَ خَيْراً لَهُ: نودده لپاره خير دی.

د حديث شريف ژباړه

له صهيب رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: د مؤمن حالت د تعجب وړ دی! دده ټول ژوند دده لپاره خير دی چې دا خير د هيچا لپاره نشته مگر يوازې د مؤمن لپاره دی. كه خوشحالي ورته ورسيږي شكر باسي نو دا ورته خير دی، اوكه ضرر او يا كوم تكليف ورته ورسيږي نو صبر پرې كوي چې دې كې هم د ده لپاره خير دی.

د حديث حكمت

هر انسان په ورځني ژوند كې له مختلفو حالاتو سره مخ كيږي، كله خوښي او سوكالي، كله پريشاني او تكليفونه چې دا دواړه حالته اكثره د انسان په عادي ژوند مستقيماً منفي اغېز لري او په ډېرو وختونو كې د باطني ناروغيو لامل گرځي، لكه ځان لوی گڼل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور او داسې نور همدا راز ځینې وخت ناهیلي، اندیښنې، د زړه نا آرامي او داسې نور حالات ورته پیښیږي.

پیغمبرﷺ په دې حدیث کې د دغو دوو ډولو ناروغیو د درملنې لپاره دوه مهم بنسټونه ښودلي دي: یو دا چې د خوښۍ او نعمت پر مهال د اللهﷻ شکر پرځای کول او دویم د ستونزو او پریشانۍ پر مهال له صبر څخه کار اخیستل دي. که چیرې انسان دغه دوه لوی خویونه په خپل ژوند کې پلي کړي، نو نه یوازې دا چې د ژوند هره لحظه به یې په راحت او ډاډ تیریږي، بلکې د ژوندانه په هر ډګرکې به تل بریالی وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ انسان ازمویل کیږي

انسان د ژوند په هره شیبه کې تر آزمیښت لاندې وي، که د خیر او راحت په آزموینه کې وي لکه ښه صحت، مال، اولاد. . . ، او که دکړاوونو، لکه مرګ، مرض، فقر او داسې نورو ستونزو سره مخ وي. اللهﷻ فرمایي: ﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ [الأنبياء: ۳۵] ژباړه: اومونږ په بدو، او ښو (حالاتو کې) ستاسې آزمیښت کوو.

نوځوک چې په اللهﷻ ایمان نه لري ارو مرو په دغه امتحان کې له ناکامۍ سره مخ کیږي، یوازې مؤمن دی چې په اللهﷻ د کلک ایمان له برکته په دغه ازمیښت کې کامیابیږي، دا ځکه چې مؤمن په دې کلک باور لري چې خیر او شر یوازې د اللهﷻ له لوري دي، په هرحال کې خپل کارونه اللهﷻ ته سپاري او له هغه څخه مرسته غواړي.

۲ـ د نعمت او خوښۍ حالت

ښه ژوند د اللهﷻ هغه ستر نعمت دی چې له کبله یې د بنده زړه خوشحالیږي. خوشحاله ژوند یوازې په مالدارۍ پورې تړلی نه دی، بلکې د اللهﷻ نور معنوي نعمتونه هم شته چې انسان ورته اړتیا لري، لکه امنیت، روغتیا، وخت او داسې نور. بنده ته ښایي چې ورباندې خوښي ښکاره کړي او د اللهﷻ شکر پرځای کړي.

اـ مال او دولت

د اللهﷻ له نعمتونو څخه یو نعمت سرمایه او شتمني ده، لکه نقدې پیسې، د کر او کښت ځمکه، تجارت، صنعت او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مال او دولت له لارې انسان خپل، ديني او دنيوي هدفونه ترلاسه کوي او هم د دنيا ښکلا او ښايست دی. الله ﷻ فرمايي: ﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [الكهف: ٤٦]
ژباړه: مال او اولاد د دنيايي ژوند ښکلاده.

ب ـ روغتيا

صحت هم د نورو نعمتونو په څير ارزښتناك نعمت دی، روغ بنده په ډيره آسانۍ سره خپل دنيوي او اخروي کارونه سرته رسوي، خورا زيات فضيلتونه يې په برخه کيږي، د نورو نعمتونو ښه احساس کوي او ورڅخه خوند اخلي بالعکس ناروغ انسان د هر ډول نعمت له احساس څخه محروم وي. پيغمبر ﷺ يوه سړي ته داسې نصيحت وکړ: «اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ, شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ, وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ. . . . »[1]

ژباړه: پنځه شيان د پنځو نورو د راتلو څخه مخکې غنيمت وګڼه: خپله ځواني د خپل زړښت له راتلو څخه مخکې غنيمت وګڼه، خپله روغتيا له ناروغۍ څخه مخکې غنيمت وګڼه. . . .

ج ـ امنيت

امنيت د الله ﷻ له نعمتونو څخه داسې ارزښتناك نعمت دی چې د انسان ځان، کورنۍ، مال، عزت او ابرو، مادي او معنوي مصالح په کې له ګواښونو څخه خوندي وي.

نور نعمتونه د دې نعمت تر سيوري لاندې پايښت لري، که چيرې امنيت نه وي نو انسان له هيڅ ډول نعمت څخه ګټه نه شي اخيستلای. الله ﷻ د مکې پر خلکو د خپلو پيرزوينو په لړ کې يوه پيرزوينه امنيت هم حساب کړی او فرمايلي يې دي: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ۝الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ [قريش: ٣، ٤]

ژباړه: نو په کار ده (قريشو ته)چې د دې کور د پروردګار عبادت وکړي د هغه ذات چې دوی ته يې خوراك ورکړ پس له لوږې څخه، او امنيت يې ور په برخه کړ پس له ويرې څخه.

يعنې پر دوی لازم وو چې د امنيت د نعمت شکر يې ادا کړی وای او يوازې د يو الله ﷻ عبادت يې کولای.

١– المستدرك للحاكم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ـ فارغ وخت

فارغ وخت هم د نورو نعمتونو په څېر خورا ستر نعمت دی، مګر خلک ورڅخه غافل دي، په عبث تېرېدو يې هيڅ پروا نه کوي، حال دا چې د انسان او وخت ترمنځ يوه چوپه مسابقه روا نه ده. تاواني انسان هغه دی چې د ځان او نورو لپاره له وخت څخه ګټه پورته نه کړي.

۳ـ پر نعمتونو شکر ويستل

شکر د عربي ژبې لفظ دی، د نعمت تصور او د هغه اظهار ته وايي. ضد يې کفران دی چې له نعمت څخه سترګو پټولو او هيرولو ته ويل کيږي.

کله چې بنده ته کومه خوشحالي او خير ورسيږي او په زړه کې په دې کلکه عقيده ولري چې دا هرڅه د الله ﷻ له خوا دي، بل څوک د خير او شر مالک نه دی او دغه حقيقت په ژبه او عمل کې څرګند کړي همدا شکر بلل کيږي. خو دا د شکر ټيټه مرتبه ده او لوړه مرتبه يې کومه ټاکلې اندازه نه لري. د الله ﷻ پر نعمتونو شکر ويستل واجب دي.

۴ـ د شکر ډولونه

سره له دې چې شکر ادا کول کومه ټاکلې اندازه نه لري، خو بيا هم ځينې ډولونه يې په لاندې ډول بيانيږي:

آـ په زړه کې د شکر اداء کول

په زړه کې د نعمت تصور او يادونه داده چې د نعمت لوروونکي ذات سره د هغه د راليږلي کتاب او پيغمبر ﷺ سره د زړه له کومې مينه او محبت ولري او دغه محبت په عمل کې ثابت کړي نو همدې ته په زړه کې د شکر ادا کول ويل کيږي.

ب ـ په ژبه شکر ادا کول

د نعمتونو په مقابل کې د الله ﷻ ثناء او صفت بيانول د ژبې شکر بلل کيږي، په ژبه شکر د زړه هغه احساسات بيانوي چې د بنده په زړه کې پراته دي. په ژبه د الله ﷻ د احسانونو شکر ادا کول ځکه اړين دي چې له يوې خوا د احسانونو د حقيقي مالک حق پرځای کول دي او بل پلو د خپل ښه حالت نورو ته ښکاره کول دي دا په دې معنا چې د ټولو احسانونو او نعمتونو ښبونکی او مالک يوازې يو الله ﷻ دی، له الله ﷻ پرته بل هيڅوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خیر یا شر واک نه لري، همدا راز د نعمتونو په لاس ته راوړلو کې بنده هیڅ واک نلري، دا یوازې د الله ﷻ پیرزوینه ده او بس داسې نه لکه چې قارون ویلي وو: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي﴾ [القصص: ۷۸]

ژباړه: قارون وویل: دا خو ماته د هغې پوهې له کبله راکړل شوي چې زه يې لرم.

ج ـ په اندامونو شکر اداء کول

په اندامونو شکر اداء کول د الله ﷻ د نعمتونو قدرداني کول دي. د نورو شکرونو په پرتله دا ډول شکر ډیر ارزښتاک دی، ځکه په اندامونو شکر ویستل د شکر عملي بڼه ده او په شریعت کې زیات احکام داسې دي چې که عملي بڼه ونه لري، نو کوم اهمیت نه لري لکه لمونځ چې د اندامونو صدقه او شکر تمثیلوي، که عملاً اداء نه شي، په زړه کې يې دکولو اراده هیڅ ارزښت نه لري.

۵ـ د شکر ګټې

شکر د الله ﷻ پر احسانونو له اعتراف څخه عبارت دی، چې بنده يې له پوره اداء کولو څخه ناتوانه دی. شکر ویستل د شکر کوونکي لپاره ډیرې ګټې او ښې پایلې لري چې ځینې يې په لاندې ډول دي:

آـ شکر د قیامت په ورځ دالله ﷻ د دیدار سبب دی

له هرڅه لوړی شاکر بنده ته د قیامت پر ورځ د الله ﷻ دیدار په برخه کیږي. دا هغه لاسته راوړنه ده چې مسلمان يې تل هیله لري.

ب ـ الله ﷻ ته د نږدېوالي احساس

شاکر انسان د دې خبرې احساس کوي چې الله ﷻ د خپلو بندګانو څخه په ده احسان او مهرباني کړې ده نو همدا شان امید دی چې ده ته به دده د ګناهونو بښنه هم وکړي او توبه او عبادات به يې قبول کړي.

ج ـ شکرمسلمان ته اطمینان اوروحي راحت وربښي

د الله ﷻ پر نعمت شکر ویستل مسلمان ته تل پاتې اطمینان وربښي. کله چې بنده په دې خبره عقیده ولري چې د هرډول خیر او نعمت حقیقي مالک یوازې یو الله ﷻ دی، انسان يې یوازې د دې لپاره د دغه نعمت مجازي مالک ګرځولی چې د الله ﷻ له نعمت څخه په هغه شان ګټه واخلي څرنګه چې الله ﷻ يې غوښتنه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوک دی؟ معرفي يې کړئ.

۲ـ شکر څه ته وايي، او په څو ډوله دی؟

۳ـ شکر ويستل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچوکې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ویشتم لوست

پر تکالیفو صبر

(د تیر لوست دوام)

«. . . . . وإنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ صَبَرَ فَكانَ خَيْراً لَهُ »

دا یوڅرګند حقیقت دی چې انسان په ژوند کې له ستونزو سره مخ کیږي، مالي او بدنی زیانونه ور اوړي خو مسلمان دا ټول د الله له لوري امتحان بولي او په صبر یې مقابله کوي، د نن ورځې لوست مو د صبر په هکله دی.

د صبرحقیقت

که چیرې مؤمن ته کوم ضرر، تکلیف او غم ورسیږي نو پرې صبر کوي، ژړا، چیغې او شکایت نه کوي، بلکې د مصیبت او غم اجر له الله ﷻ څخه غواړي، تل د ځان لپاره په مصیبت کې د استقامت دعاء کوي، چې په نتیجه کې الله ﷻ ورته اجر ورکوي.

دصبر اهمیت

په قرآن کریم او احادیثوکې مسلمان صبرته هڅول شوی دی، لکه چې الله ﷻ فرمایي: ﴿وَاسْتَعِينوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاةِ﴾ [البقرة: ٤٥] **ژباړه:** او مرسته وغواړئ له (الله ﷻ څخه) په صبر او لمانځه سره.

په بل ځای کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرينَ﴾ [البقرة: ١٥٣] **ژباړه:** بې شکه الله ﷻ (په مرسته کې) له صابرينو سره ملګرى دى. په بل ځای فرمايي: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: ١٥٥] **ژباړه:** او زیری ورکړه صبرکوونکو ته. صبر دانسان له دوامداره مبارزې څخه عبارت دی، انسان تل د ډول ډول دښمنانو سره په مبارزه کې ښکيل وي. په دغه مبارزه کې د انسان کامیابي په صبر پورې تړلې ده، یوازې صبر دی چې انسان پرې خپل هدف ته رسیږي، صبر د دښمن په مقابل کې د قوي ډال حیثیت لري، نو مؤمنانو ته ښايي چې د کړاوونو پر وخت صبر وکړي، او له بې صبرۍ څخه ځان وژغوري، ځکه چې الله ﷻ مسلمانان په صبرازمايي. الله ﷻ او پیغمبر ﷺ مؤمنانو ته په صبر امر کړی، اوصبرکوونکي یې ستایلي دي:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ [البقرة: ١٧٧]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او مؤمنان هغه کسان دي چې په کړاوونو، رنځونو او د جګړې پر مهال صبرکوونکي وي.

۷ـ د صبر ډولونه

صبر په درې ډوله دی:

۱– صبر د الله ﷻ په طاعت.

۲ – صبر په مصيبت.

۳– صبر له معصيت څخه.

۱ـ صبر په طاعت

د الله ﷻ د اوامرو په پرځای کولو او له نواهيو څخه يې په ځان ژغورلو کې تکليف او په بشري نفس باندې يوډول سختي راوستل دي. له دغې سختۍ سره بايد داسې مقابله وشي، څو انسان پرخپل لوی دښمن برلاسی شي چې هغه نفس او شيطان دي. الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ [يوسف: ۵۳] **ژباړه:** بيشکه نفس حتماً (انسان ته) په بدۍ امرکوي. همدا راز فرمايي: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [ص: ۲۶] **ژباړه:** اوپه هوس پسې مه ځه چې بيا به دې د الله له لارې واړوي.

د شيطان په اړه فرمايي: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ [فاطر: ٦] **ژباړه:** بې شکه شيطان ستاسې دښمن دی نو په دښمنۍ يې ونيسئ.

دا درې واړه انسان ته ګمراهي او نفسي غوښتنې ښايسته کوي او د الله ﷻ له اطاعت څخه يې لرې باسي نو مسلمان ته لازم دي چې د دوی د مبارزې لپاره خپله ملا کلکه وتړي ترڅو ورباندې غالب شي، نفس دې ته وادار کړي چې د الله ﷻ اوامرو ته غاړه کيږدي او هم خپل خواهشات د شريعت تابع کړي. په دې کار کې صبر، زغم او د سختيو ګاللو ته اړتيا ده، نو څوک چې خپل نفس د الله ﷻ د حکمونو تابع کړي او له ګناهونو څخه يې وژغوري، نو په حقيقت کې په خپل پټ دښمن برلاسی شو.

۲ـ په مصيبتونو صبر کول

په مصيبتونو صبر د الله ﷻ فيصلو ته غاړه له ايښودلو او د مصيبت په هکله مخلوق ته د شکايت نه کولو څخه عبارت دی. کوم مصيبتونه چې انسا ن ته رسيږي ډير زيات دي، چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلوانو او دوستانو پر مړينې صبر

تر ټولو ډیر سخت غم او مصیبت د اولاد، مور، پلار او دوستانو مړینه ده، د دې خلکو د مرګ پر وخت صبر ځکه ضروري دی چې په دې کې له خپل رب سره د انسان د اړیکو قوت او نږدیوالی څرګندیږي.

د خلکو په اذیتونو صبر

دا شونې ده چې انسان د داسې خلکو له ضرر سره مخ شي چې د شریعت او اخلاقو له حدودو څخه د باندې وي، پدې صورت او تر هغه ځایه چې له شرعي اصولو څخه مخالفت نه وي شوی هغه څوک چې ضرر ورته رسېدلی وي باید صبر وکړي او د هر واړه ضرر په وړاندې د انتقام غوښتنه ونه کړي، خو دا باید په یاد ولرو چې دلته صبر د تل لپاره د ظلم او ضرر قبلولو په معنا سره نه دی، بلکې له صبر څخه مراد د حلم او برده بارۍ له دایرې څخه نه وتل دي.

په ناروغۍ کې صبر

ناروغي داسې مصیبت دی چې هر انسان ورسره مخ کیږي، صبر کول یې د مؤمن د ګناهونو د رژیدو لامل ګرځي. پیغمبرﷺ چې د ام العلاء پوښتنې ته ورغی او ورته یې وویل: «أبْشِرِي يا أم العَلاء، فإن مَرَضَ المُسلِمِ يُذهبُ اللهُ به خَطَايَاهُ، كما تُذهب النار خَبَثَ الذهبِ وَالفِضةِ»[1]

ژباړه: خوشحاله شه ای ام العلاء! کله چې مسلمان ناروغ شي الله ﷻ د ده ګناهونه داسې پاکوي لکه اور چې د سرو او سپینو زرو خیرې پاکوي.

۳ـ صبر له معصیت څخه

له الله ﷻ څخه د ویرې او د هغه د لويې په خاطر، د هغه پاک ذات څخه د حیاء په نیت له ګناهونو څخه ځان ژغورل ، د هرډول ناروا او سرکشۍ څخه ځان ساتل له معصیت څخه صبر بلل کیږي.

---

۱ – أبو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

له معصیت څخه صبر ځکه ضروري دی چې له ګناهونو څخه ځان ساتل په هر مسلمان فرض دي، په دې ډول صبرسره مؤمن د خپل ایمان قوت ساتي، ځکه په ګناهونو او نا فرمانیو سره د مؤمن ایمان کمزوری کیږي.

مسلمان باید د حرامو شهوتونو او ګناهونو په وړاندې مقاومت وکړي او د نفس او شیطان غوښتنو ته تسلیم نه شي، همدغه مقاومت د ګناهونو په وړاندې له صبر څخه پرته بل څه نه دي.

پوښتنې

۱ـ صبر تعریف کړئ.
۲ـ د صبر اهمیت ووایاست.
۳ـ په ناروغتیا کې صبرکول څه فایده لري؟
۴ـ له ګناهونو څخه د صبر کولو څو مثالونه ووایاست.

کورنۍ دنده

د لوست مهم موضوعات په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمان حقوق

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِﷺ قَالَ: « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ». قِيلَ: مَا هِىَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ ». [رَوَاهُ مُسْلِمٌ]

د ځينو عباراتو معنا:

۱. لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ:	چې ورسره مخامخ شوې نو سلام پرې واچوه.
۲. دَعَاكَ فَأَجِبْهُ:	چې يې دميلمستيا بلنه درکړه نو قبوله يې کړه.
۳. اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ:	چې درڅخه د نصيحت غوښتنه وکړي، نصيحت ورته وکړه.
٤. عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:	چې وپرنجيده او (الحمدلله) يې ووايه.
٥. فَشَمِّتْهُ:	نوورته په (يرحمك الله) دعاء وکړه.
٦. مَرِضَ فَعُدْهُ:	چې ناروغ شو نوپوښتنه يې وکړه.
۷. مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:	چې مړشو نو د جنازې لمانځه ته يې ورشه.

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريره ؓ څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: د يو مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقونه دي. پوښتنه وشوه چې ای د الله رسوله! هغه کوم حقونه دي؟ پيغمبرﷺ وفرمايل: کله چې ورسره مخامخ شوې نو سلام پرې واچوه، کله چې د ميلمستيا بلنه درکړي نو هغه قبوله کړه، کله چې درڅخه د نصيحت غوښتنه وکړي نو نصيحت ورته ورکړه، او چې کله وپرنجيږي او الحمدلله ووايي نو ورته په (يرحمك الله) دعاء وکړه، چې کله ناروغه شي پوښتنې ته يې ورشه او چې کله مړشو نو د جنازې لمانځه ته يې ورشه.

د حديث حکمت

دغه حديث شريف د مسلمانانو يو پر بل باندې ځينې حقونه بيانوي، چې د دې حقونو مراعاتول د ټولنې د وګړو تر منځ د ورورګلوی او مينې د اړيکو په غښتلي کولو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي نقس لوبوي، په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د نورو خلکو د حقونو په پيژندلو او مراعاتولو سره په ټولنه کې د يووالي او وحدت د ټينګښت لامل و ګرځي.

د حديث ګټې اوحکمونه

۱- دمسلمان د حق پيژندنه

له حق څخه مراد هغه څه دي چې سرته رسول يې فرض، واجب، سنت او يا مستحب وي. دلته ورڅخه مطلب د مسلمانانو تر منځ د خواخوږۍ هغه اخلاقي نظام دی چې يو مسلمان د بل مسلمان د متقابل درناوي په بناء پرې مکلف دی.

۲_ د سلام اچولو حق

له ښو اخلاقو څخه يو سلام اچول دي، کله چې يو مسلمان د بل مسلمان سره مخ شي بايد په سلام اچولو سره خپله ليدنه پيل کړي.

غوره مسلمان هغه دی چې د سلام په اچولو کې لومړی شي. سلام اچول د اسلام خصوصيت، د پيغمبرﷺ سنت او ځواب ورکول يې واجب دي.

۳ـ هغه ځايونه چې سلام پکې نه اچول کيږي

په سلام اچولو کې سنت طريقه دا ده چې وړوکی به پر لوی سلام اچوي، پر لاره تېرېدونکی به پر ناست سلام اچوي، لږ خلک به په ډيرو سلام اچوي، مګر ځينې داسې حالات شته چې سلام اچول پکې غوره نه دي لکه:

- پر لمونځ کوونکي.
- د قرانکريم پر لوستونکي.
- د علم د زده کړې پر حلقه.
- پر واعظ او خطيب باندې.
- پرمؤذن چې په آذان مصروف وي.
- پر هغه چا چې په قضاء حاجت ناست وي، يا په حمام کې وي.
- د ډوډۍ خوړلو يا اوبو څښلو پر وخت، که چيرې سلام اچوونکی په خوراک کې ورسره ګډون نه غواړي.
- هغه څوک چې په ګناه يا بې ګټې کارونوکې مشغول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ـ د بلنې (میلمستیا) منل

که یو مسلمان بل مسلمان ته د کوم مناسبت په بناء لکه واده، عقیقه او یا بې له کوم مناسبته د میلمستیا بلنه ورکړي نو پر بلل شوي لازم دي چې دعوت یې ومني، ځکه پیغمبرﷺ فرمایي: "مَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ". **ژباړه:** که څوك مو میلمستیا ته دعوت کړي بلنه یې ومنئ.

دا ځکه چې د دعوت په منلو سره د مناسبت خوشحالي زیاتیږي، که مناسبت نه وي نـو د بلنې شکریه ترسره کیږي، که بلنې ته ځواب ورنکړای شي د زړه د بدوالي لامل ګرځي او نېکو اړیکو ته زیان رسیږي. خو که چیرې په میلمستیا کې ناروا عمل ترسره کېده نو مسلمان باید له داسې دعوت څخه ډډه وکړي او له ګناه څخه ځان وساتي.

٥ـ نېکه مشوره ورکول

که څوك له چا څخه په کارونو کې مشوره وغواړي نو لازم دي چې ورته نېکه مشوره ورکړي. که چیرې په کولو کې یې ګټه وه باید ورته وهڅول شي او که پکې د ضرر ویره وه باید ورڅخه وژغورل شي. د مشورې ورکولو پر مهال باید داسې مشوره ورکړي چې د هغه دنیوي او اخروي سرلوړي پکې نغښتې وي. په کار ده چې په مشورې ورکولو کې د هر ډول غولونې او غوړه مالۍ څخه ډډه وشي، ځکه چې دا په مشوره ورکولو کې خیانت دی.

٦ـ عطسې (پرنجي) ته ځواب ورکول

د پرنجي په ذریعه الله ﷻ د انسان له مغزو څخه زیان رسوونکي مواد بهر ته راوباسي، چې دا په بنده باندې د الله ﷻ لوی احسان دی، بنده ته ښایي چې د الله ﷻ د دغه نعمت شکر اداء کړي او پر ژبه (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ووایي. بل مسلمان ورور باید له اوریدلو سره سم ورته دعاء وکړي، او ووایي: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) الله ﷻ دې پرتا ورحمیږي. له دې څخه وروسته پر پرنجي کوونکي لازم دي چې د خپل مسلمان ورور ځواب په (يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ) سره ورکړي. نوڅوك چې د پرنجي پر وخت د الله ﷻ ستاینه ونه کړي نو د دعاء مستحق هم نه دی، ځکه چې ده له دوو نعمتونو څخه ځان بې برخې کړ، یو د الله ﷻ د ستاینې (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ویلو څخه، او بل د مسلمان ورور له دعاء (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) څخه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷_ د ناروغ پوښتنه

د مسلمان له حقونو څخه یو هم د ناروغۍ په حالت کې د هغه پوښتنه کول دي خصوصاً که ناروغ د خپلوانو یا دوستانو څخه وي چې د دوی د ناروغۍ پوښتنه د نورو په نسبت ډیره ضروري ده.

د ناروغ لیدل او د هغه د حال پوښتنه ډیر لوی فضیلت لري. که څوک د مریض تر څنګ کیناست، پر ده د الله ﷻ خاص رحمت رانازلیږي او ملایکې ورته د مغفرت دعاء کوي. که څوک دکوم ناروغ پوښتنې ته ورشي باید هغه ته تسلي او ډاډ ورکړي، هغه ته د صحت منډی دعاء وکړي او ورته پر مرض د صبر توصیه وکړي.

۸_ د مسلمان په جنازه کې برخه اخیستل

یو له هغو وجایبو څخه چې مسلمان یې پر غاړه لري داده چې د بل مسلمان د نیکبختی په فکر کې اوسي. کله چې مسلمان مړشي نو د هغه د اعمالو دروازه وتړل شي او د نورو دعاوو ته ډېر محتاج شي، نو له دې امله پر نورو مسلمانانو د ده حق دی چې په اړه یې الله ﷻ ته سوال او زارۍ وکړي چې د ده ګناهونه ور وبښي او راتلونکی ژوند یې ښایسته کړ ي. د مسلمان په جنازه کې په ګډون کولو سره د مړي، او د مړي د خپلوانو حقوق ادا کیږي او هم په جنازه کې ګډون کوونکي ته لوی اجر په برخه کیږي.

پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّه يَرْجِعُ مِنْ الْأَجْرِ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ»[۱]

ژباړه: څوک چې د ایمان په بناء او د ثواب په نیت د مسلمان په جنازې پسې روان شي، تر هغې ورسره وي چې د جنازې لمونځ پرې وکړي او هم یې له دفن کولو څخه فارغ شي، نو بې شکه ده ته د سرو زرو د دوو دینارونو په اندازه ثواب په برخه شو چې د هر دینار وزن د احد د غره په اندازه دی، او چاچې وربانديې د جنازې لمونځ وکړ، بیا ورڅخه له دفن کولو مخکې راستون شو نو د یو دینار په اندازه ثواب ورکول کیږي.

---

۱ – صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

که مسلمان مړشي نو دکومو کارونو ثواب پس له مرګه ورته رسیږي؟ زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه پورتنی سوال ځواب کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ _ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:

ب _ فَشَمِّتْهُ:

ج _ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ:

د _ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:

۲_ د سلام اچولو ګټې وواياست.

۳_ د ناروغ زيارت کوونکی باید کوم کارونه وکړي؟

۳_ د جنازې لمونځ څه حکم لري ؟

کورنۍ دنده

د لوست حديث په يادو زده کړئ، او د لوست ګټې په کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخی

عَنْ أَبي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَخِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقِهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ. [متفق عليه]

د ځينو کلمو معنا

١_ مَعَادِنَ:	د معدن جمع ده، کانونه.
٢_خِيَار:	غوره کسان.
٣_الْجَاهِلِيَّة:	له اسلام څخه مخکې زمانه.
٤_إِذَا فَقِهُوا:	چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي.
٥_أَكْرَهُهُمْ:	تر ټولو بد ګڼونکی.
٦_شِرَار:	د شرير جمع ده، د خيار ضد دی، بد خلک.
٧_ذَا الْوَجْهَيْنِ:	دوه مخی.
٨_هَؤُلَاءِ:	هغوی.

د حديث ژباړه

له ابوهريره ﷺ څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ وفرمايل: تاسو به خلک د کانونو او معدنونو د زيرمو په څير ومومئ، نو څوک چې له هغوی څخه له اسلام نه دمخه په جاهليت کې غوره وو هغوی به په اسلام کې هم غوره وي، پدې شرط چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي. تاسو به د منصبونو او مسؤوليتونو په اړه غوره خلک هغه ومومئ چې ځان منصب او مقام ته رسول ډېر بد ګڼي مګر دا چې منصب او مقام ورته وسپارل شي او ده نه وي غوښتی. تاسو به تر ټولو شرير او بد خلک دوه مخي ومومئ چې ځينو خلکو ته په يو مخ ورځي او ځينو نورو ته په بل مخ.

د حدیث حکمت

په دې مبارك حدیث کې رسول الله ﷺ لومړی هغه انساني لوړ ارزښتونه پـه ګوتـه کـړي چې په هر وخت کې د انسانیت په خیر، د ټولنې په ګټه او د ټولـو پـه وړانـدې غـوره او مطلوب دي، بیایې هغه ناوړه صفات ذکر کړي چې دانساني لوړو ارزښتونو پـر خـلاف د انسانیت په تاوان او دټولنې په ضرر دي، هر څوك یې بد او ناوړه ګڼي.

د حدیث شریف ګټې

۱ــ انسانان داسې دي لکه طبیعي زېرمې

رسول الله ﷺ انساني پرګنـې لـه طبیعـي زیرمـو او کـانونو سـره ورتـه بللـې دي، فرمـایي: «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ» خلك به د طبیعي زیرمو په څیر ومومئ، چې ځینې یـې اصـیل او ځینې یې کم اصله وي، ځینـې یـې ډېـر ارزښـتناك او ډېـر قیمتـي وي، ځینـې یـې بیـا ارزښت او قیمت نلري، ځینې کانونه د سرو زرو وي، ځینې د سپینو زرو وي.

انسانان که چیرې په سمه توګه تربیه او په ګټورو لارو کې استخدام کړل شي نو په ټولنـه کې به تر ټولو غوره اوبا ارزښته بڼه پیداکړي.

۲ــ که څوك له اسلام څخه مخکې هم د نېکو اخلاقو او انساني فضایلو خاوند وي او له اسلام راوړلو څخه وروسته هم دغه غوره خویونه په هغه کې موجود وي نو د دې حدیث شریف له مخې دغه سړی له غوره خلکو څخه شمېرل کېږي، د اسلام سپېڅلی دین هغـو انساني غوره او نیکو خویونو ته چې د بشري فطرت له مخې په انسان کې پیدا شـوي وي وده او پراختیا ورکوي.

۳ــهغه څوك چې دیني پوهه ولري

د اسلام له نظره غوره والی هغه مهال بشپړ دی چې دیني پوهه ورسـره ملګـرې وي یعنـې دیني پوهه د غوره والي اساسي برخه ده.

پیغمبرﷺ فرمایلي: «مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»[1]

ژباړه: چاته چې الله ﷻ دخیر اراده وکړي، نو فقاهت او په دین کې پوهه ور په برخه کړي.

---

۱ – صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤_د منصب په اړه غوره خلك

پيغمبرﷺ فرمايي چې د منصبونو او مسؤوليتونو په اړه غوره خلك هغه دي چې ځان منصب او مقام ته رسول تر ټولو بد ګڼي، ځکه چې يوخو په طبيعي توګه عهده او منصب تکليف او کړاو لري. خو تر ټولو غوره خلك هغه دي چې عهده او منصب يو امانت او مسؤوليت ګڼي، د هغه دحق اداکولو څخه په ويره کې وي او انديښنه ورسره وي چې هسې نه دغه امانت ترې ضايع شي.

خو که چاته له غوښتنې او تمې پرته منصب او مقام ور وسپارل شي، نو په دې صورت کې منصب په غاړه اخيستل د غوره والي خلاف ندی، نه په کې کوم ډول کراهت شته بلکې ملا به ورته کلکه تړي او له خلکو سره په مشوره او دالله تعالی په توکل به يې پر مخ بيايي، يقينا چې الله تعالی به ورسره مرسته کوي رسول اللهﷺ فرمايي: «مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شُفَعَاءَ وُكِلَ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُكْرِهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُه»[1]

ژباړه: چاچې قضاء او منصب وغوښت، په واسطو او سپارښتونو يې ترلاسه کړنو خپل ځان ته به وسپارل شي، د الله ﷻ لخوا به مرسته ورسره نه کيږي، که څوك دمنصب منلوته اړ کړای شو او د مسلمانانو لخوا ور وسپارل شو، نو اللهﷻ به يې مرستې ته پرښتې راوليږي.

د اسلام له سياسي او حکومتي اخلاقو څخه دادي چې بايد د اهليت او کفايت لـه مخې منصب او عهدې ته وړاندې کړای شي، نه داچې خلك خپله ورته په دروغو او رښتياوو کمپاين وچلوي. که چاته منصب او چوکی د مسلمانانو د اعتماد پر اساس ورکړل شوه، نو الله پاك به ورسره مرسته وکړي.

٥_دوه مخی انسان

ذوالوجهين هغه چاته وايې چې هرې ډلې ته د هغوی دخوښۍ او خوشحالۍ خبرې کوي، داسې ورته څرګندوي چې دی ددوی خواخوږی او له مخالفينو سره يې وران دی. چې دغه تعامل او چلن د منافقت، دروغو او غوړه مالۍ زيږنده ده.

د انسان په زړه او سينه کې چې نېك نيتونه او پخې ارادې وي نو چلن او سلوك يې په عمومي توګه له ټولو سره اصولي، متوازن او يو شان وي.

---

١ – رواه الترمذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخي ډېر بد صفت دی، دوه مخی انسان سربېره پردې چې په ټولنه کې د نفاق، کرکې او دښمنۍ تخم کري، په خپله د ځان لپاره هم ډېرې نورې ناخوالې رامنځته کوي، خپل عزت له لاسه ورکوي او د نورو په وړاندې بې آبرو کيږي.

د اسلام مبارک دين دغه ناوړه صفت په کلکه غندلی او مسلمانان يې ترې په ټينګه منع کړي دي.

٦_د دوه مخي انسان سزا

امام بخاري له ابوهريره ﷺ څخه د رسول الله ﷺ دغه حديث هم نقل کړی:

«لا يَنبَغِي لِذي الوَجَهين أنْ يَكونَ أَمِيناً» [١]

ژباړه: دا شونې نه ده چې له دوه مخي څخه امين شخص جوړ شي.

په همدې توګه د عمار بن ياسر څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې په دنيا کې دوه مخونه ولري د قيامت په ورځ به د اور دوه ژبې ولري.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي او د دوه مخی د بدو پايلو په اړه دې مباحثه وکړي.

پوښتنې

١. د حديث ترجمه وواياست.
٢. د منصب په اړه غوره خلک څوک دي؟
٣. ذوالوجهين څوک دی؟
٤. د ذوالوجهين سزا بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د سيرت له معتبر کتاب څخه د عمر بن عبد العزيز (رح) دخلافت منلو کيسه ولولئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

---

١ – الأدب المفرد للبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوب آداب

عن الْبَرَاء بْن عَازِب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ فَإِنْ مُتَّ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ. [صحيح البخاري]

د راوي پيژندنه

نوم يي براء، د پلار نوم يي عازب او د انصارو د اوس له قبيلې څخه و. پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو. د بدر د غزا پر مهال د عمر د کموالي له کبله ورته پيغمبرﷺ په غزا کې د ګډون اجازه ورنه کړه، خو د هجرت په دريم کال يې د احد په غزا کې برخه واخيسته، د دې غزا په شمول يې د پيغمبرﷺ سره په څوارلسو غزاګانو کې برخه اخيستې وه. د هجرت په دوه اويايم (۷۲) کال د عبدالله ابن الزبيرؓ د خلافت پر وخت په کوفه کې وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

۱. مَضْجَعَكَ: ستا د خوب ځای.
۲. اضْطَجِعْ: ډډه ولګوه.
۳. عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ: په ښي اړخ باندې.
٤. أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ: سپارلی مې دی خپل ځان تاته.
٥. وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ: او پريښی مې دی خپل کار تاته.
٦. وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ: او تکيه کړې مې ده خپله ملا تاته. (يعنی پرتا مې خپل ځان سپارلی).
۷. رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ: ستا له ويرې اوستا په هيله تاته رجوع کوم.
۸. لَا مَلْجَأَ: د تيښتې ځای نشته.
۹. وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ: ستا له عذابه د پناه اخيستو ځای نشته مګر يوازې ته يې.
۱۰. الْفِطْرَةِ: د اسلام په دين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ژباړه

د حضرت براء بن عازب ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ راته وويل: کله چې دې د خوب ځای ته د تللو اراده وکړه نو د لمانځه د اوداسه په څير اودس وکړه، بيا په ښي اړخ ډډه ووهه او دا دعا ووايه: ای الله ﷻ خپل ځان مې تا ته تسليم کړی دی او خپل کار مې تاته سپارلی دی (يعنی پر تا مې توکل کړی دی) او خپله ملا مې ستا ساتنې او حفاظت ته تکيه کړه په داسې حال کې چې ستا له عذابه ويريږم او ستا د رضامندۍ اميد لرم. نشته ځای د تيښتې، نشته دی خلاصون ستا له عذابه، مگر يوازې ته يې. ايمان مې راوړی په هغه کتاب چې تا نازل کړی دی، ايمان مې راوړی په هغه پيغمبر چې تا راليږلی دی، که چيرې (په همدې شپه کې) مړ شوې، نو خاتمه به دې د اسلام په دين وي.

د حديث حکمت

پدې حديث شريف کې نبي کريم ﷺ د خوب ځينې اداب بيان کړي دي، اسلام د ژوند کولو لپاره مکمل او هر اړخيز نظام او قانون دی، د بشر لپاره د ژوند په ټولو برخو کې ښکاره او ځانگړې لارښوونې لري، نو له دې امله دا د تعجب خبره نده چې پيغمبر اکرم ﷺ مسلمانانو ته د خوب په اړه لارښوونې کړې دي.

د حديث گټې او احکام

۱ـ خوب ته د بدن اړتيا

انسانان د ورځې له خوا کارکوي او د کار له امله يې بدن ستړی او ستومانه کيږي، جسم يې ارامۍ ته اړتيا پيداکوي الله ﷻ د خپلو بندگانو د راحت لپاره شپه راليږلې ده چې په کې ويده شي، ترڅو ستړتيا يې ختمه او بدن يې دسبا دکار لپاره چمتو وي. الله ﷻ فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ [يونس: ٦٧]

ژباړه: الله ﷻ هغه ذات دی چې پيدا کړې يې ده، شپه ستاسې لپاره چې آرام پکې وکړئ.

خوب د الله ﷻ نعمت دی، پکار ده چې د دې نعمت شکر پرځای کړل شي د دې نعمت د شکر ادا کول، په دې کې دي چې مسلمان د خوب پر وخت د خوب آداب مراعت کړي.

۲ـ خوب هم عبادت کېدای شي

سره له دې چې خوب انساني ضرورت دی، خو که چيرې مسلمان په دې نيت ويده شي چې د الله ﷻ عبادت او بندگۍ لپاره يې بيا ذهن اوجسم تازه والی پيداکړي، ترڅو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ عبادت په ښه شان ترسره کړي، په مسنونه طریقه ویده او بیا راپاڅیږي نو په دې صورت کې خوب چې یو عادت دی، په عبادت بدلیږي.

۳ـ له ویده کېدو څخه مخکې اودس کول

خوب ډېر آداب لري چې ځینې یې په دې حدیث شریف کې ذکر شوي دي چې یو یې له خوب څخه مخکې اودس کول دي. مسلمان ته په کار ده چې په طهارت او اوداسه ویده شي ترڅو په خوب کې د شیطان له شر او وسوسو څخه په امن کې وي.

۴ـ په ښي اړخ ویده کېدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې باید بنده په ښي اړخ ویده شي او پړ مخې ویده کېدل مکروه دي.

۵ـ د ویده کېدو پر وخت مسنون اذکار لوستل

کله چې مسلمان د ویده کېدو اراده وکړي، باید مسنون اذکار ولولي، لکه **دآیـة الکرسـي** لوستل، د اخلاص سورت او د معوذتینو لوستل او داسې نور صحیح اذکار چې د احادیثو په کتابونو کې ذکر شوي دي، کله چې له خوبه را پاڅیږي نو باید له خوب څخه د راپاڅیدو دعاء ووایي، لکه: «الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذي رَدَّ عَلَيّ رُوحِي، وَعافاني في جَسَدِي، وأذِن لِي بذِكْرِهِ » [1]

. ژباړه: ثناء او ستاینه ده هغه ذات لره چې زما روح یې بیا ماته راوګرځاوه، زما بدن یې روغ وساته، اوماته یې د خپل ذکر فرصت راپه برخه کړ دا ځکه چې خوب د مرګ په څېر دی، هرکله چې الله ﷻ له بنده څخه نیم روح واخلي، هغه ورته بیا وروبخښي، بنده لره ښایي چې شکر پرې وباسي.

۶ـ پر وخت ویده کېدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې انسان باید پر وخت ویده شي او له بې خوبۍ څخه ځان وژغوري.

پیغمبر ﷺ د ماسخوتن له لمانځه څخه مخکې ویده کېدل او د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته مجلس کول بد ګڼل. البته که چیرې ناسته او مجلس د علماوو، نیکانو او حاجتمندو سره وي، یا د علمي مطالعې په خاطر وي، بیا کوم باک نه لري، په دې شرط چې د سهار لمانځه ته په پاڅیدو کې کوم خنډ رامنځ ته نه شي. پر وخت ویده کیدل

---

۱ – الأذکار النوویة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیرې فایدې لري، یوه داچې په وخت ویده کیدلو کې د پیغمبرﷺ پیروي عملي کیږي بل دا چې د شپې په خوب سره ذهن او د بدن غړي پوره راحت مومي چې د ورځې خوب دغه خاصیت نه لري. همدا راز که څوک پر وخت ویده شي سهار له خوبه د پاڅېدو پر مهال بنده تر او تازه وي او لمانځه ته په مینه او آسانۍ سره تللای شي.

پوښتنې

۱ـ د حدیث راوي څوک دی معرفي یې کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ:
- وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ:
- لَا مَلْجَأَ:
- وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ:
- الْفِطْرَةِ:

۳ـ پیغمبرﷺ صحابي ته دخوب کوم آداب ورپه ګوته کړي وو ؟

۴ـ پر وخت ویده کېدل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

د خوب د آدابو په برخه کې لس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

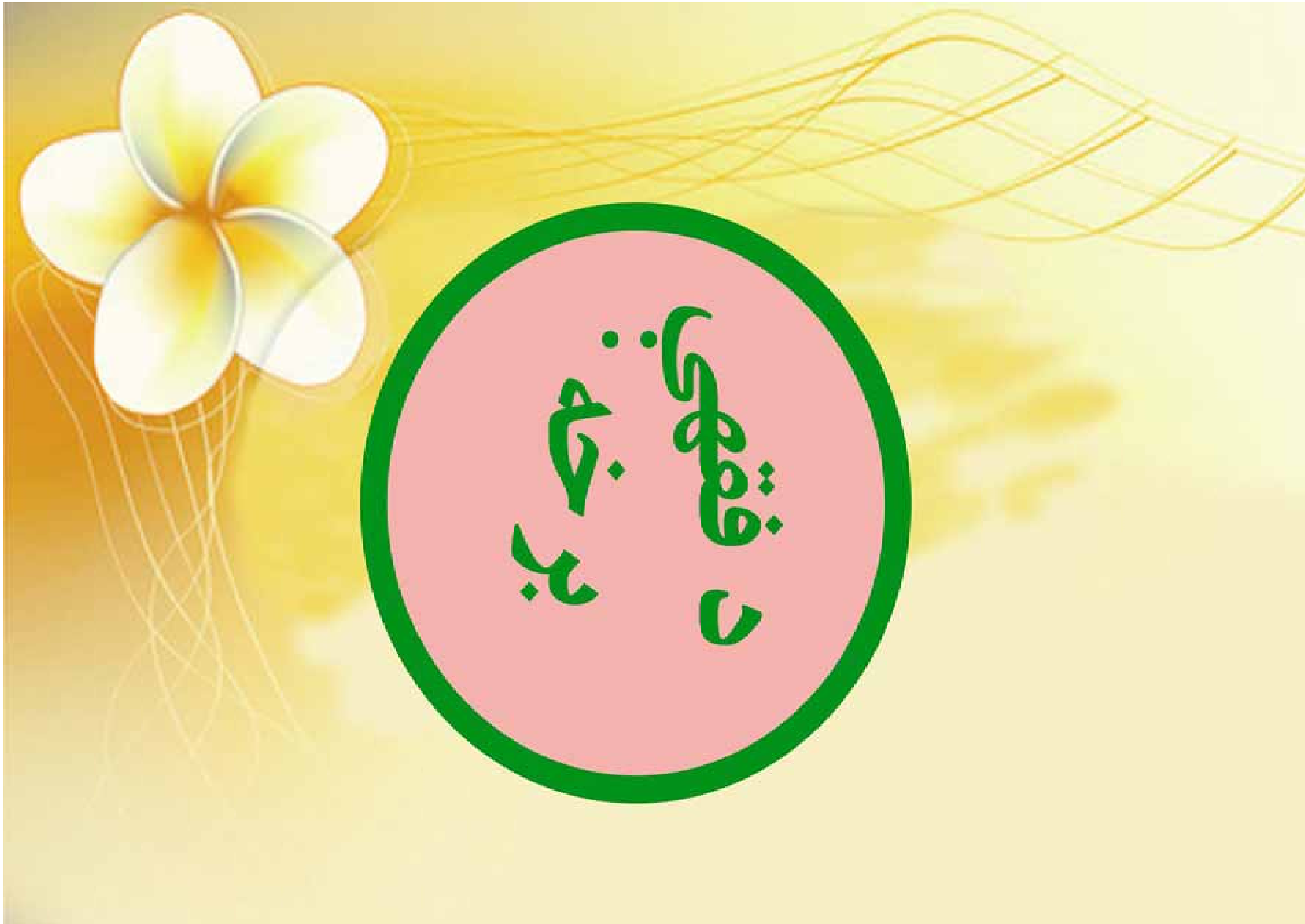

پنځه ویشتم لوست

اسلام د ژوندانه نظام

هر مسلمان پر دې باور لري چې الله تعالی زمونږ پیدا کوونکی او څښتن دی، د بشر د لارښوونې لپاره یې پر وخت پیغمبران راستولي، چې جناب محمد ﷺ تر ټولو وروستی پیغمبر دی، د اسلام کامل دین یې راوړی څو خلکو ته سمه عقیده، غوره اخلاق او د ژوندانه د هرې برخې لارې چارې وښيي او حلال او حرام ورته بیان کړي.

اسلام د ژوندانه ټولو برخو ته ورشامل دی، لکه څرنګه چې یې باورونه، خویونه او عبادات بیان کړي، همدا ډول د کورني ژوند، سیاست، اقتصاد، امنیت، تعلیم او د ژوند د ټولو برخو لپاره ځانګړی نظام لري.

په هر مسلمان لازمه ده چې د اسلام ټولې برخې وپيژني، باور پرې ولري او عمل ورباندې وکړي.

فعالیت

د قرآن او سنتو لاندیني هر یو عبارت د وګړو د ژوندانه په کومې برخې پورې اړه لري؟ ویې لولئ او په نوبت یکې مباحثه وکړئ.

١ – الله تعالی فرمایي: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ [النور:٥٦] لمونځ بر پا کړئ او زکات ورکړئ.

٢ – ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ [النحل:٩٠] بیشکه الله تعالی په عدل امر کوي.

٣ – ﴿وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ [انفال :٦٠] د دوی (سره د جنګ) لپاره هغه پیاوړتیا چې په توان کې مو وي برابره کړئ.

٤ – ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشوری:٣٨] او د مسلمانانو چارې په خپل منځ کې په مشوره وي.

٥ – رسول الله ﷺ فرمایي: «الحكمة ضالةُ المؤمن أينما وجدها فهو أحق بها» حکمت د مؤمن ورکه ده، هر چیرې یې چې بیامومي، دی تر نورو د هغې په لاس ته راوړلو ډیر حقداره دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

گرانو زده کوونکو ! مونږ او تاسو د توحید د کلمې په منلو له الله تعالی سره دا تړون کړی، چې د بندګی او ژوند نظام به ستا منو او د بل چا نظریات او طرحې به چې د دین پر خلاف وي نه منو.

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى﴾ [القیامة:٣٦] آیا انسان ګمان کوي چې سریله (بې واګو) دې خوشې کړای شي.

نو انسان د علم د کم والي له امله د الله تعالی له لورې لارښوونو ته اړتیا لري.

څرنګه چې الله تعالی په هر څه پوره علم لري او ټول انسانان د ده بندګان دي، نو هغه قوانین چې ده موږ ته رالیږلي دي له نیمګړتیا او تېري څخه پاک دي او په هغې کې هېڅ ډول نیمګړتیا او تېری نشته.

پوښتنې

١. د اسلام دین درې سترې برخې لري: عقیده، اخلاق او احکام، یو یو مثال د هر یوه لپاره بیان کړئ.
٢. ((د اسلام دین د ژوند د هرې برخې لپاره احکام لري)) دا عبارت شرحه کړئ.
٣. له کلمې طیبې سره د لوست اړیکه بیان کړئ.
٤. آیا له تاریخي پیښو څخه د انسانانو یو پر بل د ظلمونو مثالونه بیانولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ ویشتم لوست

د اسلام اقتصادي نظام

د دې لیاره چې د اسلام اقتصادي نظام وپیژنو، نو باید د هغه تعریف او بنسټیزې ځانګړتیاوې بیان کړو.

تعریف:

د اسلام اقتصادي نظام د قرآن او سنتو له لارښوونو او د اسلام پوهانو له نظریاتو څخه عبارت دی چې د وګړو لپاره د مال د لاس ته راوړلو او مصرفولو لارې چارې بیانوي.

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [النساء: ۲۹] په خپل مینځ کې یو د بل مال په ناروا مه سره خورئ.

له پورتني آیت څخه جوتیږي چې وګړي مال درلودلی شي، په نورو لازمه ده څو د هغه درناوی وکړي، اوپه ناروا یې ورڅخه وانخلي.

همدا راز په قرآن او سنتو کې سود، قمار، رشوت او ټګي حرام ښودل شوي او د بیعې (پلورلو پېردولو) اجارې، شرکتونو او نورو معاملاتو لپاره احکام او شرطونه ټاکل شوي، دزکات، صدقاتو، بیت المال او میراث په هکله په تفصیل سره احکام ښودل شوي، د امت علماوو د قرآن او سنتو دا لارښوونې شرحه کړې او د نورو مالي معاملاتو احکام یې هم د قرآن او سنتو په رڼا کې بیان کړي، چې دا ټولې لارښوونې او احکام د اسلام اقتصادي نظام تشکیلوي.

په اوسنۍ نړۍ کې مطرح اقتصادي نظامونه:

په اوسنۍ نړۍ کې د اسلام پر اقتصادي نظام سربیره دوه نور اقتصادی نظامونه هم مطرح دي چې خلک یې پیروي کوي: کاپیتالیزم او سوسیالیزم.

کاپیتالیزم

چې پانګه والی نظام او آزاد بازار هم ورته وایي د غربي کلتور اقتصادي اړخ دی، چې وګړو ته اقتصادي ډګر کې په زیاته آزادۍ ورکولو ولاړ دی او په دې هکله د دولت چارې محدودې ګڼي، د دې نظام پر بنسټ سود او قمار جواز لري، او ا فراد کولی شي چې له ډېرو لارو زیاته پانګه لاس ته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوسیالیزم (ټولنیز اقتصاد)

دا نظام له وګړو څخه د آزاد کاروبار کولو حق اخلي، د تولید وسایل یوازې دولتي ګڼي، وګړو ته د خصوصي ملکیت درلودلو حق نه ورکوي، ټول خلک باید دولت ته کار وکړي او له دولت څخه د خپلو اړتیاوو په اندازه مال تر لاسه کړي، د وګړو یو له بل سره مزدوري کولو ته اجازه نه ورکوي.

فعالیت

شاګردان دې د پورتنیو معلوماتو په رڼا کې په لاندې صورتونو کې د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر بیان کړي او څلور صورتونه دې نور هم په صنف کې مطرح کړي.

عمل	د اسلام له نظره	د کاپیتالیزم له نظره	د سوسیالیزم له نظره
۱ – سود خوړل			
۲ – له فرد سره ډیریوري کول			
۳ – دولتي ماموریت			
٤ – زکات ورکول			

پوښتنې

۱. د اسلام اقتصادي نظام تعریف کړئ.
۲. دکاپیتالیزم او سوسیالیزم مهم عناصر راوپیژنئ.

کورنۍ دنده

د ښوونکي او د کلي د امام په مرسته د قرآن کریم درې اقتصادي توصیې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه ویشتم لوست

د اسلامي اقتصاد ځانګړتیاوې

څرنګه چې په اوسنۍ نړۍ کې درې ډوله اقتصادي نظامونه مطرح دي، پانګوالي، سوسیالستي او د اسلام اقتصادي نظام، نو موږ باید د دې نظامونو سترې ځانګړتیاوې وپېژنو، ترڅو یې یو له بل څخه بېل کړای شو، دا ځانګړتیاوې په لاندې توګه بیانیږي:

۱ – د اسلام اقتصادي نظام د اسلامي دین یوه برخه ده، خو سرمایه داري او سوسیالستي نظامونه د بشر له فکر څخه راوتلي، په هغو کې دیني لارښوونو ته ځانګړې پاملرنه نه ده شوې.

۲ – دوه ډوله ملکیت

په اسلامي اقتصاد کې ملکیت په دوه ډوله دی، خصوصي ملکیت او ټولنیز ملکیت، هر وګړی کولی شي په روا لارو چارو د مال خاوند شي، همدا راز دولت هم ملکیت لري چې د بیت المال په نامه یادیږي، په اسلام کې نه په فرد باندې پر روا اقتصادي کړو وړو څه بندیز شته او نه پر دولت، په دې توګه که د خلکو مصلحت غواړي چې دولت باید په اقتصادي چارو کې شریک شي دا کار کولی شي، خو په سرمایه داري نظام کې اصل دا دی چې دولت باید یوازې امنیت راولي او اقتصادي کړنې ونلري، تجارت، تولید، ترانسپورت، آبادي، تعلیم او کرنه باید ټول خصوصي وي.

په سوسیالیزم کې د دې پر خلاف پورتنۍ ټولې چارې باید دولت سرته ورسوي او وګړي باید یوازې له دولت سره په تعامل کې وي، هیڅوک باید خصوصي ملکیت ونلري.

فعالیت

د کتابونو او د مضمون د ښوونکي په مرسته د رسول الله ﷺ او راشدو خلفاوو د زماني د بیت المال په هکله نور معلومات تر لاسه کړئ.

۳ – اقتصادي مقیده آزادي

په اسلام کې هر وګړی اختیار لري، کوم کاروبار چې وغواړي، هغه سر ته ورسوي، په عامو حالاتو کې له دولت څخه اجازې اخیستلو ته اړ نه دی، نو په اقتصادي چارو کې آزادي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا آزادي مطلقه او بې واګو نه ده پرېښودل شوې، بلکه نورو ته د ضرر د نه رسولو او له نورو سره د مرستې لپاره څه بنديزونه او مکلفيتونه وربانديې لګېدلي، لکه د سود، قمار او ټګۍ حراموالی او د زکات، عشر او مالياتو لزوم.

خو په سرمايه داري نظام کې فرد ته په اقتصادي چارو کې مطلقه آزادي ورکړل شوې، او په سوسياليستي نظام کې له فرد څخه آزادي اخيستل شوې ده.

٤ – ټولنيز خوندي توب

په اسلام کې دولت د ټولنې په نمايندګۍ دنده لري، چې دوګړو لپاره دومره کارو وبار پيدا کړي چې د هغوی د خوندي توب لپاره بسنه وکړي، که يو څوک د مرض، معيوبيت، ماشومتوب او يا بوډاتوب له کبله په کار کولو قادر نه وي، نو دولت بايد د هغوی د خوندي توب لپاره دومره څه ورکړي چې لږ تر لږه يې ژوند وربانديې روان شي. که څه هم په سوسياليزم کې د ټولنيز خونديتوب اصل شته، خو په کاپيتاليزم کې دا مسأله د يو اصل په ډول شتون نه لري، ځکه په دې نظام کې هيڅوک له بل سره په مرسته کولو ملکف نه دي.

پوښتني

١ – د اسلامي، سرمايه داري او سوسيالستي اقتصادي نظامونو رابطه له دين سره بيان کړئ.

٢ – د غبرګوني (خصوصي او دولتي) ملکيت په هکله د درې ډوله مطرحو نظامونو نظر بيان کړئ.

٣ – اقتصادي مقيده آزادي څه ته وايي ؟

٤ – ټولنيز خوندي توب شرح او د درې واړو مطرحو اقتصادي نظامونو نظر د هغه په هکله بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ویشتم لوست

د اسلامي اقتصاد ښیګڼې

دا منل شوې خبره ده چې په اقتصادي نظامونو کې هغه غوره دی چې وګړو ته زیاته ښېرازي او پرمختګ ورپه برخه کړي، له کړاوونو، ناخوالو او ظلمونو څخه یې وژغوري، ولسونه په ښه توګه له خپلو وسائلو (ځمکې، معدنونو، اوبو) څخه ګټه واخلي او خپل عایدات په عادلانه توګه په لومړیتوبونو کې ولګوي.

هغه اقتصادي نظام ناسم دی چې د پرمختګ مخه ونیسي او یا هم سرمایې د محدودو خلکو په لاس کې وغورځوي، چې عام ولسونه په خوښه او ناخوښه بیا د هغوی غلامان وګرځي، په پایله کې د وګړو تر منځ دښمنۍ راوپاروي او د ټولنې د افرادو تر منځ د حسد او بیلتون لامل وګرځي.

که څه هم د کاپیتالیزم لومړنی شعار چې د فرد آزادي ده په ظاهره ښه بریښي، خو په عمل کې یې نتیجه دا شوه چې د افرادو تر منځ یې په پانګو کې واټن زیات کړ، ځینې خلک د سود قمار او نورو ناروا معاملو له کبله زیات مالداره شول او ځینې نور د ډېرې بې وزلۍ له امله د مجبورۍ په حالت کې د هغوی تر اغیز لاندې راغلل، څرنګه چې په دې نظام کې د زکات او صدقاتو قانون نشته، د دولت واک هم محدود دی او د مالدارو خلکو مالونو کې تصرف نشي کولی، نو د پانګه والو او فقیرو خلکو تر منځ فاصله پیدا کیږي او نا امني او دښمني خپریږي.

فعالیت

سرمایه د لږو خلکو لاس ته په ورتلو سره، عام خلك د هغوی په مقابل کې څنګه ځان مجبور ګڼي ؟ بحث پرې وکړئ.

په سوسیالیزم کې څرنګه چې خصوصي ملکیت نشته او هر څوك دولت ته کار کوي، هیچا ته د هغه د عمل عوض نه ورکول کیږي، که لږ کار وکړي او که ډېر، که ښه کار وکړي نوښت پکې راولي او که بې کاره، یوازې د اړتیا په اندازه مال ورکول کیږي، نو خلك کوښښ نه کوي او پر مختګ مېنځ ته نه راځي.

په اسلام کې د پورته دواړو نظامونو عیبونه نشته، ناروا کاروبار چې په لږ وخت کې د ډېرې سرمایې د ټولولو سبب ګرځي لکه سود او قمار حرام ګڼل شوي دي. که یو څوك ډېر مال په روا توګه تر لاسه کړي، د هغه په مرګ د ده مال د میراث د قانون پر بنسټ

ووېشل شي، هر چا ته لږ لږ ورسيږي، نو که دا نظام په سمه توګه عملي شي د پانګه والو او فقيرانو تر مينځ واټن کميږي، د زکات او صدقاتو له امله د دوی تر مينځ خوا خوږي پيدا کيږي او په ټولنه کې د دښمنۍ په ځای مينه ټينګيږي.

فعاليت

په قرآن کريم کې راغلي ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاء مِنكُمْ﴾ [الحشر : ۷] د دې لپاره چې (دا مال يوازې) ستاسو د غنيانو تر مينځ لاس په لاس نه وي. د دې آيت په هکله مباحثه وکړئ.

همدا راز په اسلام کې خصوصي ملکيت د پولو دننه شتون لري، خلك د خپل کار ګټې په خپله تر لاسه کوي، نو په کار کې کوښښ او ابتکار کوي، پدې توګه ټولنه د پرمختګ په لوري روانيږي له همدې کبله په نړۍ کې د سوسيالستي اقتصاد ستري نمونې په شوروي اتحاد کې دوه لسيزي وړاندې سقوط وکړ. له ۲۰۰۷ ميلادي کال څخه راپديخوا سرمايه داري اقتصاد هم له سختو ستونزو سره مخ دی. سره له دې چې دا دواړه نظامونه اوس له خپلو بنسټيزو ځانګړتياوو څخه تېر شوي او د اسلامي اقتصاد لور ته د تجربو په کولو نژدې شوي، سوسيالستانو خصوصي ملکيت ومانه، کاپيتاليستانو دولتي ملکيت او په اقتصادي چارو کې د دولت فعال رول ومانه.

پوښتنې

۱. د اقتصاد کوم ډول نظامونه کامياب او غوره وي، او کوم ډول نظامونه ناکاره ګڼل کيږي.
۲. په سرمايه داري نظام کې ستره ستونزه دا ده چې دولت په اقتصادي چارو کې له مداخلې څخه منع شوی، د دې اصل ناوړه پايلې څه دي او اسلام په دې هکله څه حکم کوي ؟
۳. په اسلامي اقتصاد کې تر ډېرې اندازې داسې تدابير نيول شوي چې د وګړو تر مينځ سرمايه عادلانه توزيع شي، په دې تدابيرو کې د ځينو نمونه واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه ویشتم لوست

د میراث د علم اساسات

د میراث تعریف

د میراث علم هغه اصول او قواعد دي چې د هغو په وسیله د میت (مړي) له متروکې څخه د هر وارث حقوق پیژندل کیږي.

موضوع: د میراث د علم موضوع د میت متروکه ده.

غرض: د دې علم غرض په متروکه کې د مستحقینو د حقوقو پیژندل دي، ترڅو د متروکې هرمستحق دمړي له متروکې څخه خپله برخه واخلي او یو پر بل باندې ظلم و نه کړي.

د میراث د علم غوره والی

د میراث علم ته نیم علم ویل شوی دی، رسول الله ﷺ فرمایي: «تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوه فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ...» [1]

ژباړه: د فرائضو علم (میراث) زده کړئ، هغه نورو ته ور زده کړئ، ځکه هغه نیم علم دی.

د میراث ارکان

میراث درې ارکان لري چې عبارت دي له مورث، وارث او موروث څخه:

مورِث: هغه مړی ته ویل کیږي چې مال یا حق پریږدي.

وارث: هغه څوک دی چې د میراث مستحق وي.

موروث: پاتې مال یا ترکې ته ویل کیږي.

د میراث شرطونه: میراث لاندې شرطونه لري.

۱ – د مورِث مړینه.

۲ – د وارث ژوند وروسته د مورث له مړینې څخه.

---

[1]– دغه حدیث حاکم په خپل مستدرک کې ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې میراث

له اسلام څخه مخکې عربانو، میراث هغه چاته ورکاوه چې وسله یې پورته کولی شوای او په جګړو کې یې ګډون کولای شوای، ښځو او ماشومانو ته میراث نه ورکول کېده، ښځې نه یوازې دا چې له میراث څخه بې برخې وې، بلکې دوی په خپله هم په میراث وړل کېدې او له خپلو ټولو حقونو څخه محرومې وې.

د اسلام د مبارك دین په راتلو سره، عدالت تامین شو، د ټولنې د افرادو تر مینځ اړیکې د دوستۍ او ورورولۍ پربنسټ بنا شوې.

په اسلام کې میراث خپلوانو ته د نژدیوالي او اړتیا له مخې ورکول کېږي، نو په هغه صورت کې چې نژدې خپل موجود وي، لېرې خپل له میراث څخه محرومېږي، لکه لمسی چې د زوی د شتون په صورت کې له میراث څخه بې برخې وي.

د نارینه وو برخه ځکه په میراث کې د ښځو له برخې څخه زیاته وي چې د نارینه وو اړتیاهم زیاته وي، هغوی د اولادونو اوښځونفقه په غاړه لري.

د متروکې متعلق حقوق

مخکې یاده شوه چې د میراث د علم موضوع د مړي متروکه ده، د مړي په متروکې پورې لاندې څلور حقونه تړلي دي:

۱- د مړي تکفین او تجهیز:

تکفین یوازې کفن ورکولو ته وایي او تجهیز عام دی، ځکه تجهیز هر هغه څه ته ویل کیږي چې د مړي په ښخولو پورې اړه لري لکه کفن ورکول، قبر کندل، ښخول او داسې نور.

۲- د مړي پورونه:

که له تکفین او تجهیز څخه څه پاتې شي، د مړي پورونه به ورڅخه اداء کوي.

۳- د مړي وصیت:

که مړي وصیت کړی وي، نو د هغه وصیت به د قرض له اداء کولو څخه وروسته د پاتې متروکې په درییمې برخې کې جاري کیږي.

۴- د وارثانو حق:

له تکفین اوتجهیز، دین او وصیت څخه وروسته پاتې مال پر وارثانوباندې وېشل کیږې او وارثان په لاندې ډلو وېشل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض(د فرض خاوندان): ذوي الفروض هغه کسان دي چې په قرآن عظيم الشان کې ټاکلې برخې لري.

عصبه: عصبه هغه خپلوان دي چې مړي ته يې دپلار له لوري نسبت کېږي او له ذوی الفروضو څخه پاتې مال دوی ته ورکول کيږي.

ذوی الارحام: هغه خپلوان دي چې ذوی الفروض اوعصبه نه وي، لکه ماما. دپورتنيو مستحقينو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال، ذوي الارحاموته ورکول کيږي.

موصی له: چې په ټول مال ورته وصيت شوی وي او له پخوانيو وارثانو څخه يو هم موجود نه وي نو ترکه ده ته ورکول کيږي.

بيت المال: د پورته ذکر شوو اشخاصو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال بيت المال ته ورکول کيږي.

پوښتنې

١- د ميراث د علم تعريف، غرض او موضوع ووایاست.

٢- د مړي متروکې پورې څو حقونه تړاو لري، بيان يې کړئ.

٣- له اسلام څخه پخوا عربو کې د ښځو او ماشومانو د ميراث حالت څه و؟

۴- که چيرې څوک د خپل ټول مال وصيت وکړي او مړ شي، پدې باره کې څه ډول عمل اجرا کيږي؟

۵- د مړي وارثان په ترتيب سره بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیرشم لوست

د میراث په هکله قراني لارښووني (۱)

په قرآن کریم کې ډېر احکام په اجمالي ډول ذکر شوي او ځینې په تفصیل سره راغلي، له هغې جملې نه د میراث احکام دي، الله ﷻ په خپل مبارک کتاب قرآن عظیم الشان کې د میراث احکام په پوره تفصیل سره په دریو آیتونو کې بیان کړي، چې مونږ یې دلته په دریو لوستونو کې له ژباړې او تفصیل سره بیانوو.

﴿يُوصِيكُمُ اللّهُ فِي أَوْلاَدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَاء فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَآؤُكُمْ وَأَبناؤُكُمْ لاَ تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِّنَ اللّهِ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيما حَكِيمًا﴾

[النساء: ۱۱]

ژباړه: ستاسې د اولادونو په باب الله تعالی تاسې ته لارښوونه کوي، چې د نارينه برخه د دوو ښځو په اندازه ده، که (د مړي وارثان) له دوو نه زیاتې لوڼې وي، نو هغوی ته دې د ترکې له دریو نه دوه برخې ورکړای شي او که صرف یوه لور وارثه وي نو نیمایې ترکه د هغې ده.

که د مړي اولادونه وي نو د هغه مور او پلار هر یو ته دې د ترکې شپږمه برخه ورکړل شي او که یې اولاد نه وي، وارثان همدا مور او پلار وي نو مور ته دې دریمه برخه ورکړل شي.

که د مړي ورونه او خویندې وي نو مور به د شپږمې برخې حقداره وي (دا ټولې برخې به هغه وخت بېلیږي چې د مړي وصیت پلی او پور یې اداء شي. تاسي نه پوهیږئ چې ستاسې د مور پلار او ستاسې له اولاد نه کوم د ګټې له پلوه درته ډېر نږدې دي، دا برخې الله ټاکلې دي، په یقیني توګه الله عالم او د حکمت څښتن دی.

فعالیت

د پورتني آیت ژباړه په دقیق ډول وګورئ، چې د چا میراث پکې ټاکل شویدی، د کومو شرطونو په اساس د خپلو ټاکلو برخو مستحق ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنی آیت د لاندې کسانو برخې بیانوي:

۱_ د نارینه اولاد برخه د ښځینه اولاد په پرتله دوه برابره ده.

۲_ له زامنو څخه پرته ځانته د لوڼو برخه:

الف: نیمايي: که لور یوه وي.

ب: دوه دریمې: که لوڼه له یوې څخه ډېرې وي.

کتنه: که د لوڼو پر ځای ځانته خور یا خویندې وي، همدا برخې ورکول کېږي.

۳_ د مور او پلار لپاره ټاکلې برخه:

الف: شپږمه: مور او پلار هر یو ته دمړي د اولاد (که نارینه وي یا ښځینه) د شتون په صورت کې.

ب: د مړي د اولاد د نلرلو په صورت کې مور ته دریمه برخه ورکول کېږي او پلار عصبه ګرځي.

ج: د ورونړو د موجودیت په صورت کې مور شپږمه برخه اخلي که پلار وي او که نه وي.[1]

فعالیت

پورتنی لیکنې ته وګورئ او د هر یو صورت لپاره د آیت برخه ذکر کړئ.

پوښتنې

۱- مور په کوم حالت کې دریمه برخه مال اخلي؟

۲- لور ته څه وخت نیمايي مال ورکول کیږي؟

۳- مور او پلار څه وخت د مال شپږمه برخه وړي؟

٤- پلار کوم وخت عصبه ګرځي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

---

۱ - که پلار وي وروڼه میراث نه وړي، خو د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکموي، که پلار نه وي او اولاد هم نه وي، نو وروڼه په خپله عصبه ګرځي، په دې حالت کې هم د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکمیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دېرشم لوست

د میراث په هکله قراني لاربووني (۲)

د نساء سورت په (۱۲)آیت کې الله ﷻ فرمايي:

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلاَلَةً أَو امْـرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوَاْ أَكْثَرَ مِن ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاء فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾

ژباړه

ستاسې ښځو چې څه پرېښي دي، د هغه نيمايي برخه تاسې ته رسيږي که اولاد يې نه وي، که يې اولاد وي بيا د ترکې څلورمه برخه ستاسې ده، البته که وصيت يې کړی وي د وصيت د پوره کېدو او پور له اداء وروسته.

ښځې به ستاسې د ترکې نه د څلورمې برخې حقدارې وي، که تاسې بې اولاده وئ، که ستاسې اولادونه وو بيا ستاسې د ترکې نه د هغوی اتمه برخه ده، وروسته له وصيت د پوره کولو نه چې تاسې وصيت کړی وي او وروسته د پور له اداء کولو نه.

او که هغه نارينه يا ښځينه (چې د هغه ميراث بايد وويشل شي) بې اولاده هم وي، مور او پلار يې هم ژوندي نه وي، خو د (مور له طرفه) يې يو ورور يا يوه خور موجوده وي نو ورور او خور هر يوه ته به شپږمه برخه رسيږي. او که دوی له يوه نه زيات وي نو د ټولې ترکې په درېمه برخه کې برخه وال دي، کله چې سرته رسيدلی وصيت پوره شي او پور اداء شي، پدې شان چې زيان رسوونکی نه وي، دا د الله لـه لوري حکـم دی او الله پـوه باخبره او زغمناك دی.

فعالیت

پورتنی آیت وګورئ او لاندې شیان ترې راوباسئ.

۱ – د ښځې ټاکل شوې برخه د شرطونو سره.

۲ – د خاوند ټاکل شوې برخه له شرطونو سره.

۳ – پرته له دې دواړو د بل چا د میراث په هکله یکې څه ویل شوي؟ بیان یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني آیت کریمه کې د لاندې کسانو برخې ذکر شوې:

۱_ د ښځې لپاره په قرآن کریم کې دوه ډوله برخې بیان شوې.

الف: اتمه: د مړي د اولاد د شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د مړي د اولاد د نه موجودیت په صورت کې.

۲_ د مېړه لپاره په قرآن کریم کې دوه ډوله برخې بیان شوې:

الف: نیمايي: د ښځې د اولاد د نه شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د ښځې د اولاد د شتون په صورت کې.

۳_ دکلاله له میراث څخه د مورني ورونړو او خویندو برخې:

کلاله: هغه نارینه یا ښځینه شخص ته ویل کېږي چې ژوندی پلار او اولاد و نه لري، د میراث ویش یې په لاندې ډول دی:

الف: شپږمه: که مړی یو مورنی ورور یا خور ولري.

ب: دریمه: که مورني ورونړه یا خویندې او یا دواړه ډلې له یو څخه زیاتې وي.

کتنه: مورني ورونړه او خویندې د پورته ډول میراث مړي په مال کې برابره برخه لري.

پوښتنې

۱- ښځه له مېړه څخه څومره میراث وړي؟ په تفصیل سره یې بیان کړئ.

۲- مېړه د ښځې په مال کې څومره حقدار دی؟روښانه یې کړئ.

۳- د میراث وېش به له وصیت او دین څخه وړاندې تر سره کیږي که څنګه؟

۴- مورنی اولاد د ژوندي مثال په ورکولو سره روښانه کړئ.

۵- د مورني اولاد میراث د قراني لارښوونو په رڼا کې بیان کړئ.

٦- مورنی ورونړه څه وخت میراث وړي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دېرشم لوست

د میراث په هکله قراني لارښوونې (۳)

د النساء سورت په (۱۷۶)آیت کې الله جل جلاله فرمايي:

﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُواْ إِخْوَةً رِّجَالاً وَنِسَاء فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّواْ وَاللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

ژباړه

خلك له تا څخه (د کلاله په باب) فتوی غواړي ووایه: الله تاسې ته د کلاله په هکله فتوی درکوي.

که څوك بې اولاده ومري (او پلار یې هم نه وي) او د هغه یوه خور وي، نو هغه به د مړي نیمايي ترکه واخلي، که خور بې اولاده ومري نو ورور به د هغې وارث وي.

که د مړي وارثان دوه خویندې وي، نو هغوی به د ترکې له دریو نه د دوو برخو حقدارې وي، که ډېر وروڼه او خویندې وي، نو د هر نارینه به د هرې ښځې په تناسب دوه چنده برخه وي.

الله تاسې ته حکمونه تشریح کوي چې تاسې لار ورکې نه شې او الله په هر شي پوه دی.

فعالیت

د پورتني آیت په رڼا کې لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱ – کلاله څه ته وايي ؟

۲ – یوه خور چې ځانته وي څومره میراث وړي؟

۳ – که خویندې له یوې څخه زیاتې وي او ورور ونلري، نو څومره میراث وړي؟

٤ – وروڼه او خویندې که سره یو ځای شي، ورور د خور په نسبت څومره برخه اخلي؟

د بې اولاده سړي یا ښځې چې مور او پلار یې هم مړه وي د میراث ویش: داسې څوك که مورنی ورور، وروڼه، خور او یا خویندې ولري، نو د میراث برخې یې په لاندې ډول دي:

۱_ د خویندوبرخې: که له پورته ډول میرات څخه یوازې پلارنۍ خویندې پاتې وي، برخې یې په لاندې توګه دي:

الف: نیمايي: که چېرې د مړي نه یوازې یوه پلارنۍ خور پاتې وي.

ب: دوه دریمې: که د مړي خویندې له یوې څخه ډېرې وي.

۲_ که له دې ډول مړي څخه پلارني[1] ورونه او خویندې دواړه پاتې وي، نو د میراث په وېش کې نارینه ته دوه او ښځینه ته یوه برخه ورکول کېږي.

د میراث مړي میراث په هغه صورت کې چې ورونه او خویندې ورڅخه پـه ګډه پـاتې وي ورور د خور دوه برابره برخه اخلي، یعنې یو ورور په درې افغانیو کې دوه افغانۍ اخلي.

۳- که خور اولاد ونه لري، ورور یې وارث دی.

پوښتنې

۱- کلاله چا ته ویل کېږي؟

۲- د هغې دریمي برخې خاوندان څوک دي، چې سړي او ښځې پکې د میراث په وېش کې برابر دي؟

۳- ورور د خور په اندازه څومره برخه اخلي؟

٤- د شپږمې برخې خاوندان په ګوته کړې.

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

---

۱ له پلارني ورور یا خور څخه دوه ډوله ورونه او خویندې مراد دي، سکنی او یواځې له پلار څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري دېرشم لوست

ذوي الفروض او د هغوی برخې

په قرآن کريم کې د ذوی الفروضو لپاره شپږ برخې بيان شوې دي:

۱- نصف	(نيمه)	$(\frac{1}{2})$
۲- ربع	(څلورمه)	$(\frac{1}{4})$
۳- ثمن	(اتمه)	$(\frac{1}{8})$
۴- ثلثان	(دوه پردرې)	$(\frac{2}{3})$
۵- ثلث	(دريمه)	$(\frac{1}{3})$
۶- سدس	(شپږمه)	$(\frac{1}{6})$

د ميراث په علم کې نصف، ربع او ثمن په لومړي ډول، ثلث، ثلثان او سدس په دوهم ډول يادېږي.

ددې معلومو برخو خاوندان او مستحقين دولس (۱۲) کسان دي چې څلور يې نارينه او اته يې ښځينه دي.

د ميراث په مسايلو کې د هريوه له پاره مختلف حالات دي او په بيل بيل حالت کې هر يوه ته بېله برخه ټاکل شوې ده. نوضروري ده چې د هر يوه حالت په مختصره توگه ذکر شي، تر څو گران زده کوونکي د ميراث له مهمو او زياتو پېښېدونکو مسايلو څخه خبرشي.

فعاليت

د ذوی الفروضو دا پورته څرګندې برخې له قرآن کريم څخه راوکاږئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نارينه وو احوال

هغه نارينه چې معلومې برخې لري څلور تنه دي:

۱- پلار:

پلار درې حالته لري:

الف: که له پلار سره د مړي زوی يا د مړي د زوی زوی که څه هم تـری راښـکته وی موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس ($\frac{1}{6}$) ورکول کيږي.

ب: که له پلار سره د مړي لوريا دمړي دزوی لور (که څه هم ترې راښکته وي) موجود وي نو په دې حالت کې پلار ته سدس ($\frac{1}{6}$) او د عصوبت برخه دواړه ورکول کيږي.

ج: که د مړي اولاد (۱)(نارينه وي او که ښځينه) او يا له هغه نه کښته موجود نه وي، نـو په داسې حالت کې پلار يوازې عصبه دی او معلومه برخه په دې حالت کې نـه ورکـول کيږي بلکې ټول مال وړي.

۲- صحيح نيکه۲:

نوموړی د پلار د نشتوالي په صورت کـې د پـلار پـه ډول دی مگـر پـه څوصـورتونوکې ورسره توپير لري چې دميراث په کتابونو کې يې تفصيل موندل کيږي.

که چېرې د مړي پلار او نيکه دواړه پاتې شي. د نيکه حق ساقط او مال ټول د پلار دی.

۳- اخيافي (مورنی) ورور او خور: خرنگه چې اخيافي ورور او خور د ميراث پـه تقسيم کې سره يو شان دي او کوم فرق نه لري، نو د دواړو احوال يو ځـای ذکـر کيـږي که څه هم په حقيقت کې هر يو يې جلا صنف گڼل کيږي او درې احواله لري:

الف: که يو اخيافي ورور يا يوه اخيافي خور وي برخه يې شپږمه ($\frac{1}{6}$) ده.

ب: که دوه يا زيات وي دريمه برخه ($\frac{1}{3}$) اخلي. نارينـه او ښـځې يـې پـه استحقاق او تقسيم کې يو شان دي.

ج: که د مړي زوی ياله هغه نه ښکته پاتې شي اخيافي ورور او خور ساقطيږي.

۴- زوج (ميړه) دوه حالته لري:

---

۱ - د اولاد کلمه نارينه او ښځينه دواړو زيږندو ته شامله ده .

۲ صحيح نيکه هغه دی چې مړی ته په نسبت کې يې ښځه نه وي راغلې اوکه راغلې وي فاسد جد بلل کيږي اوفاسد جد له ذوي الارحاموڅخه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: که چېرې د هغه مړه شوې ښځه اولاد ولري، نو مېړه ته د ښځې د متروکې څلورمه $(\frac{1}{4})$ ورکول کیږي.

فعالیت

د میراث د آیتونو څخه هغه برخه ذکر کړئ چې د ښځې او خاوند میراث پکې له شرطونو سره ټاکل شوی.

ب: او که مړه شوې ښځه اولاد و نه لري نومېړه ته یې نیمایي $(\frac{1}{2})$ متروکه ورکول کیږي.

فعالیت:

د نصف، ربع او ثلث خاوندان څوک دي ؟

پوښتنې

۱. د وارثانو لپاره ټاکل شوې برخې څو دي بیان یې کړئ؟
۲. پلار څو احواله لري واضح یې کړئ؟
۳. صحیح جد تعریف کړئ؟
٤. د اخیافي خویندو او وروڼو احوال ولیکئ.
٥. زوج څو احواله لري بیان یې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور دېرشم لوست

د ښځينه ذوي الفروضو احوال

هغه ښځې چې څرګندې برخې لري اته (۸) دي:

(۱)ښځه (ماندينه):

ښځه هم د مېړه په شان دوه حالته لري:

الف: که له مېړه څخه زوی یا لور پاتې نه وي. ښځې ته د میړه له مال څخه څلورمه ($\frac{۱}{۴}$) برخه رسيږي.

ب: که له مېړه څخه زوی یا لور پاتې وي، ښځې ته د میړه له مال څخه اتمه ($\frac{۱}{۸}$) برخه ور رسېږي.

که له مړي څخه له يوې نه زياتې ښځې پاته شي، دوی ټولې په همغه ټاکلې برخه ($\frac{۱}{۴}$) يا ($\frac{۱}{۸}$) کې سره شريکې دي.

۲- لور:

لور درې حالته لري:

الف: که له مړي څخه يوه لور پاتې شي د متروکې نيمايي ($\frac{۱}{۲}$) برخه په ميراث وړي.

ب: دوو يا زياتو لوڼو ته د متروکې دوه ثلثه ($\frac{۲}{۳}$) ورکول کيږي.

ج: که چېرې له مړي څخه زامن او لوڼې دواړه پاتې شي، نو بيا لوڼې عصبه ګرځي او يو ورور د دوو خويندو اندازه اخلي. دمثال په توګه: که يو هلك او يوه نجلى پاتې شـي د متروکې ($\frac{۲}{۳}$) د هلك او ($\frac{۱}{۳}$) د نجلى حق کيږي.

فعاليت: پورتني حالات عملاً په ټولګي کې تمثيل کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د زوی لور:

که له مړي څخه زوی اویا دوه لوڼې پاتې وي، نو د زوی لور له میراث څخه محرومېږي او په نورو صورتونو کې مېراث ورکول کېږي چې تفصیل یې د میراث په کتابونو کې ذکر دی.

۴- سکه خویندې (هغه چې د پلاراو موردواړو څخه وي):

سکه خویندې پنځه احواله لري:

الف: یوې ته نیمایي ورکول کېږي.

ب: دوه یا زیاتو ته ثلثان $(\frac{۲}{۳})$ورکول کېږي.

ج: که سکه ورور ور سره وي عصبه کېږي او ورور د دوو خویندو برابره برخه اخلي.

د: که چېرې د مړي د زوي لور ور سره پاتې وي، دوی عصبه ګرځي.

هـ: که چېرې د مړي پلار پاتې شوی وي د خور حق ساقطیږي.

۵- د پلار له خوا خویندې:

علاتي خویندې د اعیاني ورونړو او خویندو د نه شتون په صورت کې د اعیاني خویندو په ډول دي، خو په ځینو مواردو کې فرق لري چې د میراث په کتابونو کې په تفصیل سره بیان شوي.

٦- مور:

مور درې احواله لري:

الف: مور هغه وخت سدس $(\frac{۱}{٦})$ اخلي چې د مړي زوی یا لمسی موجود وي که څه هم ترې ښکته وي اویا دا چې دوې یازیاتې خویندې یا وروڼه له هر حیثه چې وي موجود وي.

ب: د ټول مال ثلث $(\frac{۱}{۳})$ هغه وخت اخلي چې له پورته ذکر شوو اشخاصو څخه یو هم موجود نه وي.

ج: د پاتې مال ثلث $(\frac{۱}{۳})$ هغه وخت اخلي چې یو له زوجینو ورسره وي او دا یوازې دا لاندې دوه صورتونه لري چې په دې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- مثال: چې ښځه مړه شي، میړه، پلار او مور ورځخه پاته شي، د ټول مال نیمایي دمیړه، د پاته مال دریمه برخه دمور او دوه دریمې یې په عصوبت دپلار کیږي.
اصل مسأله له: ۲ ضرب ۳ = ۶ درې برخې (نیمې د هغو) د میړه لپاره اوله نیم څخه پاته مور ته ثلث یعنې یوه برخه اودپلار لپاره دوه برخې دي.

ښځه ۳ ضرب ۲=۶

مړی

میړه	مور	پلار
۳	۱	۲

۲- مثال: چې میړه مړ شي، ښځه، پلار او مور ورڅخه پاته شي، ښځې ته د ټول مال څلورمه، مور ته دپاتې مال دریمه او نور په عصوبت دپلار کیږي.

میړه ۴

مړی

ښځه	پلار	مور
۱	۲	۱

په پورته دواړو صورتونو کې مور یو د زوجینو له فرض نه وروسته د پاتې مال دریمه برخه اخلي.
۷- جده (نیا): صحیح جده[1] $(\frac{1}{6})$ برخه میراث وړي. د مور په شتون ټولې جدې ساقطیږي او د پلار په شتون یوازې د پلار له خوا نیا له میراث څخه محرومیږي.
د جدو نور احوال د میراث په کتابونو کې موندل کیږي.

---

۱ ـ صحیح جده هغې انی ته ویل کیږي چې مړي ته په نسبت کې یې فاسد جد راغلی وي. لکه د پلار مور، یا د پلار د پلار مور یا د مور د مور مور ، او مور د پلار مور صحیح جده نه ده هغې ته رحمي یا فاسده جده ویل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- اخيافي خور:

د اخيافي خور حالات د اخيافي ورور په حالاتو کې ذکر شوي دي.

پوښتنې

۱- د لور احوال بيان کړئ.

۲- زوجه څو حالته لري واضح يې کړئ.

۳- اعياني خويندې څو احواله لري بيان يې کړئ.

۴- مور څو احواله لري واضح يې کړئ.

۵- اياجدات هر وخت د ميراث حق لرونکې وي او که څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبات

د عصباتو د ميراث قاعده

له مړي څخه د عصباتو د ميراث استحقاق هغه ته د درجې د نژدېوالي او لېرې والي پر اساس ټاکل کيږي. هر څوک چې په درجه کې مړي ته نـژدې وي لـومړی حق د هغه دی او بيا وروسته نژدې چې ترتيب يې پدې ډول دی:

۱- د مړي فرع يعنې زامن که څه هم ترې را ښکته وي.

۲- د مړي اصل يعنې پلار که څه هم ترې پورته وي.

۳- د مړي د پلار جزء يعنې ورونه که څه هم ترې کښته وي.

۴- دمړي د نيکه جزء يعنې کاکا او زامن يې که څه هم ترې کښته وي.

که له مړي څخه داسې عصبه پاتې شي چې په مرتبه او درجه کې سره برابـر وي. بيـا د قرابت(نژدې والي او خپلوۍ) قوت اعتبار لري. يعنې چې له دوو خواو له مـړي سره قرابت ولري، هغه مقدم دی، له هغه نه چې له يوه پلوه قرابت ولـري، لکـه ورونـه چې مړي ته په درجه او مرتبه کې يو برابر دي. مگر په قوت او قرابت کې سره توپير لري. مثلاً ځينې اعياني وي او ځينې علاتي وي.

علاتي ورونه د اعياني وروڼو د موجوديت په صورت کې لـه ميـراث څخه محـروم دي، ځکه اعياني قرابت له علاتي نه قوي دی. حتی که اعياني خور د مړي د لور پـه سـبب عصبه شوي وي، هم د علاتي وروڼو د ميراث مانع گرځـي، ځکـه چې قرابـت يـې لـه علاتي ورور څخه قوي دی.

فعاليت

د عصباتو ترتيب په ژوندي مثال سره روښانه کړئ.

حجب

حجب په لغت کې منع ته وايي او په اصطلاح کـې حجب دې تـه وايـي چې يـو معين شخص د بل معين شخص د موجوديت له کبله لـه ټـول او يـا يـوې برخـې ميـراث څخه محروم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجب په دوه ډوله دی:

۱- دنقصان حجب.

۲- د حرمان حجب.

د نقصان حجب: دې ته وايي چې يو څوك د بل چا د موجوديت له کبله په جز يې توگه له ميراث څخه محروم شي.

دحرمان حجب: دې ته وايي چې يو انسان د بل انسان د موجوديت له کبله په بشپړه توگه له ميراث څخه محروم شي.

د حرمان د حجب په نسبت ورثه دوې ډلې دي. يوه ډله يې هيڅ حجب حرمان نه قبلوي او دا ډله دغه شپږ کسان دي لکه:

۱- زوی

۲- پلار

۳- ميړه

۴- لور

۵- مور

۶- ښځه

له دې پرته نور وارثان په يوه حالت کې مستحق او په بل حالت کې محروم گڼل کيږي.

فعاليت

داسې درې ډلې وارثان ذکر کړئ چې ځينې وخت په کلي توگه له ميراث نه محروميږي

پوښتنې

۱ د عصباتو ترمنځ د ميراث د استحقاق قانون روښانه کړئ.

۲- حجب تعريف او په څو ډوله دی ؟

۳- د حرمان حجب کوم حجب ته وايي ؟

٤- هغه کومه ډله اشخاص دي چې هيڅ وخت له ميراث څخه نه محروميږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سهمونو (برخو) مخرجونه

د برخو د خاوندانو په بحث کې یادونه و شوه چې ټولې ذکر شوې برخې د خدای ﷻ په کتاب کې شپږ دي چې بیا په دوو ډولونو ویشل شوي دي. یو ډول نصف، ربع او ثمن دی. دوهم ډول ثلثان، ثلث او سدس دی.

څرنګه چې ذکر شوې برخې ټولې یو کسري عدد جوړوي، که هره یوه ځانته موجوده شي، نو د برخو مخرجونه د هغه کسر مخرج دی. د نصف مخرج دوه، د ربع مخرج څلور، د ثمن مخرج اته، د ثلثان او ثلث مخرج درې او د سدس مخرج شپږ دی.

که په مسأله کې د یوې نوعې له سهمونو څخه دوې یا درې برخې موجودې شي، نو هر عدد چې د جزء لپاره مخرج وي هغه عدد د هغه جزء د ضعف (دوه چنده) او د کمزوري لپاره هم مخرج وي.

د مثال په ډول په لومړي ډول کې چې نصف، ربع او ثمن دی. ثمن د ربعې جزء دی. کوم عدد چې د ثمن لپاره مخرج وي یعنې (۸) نو د اته عدد د ثمن د ضعف $(\frac{1}{4})$ او د ضعف ضعف $(\frac{1}{2})$ لپاره هم مخرج دی.

همدارنګه په دوهم ډول کې د سدس مخرج (۶) دی نو همدا عدد د ثلث او ثلثان لپاره هم مخرج دی. که د لومړۍ نوعې نصف د دوهمې ټولې نوعې او یا یوې برخې سره په مسأله کې راشي نو مخرج یې شپږ دی (مسأله له شپږو) نه کیږي.

لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او مورنی ورور ورڅخه پاتې شول.

	٦	
مېړه	مور	مورنی ورور
نیمايي	دریمه	شپږمه
(۳)	(۲)	(۱)

د زوج لپاره نصف، د ام لپاره ثلث او د اخ لأم لپاره سدس دی چې اصل (مسأله له شپږو) نه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د لومړۍ نوعې څخه ربعه د ټولې دوهمې او يا يې له ځينو برخوو سره راشي د مسألې مخرج (۱۲) کيږي لکه په دې مسأله کې: سړی مړ شو ښځه، پلارنی او سکنی خويندې ورڅخه پاتې شوې.

۱۲

مړی

ښځه	پلارنی خويندې	سکنی خويندې
ربع	سدس	ثلثين
(۳)	(۲)	(۸)

که د اولې نوعې ثمن له ټولې دوهمې نوعې او يا يې له ځينو برخو سره په مسأله کې راشي د مسألې مخرج له (۲۴) څخه کيږي لکه په دې مسأله کې: شخص مړ شو ښځه، مور، دوه لوڼې او تره ورڅخه پاتې شول.

۲۴

مړی

ښځه	مور	دوه لوڼې	تره
ثمن	سدس	ثلثان	عصبه
(۳)	(۴)	(۱۶)	(۱)

له ذکر شوي بيان څخه ښکاره کيږي چې د ميراث د مسألې مخرج به له لاندې مخرجونو څخه بهرنه وي.

(۲-۳-۶-٤-۸-۱۲-۲٤) نو د ميراث د مسألو لپاره مخرجونه (۷) اووه تعين شوي او سهمونه شپږ دي.

پوښتنې

۱- د ذوی الفروضو ټولې تعين شوې برخې څو دي؟

۲- نصف له لومړۍ نوعې څخه چې له ټولې دوهمې نوعې يا ځينو برخو سره ګډ شي مسأله د څو نه کيږي؟

۳- ربع چې په مسأله کې له ثلث او سدس سره يو ځای شي مسأله د څو نه کيږي؟

٤- ثمن چې له دوهمې نوعې سره يو ځای شي د مثال په راوړلو سره مسأله توضيح کړئ.

٥- د ميراث د مسألو لپاره ټول مخرجونه څو دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عول

عول په لغت کې میلان او ظلم ته وايي چې د غلبې په معنی هم استعمالیږي. د میراث په اصطلاح کې عول دې ته وايي چې د سهمونو اندازه د مخرج په پرتله زیاته شي یعنې کله چې د مسألې مخرج معلوم او د وارثانو سهمونه ټول سره جمع شي د سهمونو مجموعه د مسألې له مخرج نه تجاوز وکړي، نو دې حالت ته په میراث کې عول وايي.

د لومړي ځل لپاره حضرت عمرؓ پر عول باندې حکم کړی دی، ځکه د ده په زمانه کې داسې مسأله پېښه شوې وه. لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او پلارنۍ خور ورڅخه پاتې شول.

اصل مسأله ۶ عول یې ۸ اته

مړی

مېړه	مور	پلارنۍ خور
نصف	ثلث	نصف
۳	۲	۳

په پورته مسأله کې نصف له لومړۍ نوعې نوعې څخه د دوهمې نوعې له ثلث سره ګډ شوی، نو ځکه مسأله له شپږوڅخه شروع کیږي. د شپږو نصف چې (۳) دی د زوج لپاره دی او ثلث یې دوه دی چې د مور لپاره دی، نصف یې (۳) دی چې د اخت لاب لپاره دی او د ټولو مجموعه ۳+۲+۳=۸ کیږي یعنې د سهمونو مجموعه اته او د مسألې مخرج شپږ دی نوځکه مسأله عول کوي له شپږو نه اتو ته چې د مړي متروکه به اته برخې شي او په پورته ډول به سهام هر وارث ته ورکړی شي.

حضرت عمرؓ له نورو صحابه وو کرامو سره چې حضرت عثمانؓ، حضرت علیؓ حضرت ابن عباسؓ او حضرت ابن مسعودؓ له هغې جملې څخه وو مشوره وکړه. حضرت ابن عباسؓ عول ته اشاره وکړه او نور و ټولو یې تائید وکړ او هیڅا مخالفت و نه کړ. هماغه و چې د مړي متروکه په اتو حصو په پورتني ترتیب و ویشل شوه. نو ځکه یې مشروعیت ثابت دی او د هغه مطابق په عولیه مسألو کې اجراء کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو په مرسته دا لاندې مسألې وڅېړي چې عول کوي او که نه او هم دې مخرج ورته وټاکې.

١ – سړی مړ شو یوه ښځه، څلور لوڼه، پلار او مور ورڅخه پاتې شول.

٢ – ښځه مړه شوه مېړه، دوه لوڼې، پلار او مور ترې پاتي شول.

٣ – ښځه مړه شوه یوه خور، مېړه، پلار او مور تري پاتي شول.

٤ – سړی مړ شو، دوه ښځې، دوه لوڼې، مور او پلار تري پاتي شول.

پوښتنې

١ - عول تعریف کړئ.

٢ – د لومړي ځل لپاره عول د چا په زمانه کې رامنځ ته شو؟

٣ – داسې یوه مسأله جوړه کړئ چې د دولسو نه یې دیارلسو ته عول کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق او تباین پېژندل

په ځینو مسایلو کې داسې پېښېږي چې په یوې یا څو ډلو باندې برخې پوره نه تقسیمېږي بلکې کسري وي. د دې لپاره چې هر چا ته پوره پوره برخې ورسېږي او کسر پیدا نه شي نو تصحیح ته ضرورت محسوسېږي او تصحیح د عددونو پر تماثل، تداخل، توافق او تباین باندې بناء کېږي، نوځکه له تصحیح نه ړومبی د دوی پېژندل ضرور دي.

تماثل: د هغو دوو یا زیاتو عددونو ترمنځ نسبت ته ویل کېږي چې هغه عددونه سره مساوي وي، لکه پنځه پنځه یا درې درې او داسې نور.

تداخل: د اعدادو ترمنځ داسې نسبت ته وایي چې یو په بل کې داخل وي لکه ۲ او ۴، ۳ او ٦ او داسې نور، داسې هم ویلای شو: هغه عددونه چې وړوکی یې په لوی پوره تقسیم شي، لکه: ۷ او ۲۱ او نور تداخل بلل کېږي.

توافق: د عددونو ترمنځ داسې نسبت ته وایي چې که یو عدد بل عدد ته متوجه کړی شي هغه نه محوه کوي لیکن دریم عدد هغه دواړه محوه کوي لکه: ۸ او ۲۰. اته چې شلو ته متوجه شي په دوه کرته ۱۶ جدا کېږي او څلور باقي پاتې کېږي خو څلور چې شلو ته متوجه کړو په پنځه کرته او چې اتو ته یې متوجه کړو په دوه کرته یې تماموي. نو اته او شل په څلورو(بالربع) توافق لري، ځکه هغه عدد چې دا دواړه محوه کوي (۴) دی.

تباین: د دوو عددونو ترمنځ هغه نسبت ته وایي چې یو بل نه محوه کوي او دریم عدد یې هم نه شي محوه کولی، لکه: ۹ او ۲۰ چې د دوی ترمنځ تباین موجود دی.

فعالیت

د لاندې عددونو تر منځ نسبت ذکر کړئ.

[۲۰، ۵ / ۹، ۱۱ / ۲٦، ۸ / ۷، ۷]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه:

له لوی عدد څخه وړوکی تفریق کیږي، تر څو مفروق منه لـه مفـروق عـدد څخـه پـاتې شي، له هغه وروسته کم عدد له ډیر عدد څخه تفریـق کیـږي، همـدا عملیـه پـه همـدې شکل ادامه پیدا کوي، تر څو دواړه عدده سره یو شي.

که د دوی اتفاق په یوه و، د دوی تر منځ تباین دی، که په دوو متفق شول نو پـه نـصف توافق دی، که په دروو متفق شول، نو توافق یې په ثلث دی او که په څلورو متفق شول، توافق یې په ربع دی، همداسې تر اخره ادامه پیدا کوي.

پوښتنې

۱. د تماثل تعریف او مثال بیان کړئ.
۲. د تداخل تعریف له مثاله سره ولیکئ.
۳. توافق سره له مثاله واضح کړئ.
٤. د تباین تعریف د یو مثال په ترڅ کې ولیکئ.
٥. د اعدادو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه و وایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه دېرشم لوست

تصحیح

تصحیح له صحت څخه اخیستل شوې چې صحت روغوالي ته وايي. د مرض او ناروغی ضد ده او د میراث د علم په اصطلاح کې تصحیح عبارت ده له وړوکي عدد نه د برخو اخیستل په داسې شان سره چې د مستحقینو په برخو کې کسر واقع نه شي.

د مسایلو تصحیح په اصل کې د ریاضي د علم برخه ده او د میراث په علم کې د اړتیا له کبله په تفصیل سره راغلي چې هغه به دې لنډ بحث کې نه ځایږي، خو د بېلګې په ډول دوه مثاله راوړو:

لومړی مثال: که د هرې ډلې برخې د هغې ډلې پر وارثانو باندې پوره تقسیم شي او هیڅ کسر پکې رانه شي، نو اصل مسأله په خپله تصحیح ده او کوم ضرب ته ضرورت نه لري لکه: چې شخص وفات شي، پلار، مور او دوه لونړه ورڅخه پاته شي، د مور به شپږمه، د لوڼو به دوه ثلثه او باقي به په عصوبت د پلار کېږي.

مسأله ۶

مړی		
پلار	مور	دوه لوڼې
۱	۱	۴

دویم مثال: کله چې د برخو په ویش کې په یوه برخه کسر واقع شي او دسهامو او د رؤوسو تر منځ به توافق موجود وي، نو د رؤوسو وفق د مسألې په اصل کې ضربوو، دضرب حاصل د مسألې تصحیح جوړېږي. او د هرچا سهم چې په مضروب کې ضرب شي حاصل به د تصحیح څخه د هغوی برخه ده. لکه: شخص مړ شو پلار، مور او لس لوڼې ورڅخه پاتې شوي.

اصل مسأله۶ ضرب۵= ۳۰ تصحیح۳۰ده

مړی		
پلار	مور	لس لوڼې
۱ضرب۵=۵	۱ضرب۵=۵	۴ضرب۵=۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور په لسو پوره نه تقسیمیږي او نسبت د څلورو او لسو ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د لسو نیمايي چې پنځه دي باید په اصل مسأله کې چې شپږ دي ضرب کړو، د ضرب حاصل یې (۳۰) کیږي چې همدغه د مسألې تصحیح ده.

فعالیت

لاندې مسایل دې پداسې ډول حل شي چې د هیڅ وراث برخه کسر ونلري:

۱ – سړی مړ شو دوه ښځې، شپږ لوڼې، دری ځامن، پلار او یا مور ترې پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه، میړه، دری خویندی او یو لمسی یې وارثان دي.

۳ – ښځه مړه شوه دوه مورني وروڼه، پلار، مور او خاوند یې وارثان دي.

پوښتنې

۱- د تصحیح لغوي او اصطلاحي معنی بیان کړئ.

۲-که د هرې طایفې برخې په وارثانو پوره تقسیم شي د تصحیح صورت څرنګه دی واضح یې کړئ؟

۳- که د یوې ډلې وارثانو د برخو ویشل کسري شي، د برخو او وارثانو د شمېر تر منځ موافقت وي، د مسألې تصحیح به په څه ډول وشي ؟ د یو مثال په ترڅ کې یې واضح کړئ.

٤- یوه داسې مسأله له ځیل فکر څخه حل کړئ چې په هیڅ طائفه کسر نه وي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسیم طریقه

کله چې د مړي متروکه د مړي په وارثانو تقسیموو، نو لومړی باید متروکه په نقودو(افغانیو) واړول شي، له دې وروسته به د وارثانو لپاره د مسألې تصحیح وشي، بیا د مسألې د تصحیح او متروکې تر منځ نسبت وکتل شي. که چېرې د متروکې او تصحیح ترمنځ نسبت تباین و، نو کوم سهم چې د هر وارث لپاره د تصحیح له مسألې نه رسیږي، هغه به په ټوله متروکه کې ضربوو او د ضرب حاصل به پر تصحیح د مسألې باندې تقسیموو.

د مثال په توګه: یو تن مړ شي، پلار، مور او دوه لوڼې ترې وارثان پاته شي اوترکه (۷)دیناره وي، د تقسیم عملیه په لاندې توګه صورت مومي.

مسأله۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
۱	۱	۴

دلته اصل مسأله (۶) او متروکه (۷) دیناره ده چې پر (۶) پوره نه تقسیمیږي او نسبت د ۶ او ۷ ترمنځ تباین دی، نو د پلار لپاره له اصل مسألې نه یوه برخه ده. یو به په (۷) کې ضرب کړو او حاصل ضرب (۷) به د مسألې پر تصحیح (۶) تقسیم کړو، حاصل تقسیم چې ($1\frac{1}{6}$) کیږي د پلار برخه شوه.

همدا شان د مور حق ($1\frac{1}{6}$)دیناره کیږي.

د لور برخه د مسألې څخه دوه ده، کله چې په متروکه کې ضرب شي ۱۴کیږي، که په شپږو تقسیم شي دوه صحیح یو پر دريې دیناره هرې یوې لور ته رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فورمول

$$\frac{\text{ترکه} \times \text{سهم هر وارث}}{\text{تصحیح مساله}}$$

او که د مسألې د تصحیح او متروکې ترمنځ نسبت توافق وي، نو باید د هر وارث برخه د متروکې په وفق کې ضرب او د تصحیح پر وفق باندې تقسیم شي، حا صل تقسیم د هر وارث برخه تشکیلوي.

فورمول:

$$\frac{\text{وفق ترکه} \times \text{سهم هر وارث}}{\text{وفق تصحیح}}$$

مثلا: که په پخوانی مسأله کې متروکه (۸) دیناره وه.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
شپږمه	شپږمه	ثلثان
۱	۱	۴

دلته گورو چې د (۶) او (۸) ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د هر وارث سهم باید د متروکې په نیمایي کې ضرب شي او بیا حاصل ضرب د تصحیح په نیمایي تقسیم شي.
د پلار لپاره له اصل مسئلې نه یو او نیمایي د متروکې (۴) دي. ۱×۴=۴ کیږي، کله چې د مسئلې پر نیمایي (۳) تقسیم شي ۱,۳۳ کیږي. همدارنگه د مور برخه ۱,۳۳ دیناره ده.
د یوې لور برخه چې له مسئلې نه دوې برخې ده، هم د متروکې په نیمایي (۴) کې ضربیږي ۲×۴=۸ کیږي چې کله د تصحیح پر نیمایي (۳) باندې تقسیم شي خارج قسمت ۲,۶۶ کیږي چې د هرې لور برخه تشکیلوي.

فعالیت

یو لک او شل زره افغانی پر لاندې وارثانو وویشی.
پر میړه ، درې خامنو، څلورو لوڼو، پلار او مور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخارج

تخارج له خروج څخه اخیستل شوی دی او د میراث د علم په اصطلاح کې تخارج د وارثانو ترمنځ هغه سوله ده چې کوم وارث د وارثانو له ډلې څخه د یو معین شي په اخیستلو سره ځان له منځه وباسي او خپله برخه نورو وارثانوته پریږدي، دا کار روا دی په دې شرط چې ټول وارثان ورباندې راضي شي، نو که کوم وارث په یوه شي له متروکې څخه له نورو وارثانو سره سوله وکړي د هغه وارث برخه به د تصحیح د مسألې نه طرح او باقي متروکه به په پاتې سهامو تقسیم شي، لکه چې میړه د متروکې له ما ل څخه په یوه شي سوله وکړي لکه په دې مسأله کې: ښځه مړه شوه مېړه، مور او تره ترې پاتې شول.

د مسألې اصل له میړه سره ۶

مړی		
میړه	مور	تره
نصف	ثلث	عصبه
۳	۲	۱

کله چې زوج په یو شي سره سوله وکړي، نو له متروکې څخه هغه شی غورځول کېږي او باقي متروکه په پاتې سهامو چې د مور برخه (۲) او د تره برخه (یوه) ټولې درې برخې وي تقسیمیږي، دوه برخې د مور او یوه برخه د تره کېږي. او یا په دې مسأله کې:

مسأله ۸ ضرب ۴= ۳۲

مړي	
ښځه	۴زامن
ثمن (اتمه)	عصبه
۱ ضرب ۴=۴	۷ ضرب ۴= ۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو زوی پر یوه شي سوله وکړي او له منځه ووځي، نو د یوه زوی برخه (۷) ده او کله چې (۷) له (۳۲) نه کم شي (۲۵) پاتې کیږي، نوڅلور برخې(۲۱) برخې درې زامنو تـه چې د هر یو زوی لپاره (۷) رسیږي ورکول کیږي.

پوښتنې

۱. متروکه پر وارثانو باندې څرنګه وېشل کیږي؟ طریقه یې واضح کړئ.
۲. که یو سړی مړ شي او متروکه (۲٤) افغانۍ وي د هر وارث برخه څو کیږي؟
۳. تخارج تعریف کړئ
٤. که یوه ښځه مړه شي او له دې څخه میړه، موراو تره پاته شي او میړه سره په یو شي جوړه راشي، له خپلې برخې تېر شي، نوره متروکه به څنګه ویشل کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رد

رد په لغت کې رجوع او بېرته ګرځولو ته وايي او په اصطلاح کې د عـصبه و د نـشتوالي په صورت کې ذوي الفروضـو تـه د متروکـې پـاتې برخـه د هغـوی د برخـو پـه انـدازه، ورکول دي.

د عول په عکس په رد سره د ذوی الفروضو برخې زياتېږي او اصل مسأله کمېږي، خـو په عول کې اصل مسأله زياتېږي او د ذوی الفروضو برخې کمېږي.

رد زوج او زوجې ته نه ورګرځي

لومړی مثال: څوک مړ شو او دوې لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله له ۳ څخه ده خو ۲ ته رديږي

مړی ————————

دوه لوڼه

يعني ټول مال به په دوو لوڼو ويشل کيږي.

دويم مثال: ښځه مړه شوه مېړه او درې لوڼه ورڅخه پاتې شوې.

مساله د۱۲څخه ده خو رد به يې ٤ ته کيږي

مړی ————————————————

مېړه	۳درې لوڼې
ربع	ثلثان
۳	۸

۳+۸=۱۱ يوه برخـه زيـاتيږي، هغـه بيرتـه يـوازې لوڼـو تـه ورګرځـي، چـې د لوڼـو برخـه (۹)کيږي او د هرې لور(۳) برخې رسيږي، کله چې د اختـصار عمليـه تـر سـره شـي، نـو مسأله (۴) رد کيږي.

حمل

د مړي د نورو وارثانو په اړه د متروکې ټول مـسايل پخـوا ذکـر شـول خـو کـه چيـرې د وارثانو په ډله کې د مور په ګيډه کې حمل هم شامل وي، نو د مړي متروکه به په وارثانو تقسيم او د حمل برخه به موقوفه پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمل لپاره د برخې په موقوف پرېښودو کې علماء ډېر اختلاف لري خو په دې خبره فتوی ده چې په يو زوی يا يوه لورکې چې د هر يوه برخه ډېره وي، هغه به موقوفه پاتې کيږي او کله چې ماشوم پيدا شي، که د ټول موقوفه مال مستحق وي هغه به ورکړې او که د ټول موقوفه مال مستحق نه وي خپله ټاکلې، حصه به ورکړل شي او زياته اندازه چې د هر وارث د برخې نه موقوفه پرېښودل شوې وي هغه وارث ته دې ورکړ شي.

پوښتنې

١- لاندي مسائل حل کړئ:

- د مړي نه درې خويندې او مور پاتې دي.
- د سړي د مرگ نه وروسته شپږ لونې او ښځه پاتې دي.
- د مړي نه يوه لور، مور او ښځه پاتې دي.

٢- د رد معنی څرگنده کړئ.

٣- رد کومو ذوی الفروضو ته نه ورکول کيږي؟

٤- که چېرې د مړي په وارثانو کې د مور په گېډه ماشوم وي څه به ورسره کيږي ؟

٥- حمل ته به څومره برخه پرېښودل کيږي؟

٦- کله چې ماشوم وزېږېده د ده د برخې سره به څه کيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد

د اسلام ټول قوانينددې لپاره دي چې انسان په مادي او معنوي اړخونو کې پرمختګ وکړي او کمال ته ورسيږي، نو که د وګړي او ټولنې ايمان، استقلال، ابرو او عزت د تېري او ګواښ لاندې راځي، په وړاندې يې ستونزې او موانع رامنځ ته کيږي، د اسلام مبارک دين ددې موانعو د لرې کولو لپاره د ځانګړو احکامو په رعايت سره جهاد لازم کړی چې دمضمون پدې برخه کې به د جهاد تعريف او احکام ولولو، او له حکمتونو سره به يې اشنا شو.

د جهاد تعريف

جهاد په لغت کې د جَهد له کلمې څخه اخېستل شوی چې د خپل قدرت او توان څخه نهايي کار اخېستلو ته وايي.

په اصطلاح کې: د خدای (ﷻ) په لار کې په ځان، مال، ژبه او داسې نورو باندې مبارزه او کوښښ جهاد بلل کيږي.(۱)

د جهاد حکم

جهاد فرض کفايي دی، نو هرکله چې د ضرورت په وخت کې د خلکو يوه ډله جهاد کوي، له نورو څخه فرضيت ساقطيږي. خو که چېرې دښمن تېری وکړ او له اسلامي ټاټوبي او مسلمانانو څخه د دفاع او کافرو ته د ماتې ورکولو په خاطر ټولو مسلمانانو ته ضرورت و، بيا فرض عين ګرځي.

د جهاد د رواوالي دليل

۱- قرآن: الله (ﷻ) فرمايي: ﴿قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [التوبة: ۲۹]

ژباړه: جګړه وکړئ له هغو کسانو سره چې په الله تعالی او د اخرت په ورځ ايمان نه لري.

۲- سنت: رسول الله (ﷺ) فرمايي: «الجهاد ماض إلى يوم القيامة» جهاد د قيامت تر ورځې پورې دوام لري.

۳- اجماع: ټول امت له پخوا څخه تر دې دمه د جهاد په فرضيت باندې د شرايطو د پوره کېدو په صورت کې اتفاق کړی.

---

۱ - بدائع الصنائع

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد تاریخي پس منظر:

رسول الله (ﷺ) په مکي دوران کې په هیڅ ډول پر عملي مقابلې لاس پورې نکړ، بلکې دیارلس کاله یې په صبر او زغم دین ته خلک راوبلل، په ژبنی بلنې او تمثیل سره یې اسلام د خلکو په زړونو کې ورځای کړ، په دې دور کې رسول الله (ﷺ) بدي پـه نېکـۍ او کنځلې په خندا ځوابولې، د کفارو د ضرر رسونې او ځورونې مقاومـت یـې پـه سـوله ییزه توګه کاوه. مسلمانان به دده د مبارکو سترګو لانـدې ځورېـدل اووژل کېـدل، خـو رسول الله(ﷺ) به دوی ته داسې لارښوونه کوله: "له جنګ نه لاس واخلـئ او لمـونځ تـه مخه کړئ". په دې هم د کفارو زړه نه سړېده، بغض او کینه کې یـې لړوالـی نـه راتـه، بالآخره مسلمانان مجبور شول چې خپل کور او ځای پرېږدي او هجـرت وکـړي، حتـی داسې ورځ هم راغله چې مشرکانو د مسلمانانو مال، ملکیت، ځمکې او فصلونه په خپل منځ کې وویشل، بیا هم رسول الله (ﷺ) د کوم شکایت غبر پورته نکړ، د دوی هـر ډول سپکاوی یې وزغمه، ترڅو چې الله تعالی د خپلې تشریع مطابق- چې پـه نـړۍ کـې بـه د ظالم لاس نیوی په زور سره کیږي- خپل پیغمبر ته د جهاد کولو فرمان صادر کړ.

د جګړې اجازه

وروسته له دې چې مسلمانان په مدینه منوره کې ځای پرځای شول، په دویم هجري کال کې ورته د دفاع اجازه ورکړل شوه، لومړنی آیت چې په دې هکله نازل شوی په ډېره خوږه لهجه د جهاد د روا والي علت او حکمتونه بیانوي، فرمایي:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۞ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيراً وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۸ – ۴۱]

ژباړه: (بېشکه الله (ﷻ) له مؤمنانو څخه دفاع کوي. پـاک پروردګـار هـیڅ خیانـت کـار کافر نه خوښوي، هغوی ته د جنګ کولو اجازه ورکړل شوه چې نور ورته د جنګ لپاره راغلل ترڅو و جنګیږي، خدای (ﷻ) د دوی په مرسته قـادر او بـس دی، دوی د خپـل ښار او وطن څخه برناحقه په داسې حال کې ایستل شوي چې هیڅ جرم یې پرتـه لـه دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ویل یې زموږ پروردګار الله (ﷻ) دی نه درلود. که چېرې خدای(ﷻ) یو پر بل دفع نکړي، ضرور به د راهبانو عبادتخونې، د عیسویانو کلیساوې، د یهودو معبدونه او هغه جوماتونه چې د خدای (ﷻ) نوم پکې ډېر یادیږي وران شي، بېشکه الله (ﷻ) د هغه چا سره چې دده (د دین) ملګری دی، ملګرتیا کوي، بېشکه خدای (ﷻ) د ډېر قدرت خاوند او غالب دی. هغه کسان چې په ځمکه کې مو ورته قدرت (واک) ورکړ، لمونځونه دروي، زکاتونه ورکوي، نېکۍ ته بلنه کوي، د بدۍ نه منع کوي او د ټولو چارو پای الله (ﷻ) لره دی.

فعالیت

ځینې وایي: که چېرې د اسلام دین د رحمت دین وي، ولې د جنګ دستور ورکوي؟ جنګ خو بد شی دی، د هغه څه په رڼا کې چې تاسې ولوستل ځواب ورکړئ.

پوښتنې

۱- جهاد لغتاً او اصطلاحاً څه معنا لري؟

۲- د جهاد حکم بیان کړئ؟

۳- د جهاد د رو اوالي دلیل ووایاست.

۴- د جهاد د تاریخي پس منظر په هکله لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د رواوالي د حکمت په هکله لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد لاسته راوړني

د جهاد تعریف، حکمت او پس منظر مو چې د اسلام ستر لارښود (ﷺ) وربانـدې مـامور شـوی ولوسـتل، اوس ښـایي چې د جهـاد مـوخې او د اسـلام پـه پیـل کـې د جنـګ د څرنګوالي په هکله هم څه ناڅه معلومات ترلاسه کړو.

د مسلمانانو د جهاد پایلې:

د تیرو دوو ایتونو په دوام کې الله تعالی فرمایي: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ٤١] **ژباړه:** دا هغه کسان دي چې مونږ دوی ته په زمکه کې قدرت ورکړ نو لمونځ بـه دروي، زکـات به ورکوي، په ښو چارو به امر کوي او له بدیو به منع کوي او د ټولو چارو پای د الله په لاس کې دی.

پورتنی ایت مونږ ته راښیي چې مسلمانان قدرت ته ورسیږي نو لاندې کارونه به تـر سـره کوي:

الف: د الله ﷻ عبادت به کوي. ځکه لمونځ د دین ستنه ده او لـه الله ﷻ سـره د وصـل صحیح رمز دی.

ب: یو له بل سره مرسته کوي. ځکه زکات د اسلام پل دی او انسانان یو له بـل سـره یـو ځای کوي.

ج: امر بالمعروف نهی عن المنکر کوي. یعنې ځان په دې باندې متعهد کوي چې نیکـي به خپروي او له بدیو سره به مبارزه کوي.

د پیغمبر اکرم (ﷺ)جهاد

په اسلام کې جنګ د مقدساتو د دفاع، د ظلم د ریـښو وچولـو او پـرې کولـو پـه خـاطر کیږي، د جنګ میدان، د وژلو میدان دی، خو بیا هم د اسلام د ځـانګړو لارښـوونو پـه رڼا کې چې په دې هکله یې کړې، کېدای شي د مړینو مخنیوی وشي. په صدر اسـلام کې جنګونه په داسې معقوله توګه منظم شوي وو چې ډېره کمه وینه پکې توی شـوې او لږ ځاني تلفات یې لرل، نو د دواړو طرفونو (کافرو او مـسلمانانو) د مـړو شـمېر پـه ټولـو غزواتو کې چې د دویم هجري کال څخه پیل او تر نهم کال پورې وغزېدې د ۱۰۱۸ تنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ډېر نشو، چې ۲۵۹ تنه مسلمانان او ۷۵۹ تنه کافر وژل شوي. په داسې حال کې چې په لومړۍ نړیواله جګړه کې ۷ ملیونه وګړي وژل شوي او ۲۱ ملیونه ټپیان شوي.
په دویمه نړیواله جګړه کې چې کله د دواړو لورو وحشیان یو تر بله غېږ په غېږ شول د ٤۰ ملیونو څخه زیات انسانان ووژل شول، همدارنګه په روسیه کې د باطل کمونستي نظام واګو ته د رسېدو لپاره تر پنځوسو میلونو پورې انسانان ووژل شول.

فعالیت
د صدر اسلام جنګونه د شلمې پېړۍ له جنګونو سره مقایسه او د دواړو جنګونو اسباب له پایلو سره بیان کړئ.

د جهاد ځینې موخې او حکمتونه

الف – دفاع

له پورتني آیت څخه څرګندېږي چې اسلام خپلو پیروانو ته ددې اجازه ورکړې چې د هغه مخالف قدرت مخه ونیسي او له ځان څخه دفاع وکړي کوم چې د دوی شتون ګواښوي او له منځه یې وړي، ترڅو یو مسلمان وکولای شي چې هوسا ژوند وکړي، د اسلام مبارک دین د حکمت په څنګ کې د مسلمانانو د قدرت په شتون هم ټینګار کوي چې د دعوت او بلنې ملګرتیا وکړي. الله (ﷻ) فرمایي:
﴿وَ قَاتِلُوهُمْ حَتّى لاَ تَكُونُ فِتْنَة وَ يَكُون الدّين كله الله﴾ [التوبة: ۳۹]
ژباړه: او هغو سره تر هغې وجنګیږئ چې هیڅ فتنه پاتې نشي او سوچه دین د خدای شي.

ب – د مستضعفینو ازادي

په اسلام کې د جهاد یوه موخه د مظلومانو او کمزورو سره مرسته د دوی له حقوقو څخه دفاع او د عدالت قایمېدل دي، څنګه چې په قرآن کریم کې فرمایي:
﴿وَمَا لَكُمْ لاَ تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاء﴾ [النساء: ۷۵]
ژباړه: ولې د خدای (ﷻ) په لار کې د هغو بې وزله سړو، ښځو او ماشومانو لپاره چې د ظلم او تېرې لاندې دي نه جنګیږي؟
همدارنګه ربعي بن عامر، رستم ته چې د فارسي قواوو سرلښکر ؤ داسې وایي: «الله ابتعثنا والله جاء بنا لنخرج من شاء من عبادة العباد الى عبادة رب العباد, ومن ضيق الدنيا إلى سعة الآخرة,

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومن جور الأديان على عدل الاسلام» **ژباړه:** الله (ﷻ) مونږ را لیږلي یو څو هغه خلك چې الله غوښتي وي، د بنده ګانو له بندګی څخه د یو خدای (ﷻ) عبادت ته، د دنیا د تنګیو څخه یې د هغې فراخی او د ادیانو له ظلم څخه اسلامي عدالت ته راوکاږو.

ج- د دعوت ازادي

د اسلام د سپیڅلي دین رسالت یو نړیوال رسالت دی، مسلمانان دا دنده لري چې د حق دا غږ د ټولو نړیوالو غوږونو ته ورسوي او په لارښوونو یې وپوهوي، لکه څنګه چې الله (ﷻ) فرمایي:

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ﴾ [آل‌عمران:۱۱۰]

ژباړه: تاسو (ای د رسول الله ﷺ امته) غوره امت یاست چې د انسانانو لپاره را لیږل شوي یاست (ترڅو) په نیکی امر وکړئ، له بدئ نه منع وکړئ او په الله (ﷻ) باور لرئ.

بناء مسلمانان ددې لپاره لیږل شوي چې بشر ته لارښوونه او هدایت وکړي.

پس هرکله چې زمونږ د حق او حقیقي بلنې په وړاندې خنډونه رامنځ ته کیږي اسلام ددې موخې د ساتنې او د دعوت د ازادئ د تامین لپاره مونږ ته د جهاد اجازه راکړې. دې ټکي ته باید ځیر شو چې د حق او ریښتیني دعوت د تحمیلولو په خاطر جنګ او جګړه نشته، بلکې هرکله چې د حق دعوت د خپرولو په لار کې خنډ پیداشو او دا ازادي یې له منځه وړله، بیا د جګړې اعلان کیږي تر څو هغه موانع چې بندګانو ته د الله تعالی د پیغام رسولو په لار کې موجودې دي له منځه یوسي.

پوښتنې

۱- په صدر اسلام کې د جنګونو تلفات څومره و؟

۲- د کمونستي نظام قدرت ته د رسیدو لپاره څومره نفر وژل شوي او ددې نظام پای څه شو؟

۳- د جهاد ځینې حکمتونه بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د موخو په هکله لس کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک په جهاد مکلف دي؟

که چېرته جهاد فرض کفايي وي، هغه کسان چې د جنګ کولو توان ولري، کولای شي چې د مسلمانانو د امير په اجازه په جنګ کې شريک شي، خو کله چې جهاد فرض عين وګرځي، نو هغه څوک چې د جهاد کولو توان ولري په هغوی جهاد فرض ګرځي. مسلحانه جهاد په کوچنيانو او معيوبينو فرض ندی.

د جنګ نه وړاندې بلنه

سليمان بن بريده (رضي الله عنه) د خپل پلار نه روايت کوي: "رسول الله (ﷺ) به چې کله څوک د سرلښکر په توګه ټاکه، د تقوی او پرهېزګارۍ توصيه به يې ورته کوله او بيا به يې ورته وفرمايل: هرکله چې له خپل مشرک دښمن سره مخامخ شوې، هغوی ته د درېو څيزونو بلنه ورکوه:

١ -که چېرې يې د هو ځواب درکړ، لاس ترې واخله.

٢- او که يې انکار وکړ، جزيه ترې وغواړه، که يې قبوله کړه، ته يې هم قبوله کړه، او لاس ورڅخه ونيسه.

٣- او که جزيه يې هم ونه منله بيا له پاک پروردګار څخه مرسته وغواړه او ورسره جنګ پيل کړه. . . "

فعاليت

آيا په اسلام کې جنګ د عقيدې د تحميل په خاطر ترسره کېږي؟ د اسلام پيغمبر او د صحابه کرامو د سيرت په رڼا کې دا مسأله وڅېړئ **او د (لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ)** له حکم سره يې پرتله کړئ.

د جنګ په حالت کې د دښمن کوم کسان وژل کېږي؟ او کوم نه وژل کېږي:

د هغو کسانو وژل په جنګ کې روا دي چې عملاً، فکراً او يا مشورتاً په جنګ کې دخيل وي، مګر د هغو کسانو وژل جواز نلري چې په جنګ کې ګډون نلري، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه، ماشوم، سپین ګیري، ناروغان، فلج، معلول، ګوډ، ړوند، هغه راهب چې په کلیسا کې عبادت کوي، هغه کسان چې کور یا معبد ته پناه یوسي، هغه کسان چې د جنګ وس نلري او هغه چې په خپلو پټیو کې په کرکیله بوخت وي. خو که چېرته عملاً په جنګ کې شریک یا په خبرو، فکر او مالي مرسته له کفارو سره همکار وي بیا یې وژل روادي. په دې اړوند انس (ﷺ) له رسول الله(ﷺ) څخه دا ډول توصیه روایت کوي، فرمایي: "د خدای په نامه، د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ ددین لپاره ولاړ شئ، زاړه، ماشومان، ښځې او په عبادتخونو کې ناست کسان مه وژنئ"

له پورتني حدیث څخه څرګندېږي چې د مسلمانانو د جنګ او مبارزې معیار د خدای (ﷻ) حکم او اسلامي ضوابط دي، نو که دې اصولو ته پاملرنه وشي هیڅ ظلم او جنایت نه رامنځ ته کیږي، یو بې ګناه انسان، ښځه او ماشوم به نه وژل کیږي.

څه ډول جګړه روا ده؟

﴿الَّذِينَ آمَنُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ﴾ [النساء: ٧٦]

ژباړه: چاچې ایمان راوړی د خدای (ﷻ) لپاره جهاد کوي، څوک چې کافر شوي دي د طاغوت په لاره کې جنګیږي.

په اسلام کې جنګ یوازې د الله (ﷻ) په لار کې دی، د هوی هوس، واک ته د رسېدو، په نورو باندې واکداري او د خاورې لاندې کولو لپاره جنګ کول جهاد نه دی، په دې اړه د رسول الله (ﷺ) څخه پوښتنه وشوه، که یو څوک د خپلې زړورتیا ښودلو لپاره جنګیږي، یا د ریا (ځان ښودنې) لپاره جنګیږي. کوم یو د خدای (ﷻ) لپاره دی؟ رسول الله (ﷺ) ورته وفرمایل: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

ژباړه: څوک چې د خدای (ﷻ) د کلمې د پورته کولو لپاره جنګیږي، هغه د خدای (ﷻ) لپاره جنګ (جهاد) دی.

د قومیت او نژاد لپاره جنګ کول جایز ندي

په نننی نړۍ کې ډېر جنګونه د رنګ او نژاد پرستۍ په خاطر پېښیږي. خپل قوم په نورو قومونو غوره ګڼي، عامه وژنه کوي، حال دا چې اسلام دا عمل محکوموي. رسول الله(ﷺ) فرمایي: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ» **ژباړه:** څوک چې خلك قومي تعصب ته رابلي هغه زمونږ له ډلې څخه ندی، څوک چې د قومي تعصب (نژاد پرستی) په خاطر جنګیږي هغه زمونږ له ډلې څخه ندی او څوک چې په دې تعصب کې مړ شو، زمونږ څخه ندی.

پوښتنې

۱- څوک په جهاد مکلف دي؟

۲- رسول الله (ﷺ) د جنګ نه وړاندې اسلامي لښکر ته څه توصیه کړې وه؟

۳- د جنګ په حالت کې د کومو کسانو وژل روا دي؟

۴- کوم ډول جنګونه حرام دي؟ روښانه یې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لوست یو ځل خپلو دوستانو او د کورنۍ غړو ته ولولي او لنډیز دې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام له نظره د جهاد ډولونه

جهاد د پياوړي او ځواکمن کوښښ په معنا د اسلام له نظره په څو ډولونو ويشل کېداى شي، چې له هغې جملې څخه ځينې يې عبارت دي له:

۱ـ مالي جهاد

مالي جهاد، د جهاد د نورو ډولونو د ملا تير جوړوي، څکه هر ډول جهاد مالي امکاناتو ته اړتيا لري، او که مسلمانان مالي جهاد ونکړي، نور هر ډول جهاد ناشونى کېږي. له همدې کبله الله تعالى په قرآن کريم کې د ځان او مال قربانول، يو بل ته څېرمه ذکر کړي، د بېلګې په توګه په دې آيت کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ﴾ [التوبة: ۱۱۱] **ژباړه:** يقينا الله تعالى له مؤمنانو څخه د هغوى ځانونه او مالونه د جنت په مقابل کې اخيستي دي.

۲ـ د دعوت جهاد

دا جهاد په ژبه سره خلکو ته په پخو دلايلو د دين رسولو او په عملي بڼه د دين په رېښتينې توګه تمثيلولو سره سر ته رسېږي، مسلمانان بايد د کفارو، منافقينو، مشرکينو، ملحدينو او بې باکه او نا ملتزمو مسلمانانو په مقابل کې د اسلام حقانيت بيان کړي او لازمه ده چې داعي په خپلو کړو وړو هم د نورو لپاره بېلګه واوسي، څو د هغوى لپاره مقتدا جوړ شي. نو په دې توګه به د حق دين خپور شي، او همدا لار د دين د خپرولو لپاره تر ټولو اغيزمنه لاره ده، چې ټولو انبياوو کارولې او په هر مسلمان باندې لازمه ده په هر ډول ټولنه کې چې اوسيږي د رسول اللهﷺ په طريقه خلک نېکويو ته راوبلي او له بدويو څخه يې منعه کړي.

الله تعالى فرمايلي: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران:۱۱۰] **ژباړه:** تاسو تر ټولو غوره امت ياست د خلکو د ګټې لپاره وېستل شوي ياست، په نېکۍ امر کوئ او له بدۍ څخه منعه کوئ او په الله ايمان لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته د دعوت په جهاد کې په داعي لازمه ده څو له حکمت څخه کار واخلي، د دعوت په امورو کې ډېر مهم مخکې کړي، د خلکو په ځورونو او تکليف صبر وکړي او له هغې ټولني او محيط څخه چې دی دعوت پکې کوي با خبره واوسي.

۳ـ د علم او زده کړې جهاد

دا جهاد د مسلمانانو د علم په ګاڼه باندې په پوښلو سره تر سره کېږي، څو ټول زيار وباسي ديني او نور ګټور علوم چې د انسانانو ټولنه هغو ته اړتيا لري زده کړي، او په علمي فکري او کلتوري برخو کې د يوو کامل او هر اړخيز اسلامي تصور او ذهنيت خاوندان واوسي. په رواياتو کې له رسول اللهﷺ را نقل شوي چې فرمايلي يې دي: د علم او پوهې په هکله باندې يو بل ته لارښوونه کوئ، په علم کې خيانت د مال له خيانت څخه ډېر بد دی، او هرو مرو به الله تعالی له تاسو څخه په دې هکله پوښتنه وکړي.

او الله تعالی فرمايلي: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴾ [التوبة: ۱۲۲] **ژباړه:** د مؤمنانو لپاره مناسب نه دي چې ټول دې ووزي، ولې له هرې سترې ډلې څخه يو څو کسان (د علم په زده کړه پسې) ونه وتل څو په دين کې پوهه تر لاسه کړي او خپل قوم وويروي کله چې بېرته وروګرځي، څو (له ناوړه کارونو) ځان وساتي.

فعاليت

د دعوت او ښوونې په جهاد کې ځينې ارزښتناک ټکي شته چې بايد عملي شي، ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او د هغه پايلې دې ټکي په ټکي وليکي او له دوی څخه دې وغواړي چې دغه موضوع په خپلو منځونو کې وڅېړي.

٤ـ سياسي جهاد

له دې جهاد څخه موخه د اسلام د عدل په اصولو د دولت جوړولو له پاره کوښښ کول دي، داسې دولت چې هلته حاکميت يوازې د الله تعالی وي، کله چې په اسلامي سيمو کې د دين احکام ترک شي او د مسلمانانو يو والي هېر کړای شي نو په مسلمانانو لازمه ده څو کوښښ وکړي د اسلام د قوانينو تر سيورې لاندې د مسلمانانو د يووالي سره سره اسلامي حاکميت په پښو ودروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ـ مسلحانه جهاد

د تورې په مټ د طاغوت او د هغه د پلويانو په خلاف مبارزه کول دي، هغه طاغوتيان چې د الله تعالی د دين په مقابل کې يې بيرغ اوچت کړی وي او د الله بندګان په خپله بندګی نيسي، ظلم او فساد يې په مخ کې اچولی وي، کښتونه او نسلونه هلاکوي، د الله تعالی د دين له اقامې څخه مخنيوی کوي او د حق د بلنې په وړاندې خنډونه جوړوي.
الله تعالی په دې هکله فرمايي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۹۳]
ژباړه: او له هغوی سره جګړه وکړئ تر هغه پورې چې فتنه پاته نه شي او د ژوند نظام ټول د الله تعالی (د خوښې) شي.
او همدا ډول فرمايي: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ [التوبة: ۲۹] **ژباړه:** له هغو خلکو سره جګړه وکړئ چې په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان نه لري او د الله تعالی او رسول حرام کړی شوي څيزونه حرام نه ګڼي او د حق په دين رفتار نه کوي له هغو خلکو څخه چې کتاب ورکړی شوی تر هغه پورې (جګړه ورسره وکړئ) چې مغلوب شي او د عاجزی په حالت کې جزيه ورکړي.
هر کله چې جهاد مطلق ذکر شي، همدا وروستی معنا ورڅخه مراد کېږي، ځکه د جهاد کلمه په همدې معنا کې اصطلاحي شهرت لري، خو په هغه صورت کې چې له دې معنا څخه اړوونکې قرينه (نښه) شتون ولري، بيا بيا د قرينې د غوښتنې مطابق معنا ورڅخه اخيستل کېږي.

فعاليت

له نفس، شيطان، او باندني دښمن سره جهاد کول يو له بل سره څه تړاو لري؟

د مجاهدينو په برياليتوب کې د ځان جوړونې رول

په مورچلو کې د مجاهدينو د برياليتوب بنسټيز ټکی له نفس او نفساني غوښتنو سره جهاد دی، هغه داسې چې ځوک د خدای (ﷻ) په لار کې جنګيږي او خلک د خدای (ﷻ) دين ته رابولي، څه چې وايي هغه به په عمل کې پلي کوي، د هر څه نه وړاندې به د خپل نفس د جوړولو کوښښ کوي، وروسته بيا له نورو سره مرستې ته لاس غځوي.
په همدې خاطر رسول الله (ﷺ) فرمايي: «الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: مجاهد هغه څوك دی چې د خدای (ﷻ) په لار كې لـه خپـل نفـس سـره جهـاد وكړي.

انسان د ټولنې يو جز دی، ټولنه له وګړو څخه جوړه شوې، نو هر څوك چې د جهاد د فريضې په ترسره كولو كې د هر څه نه لومړی د خپل ځان څخه پيل وكړي، ځان جوړ او اصلاح كړي، پرته له شكه دا ټولنه به لـه داسې پـاكو وګـړو څخـه جـوړه شـي چې هيڅوك به يې د مقابلې ځواك ونلري.

نو په لنډ ډول ويلای شو، هر هغه څوك چې په جهاد اكبر كې بريـالی شـو، دا تـن بـه ضرور په جهاد اصغر كې بريالی كيږي. كه څوك په جهاد اصغركې پاتې راغـی جهـاد اكبر كې يې بريالیتوب ناشونی دی، مګر په ډېرو لږو حالاتو كې به څه مـخ پـه وړانـدې لاړ شي خو پايلې ته رسېدل محال دي.

پوښتنې

۱- د خدای (ﷻ) په لار كې جهاد په څو جبهو كې ترسره كيږي: نومونه يې واخلئ.

۲- د دعوت او جهاد لپاره له قرآن كريم څخه يو دليل ذكر كړئ.

۳- د ښوونې د جهاد لپاره له قرآن كريم او حديثو څخه يو يو دليل ذكر كړئ.

٤- مسلحانه جهاد شرح كړئ.

٥- سياسي جهاد څه مفهوم لري.

٦- د خپل ځان جوړول د مجاهدينو په بريالیتوب كې څه رول لري؟

كورنۍ دنده

د خپل ځان جوړولو او د خپل نفس د تربيې د ارزښت په اړه يوه لنډه مقاله وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه څلویښتم لوست

سوله او احکام يې

دا مو ولوستل چې په اسلام کې جنګ د ډېر لوړ هدف په خاطر چې هغه د فکر او عقيدې ازادي ده ترسره کيږي،ترڅو انسانيت ته د کمال لارې پرانيستل شي. ددې لپاره نه کيږي چې ځمکې لاندې، انسانان غلامان او د ځمکې لاندې او باندې زېرمې ترلاسه کړي. هرکله چې سولې ته د تګ ضرورت محسوس شي، نو هغه بې پامه نه غورځول کيږي، ځکه سوله اساس او بنسټ دی، جنګ استثنايي حالت دی، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [الانفال: ٦١].

ژباړه: که چېرته هغوی سولې ته مايل شول، ته هم خپل ميلان ښکاره کړه، په الله (ﷻ) توکل وکړه، بېشکه خدای (ﷻ) اورېدونکی او پوه دی.

د مسلمانانو ترمنځ سوله

ځينې وخت د مسلمانانو ترمنځ هم جنګ پېښيږي، چې په دې حالت کې بايد سوله وشي، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات: ١٠]

ژباړه: هرکله چې د مسلمانانو دوه ډلې سره په جنګ شي، د دوی ترمنځ سوله وکړئ، که یوه پربله ظلم او تېری کوي (او سوله نه مني)، هغه ډله چې ظلم او تېری کوي ،په مقابل کې يې ترهغه وخته وجنګېږئ چې سوله ومني او د خدای (ﷻ) حکم ته غاړه کيږدي، بيا د دوی ترمنځ عادلانه سوله وکړئ (له شرايطو سره سم)، د عدالت نه کار واخلئ، ځکه چې الله (ﷻ) عادلان خوښوي.

نو کله چې دوه ډلې په خپل منځ کې په جنګ شوې، وطن او ملت له داخلي اختلافاتو، خطر او تجزيې سره مخامخ کړي، بايد چې د اسلامي او ملي يووالي لپاره حساب ته کش شي او په هر قيمت چې وي پر وطن او ملت کې يووالی تامين شي. دا هغه لارښوونې دي چې قرآن کريم يې مونږ ته را زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

قرآن کریم فرمایي: "و الصلح خیر" د سولې په گټو وغږیږئ.

پوښتني

۱- قران کریم د سولې په هکله څه فرمایلي دي؟

۲- که د مسلمانانو یو ټولی په بل ټولي حمله وکړي او سوله هم قبوله نه کړي، نو څه معامله باید ورسره وشي؟شرحه یې کړئ.

کورنی دنده

د سولې د اهمیت او د ټولنې د پرمختگ په هکله د هغې د رول په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ذمي عقد (تړون)

د عزتمن او سوکاله ژوندانه لپاره ارزښتناکه لاره چې د متقابل احترام او حقوقو رعایت په کې وشي د ذمي عقد دی، په دې لوست کې ورسره اشنا کيږو.

ذمه په لغت کې عهد او تړون ته وايي. اهل ذمه هغه کسان دي چې اسلامي حکومت ته د جزيې (ماليي) په نامه ديوې اندازې مال په ورکولو سره د دوی ځان، مال او حقوق خوندي کيږي.

د اهل ذمه حقوق

ټول ذميان هغه حقوق لري کوم چې مسلمانان يې لري. حضرت علي کرم الله وجهه پـه دې هکلـه داسې فرمايي: ″دوی (ذميانو) ددې لپـاره جزيـه منلې چـې د دوی مالونـه او وينـې داسـې شـي لکـه زمونږ مالونه او وينې″

اسلامي دولت مکلف دی چې له دوی څخه هر ډول ظلم دفع کـړي، د دوی ځـان او مالـ وسـاتي، د دوی عقيدې او عبادت ځايونو پورې غرض ونکړي، د کسب او کار زمينه ورته برابره کړي.

د ذمي حقوق له منځه وړل حرام دي

ذمي ته د ضرر رسولو په هکله رسول الله (ﷺ) په سختو ټکو داسې بيان کړی، فرمـايي: « أَلاَ مَـنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُـهُ يَـوْمَ الْقِيَامَةِ » تاسې خبر شئ هر هغه څوک چې په ذمي ظلم وکړي، يا په ناحقه دده حق وخوري، يـا يې په داسې کار وګوماري چې هغه دده د طاقت څخه پورتـه وي، يـا دده د خوښـې پرتـه ورڅخـه شی واخلي، د قيامت په ورځ زه خپله د دوی مدعي يم)

جزيه څه شی ده؟

جزيه د هغه مال څخه عبارت ده چې ذميـان يـې اسـلامي دولـت تـه ورکـوي، ددې پـه مقابـل کـې اسلامي حکومت دوی ته سهولتونه برابروي، د دوی سـاتنه کـوي، د جنګ نـه معـاف دي، دا هـم بايد له ياده ونه ايستل شي چې په ماشومانو، ښځو، ليونو، عمر خوړلو او ړندو باندې جزيه نشته.

پوښتنې

۱ـ ذمه څه شی ده او اهل ذمه کوم کسان دي؟

۲ـ د اهل ذمه حقوق بيان کړئ.

۳ـ آيا جزيه باج اخيستنه ده که په مقابل کې يې ذميان عوض تر لاسه کوي؟ روښانه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library